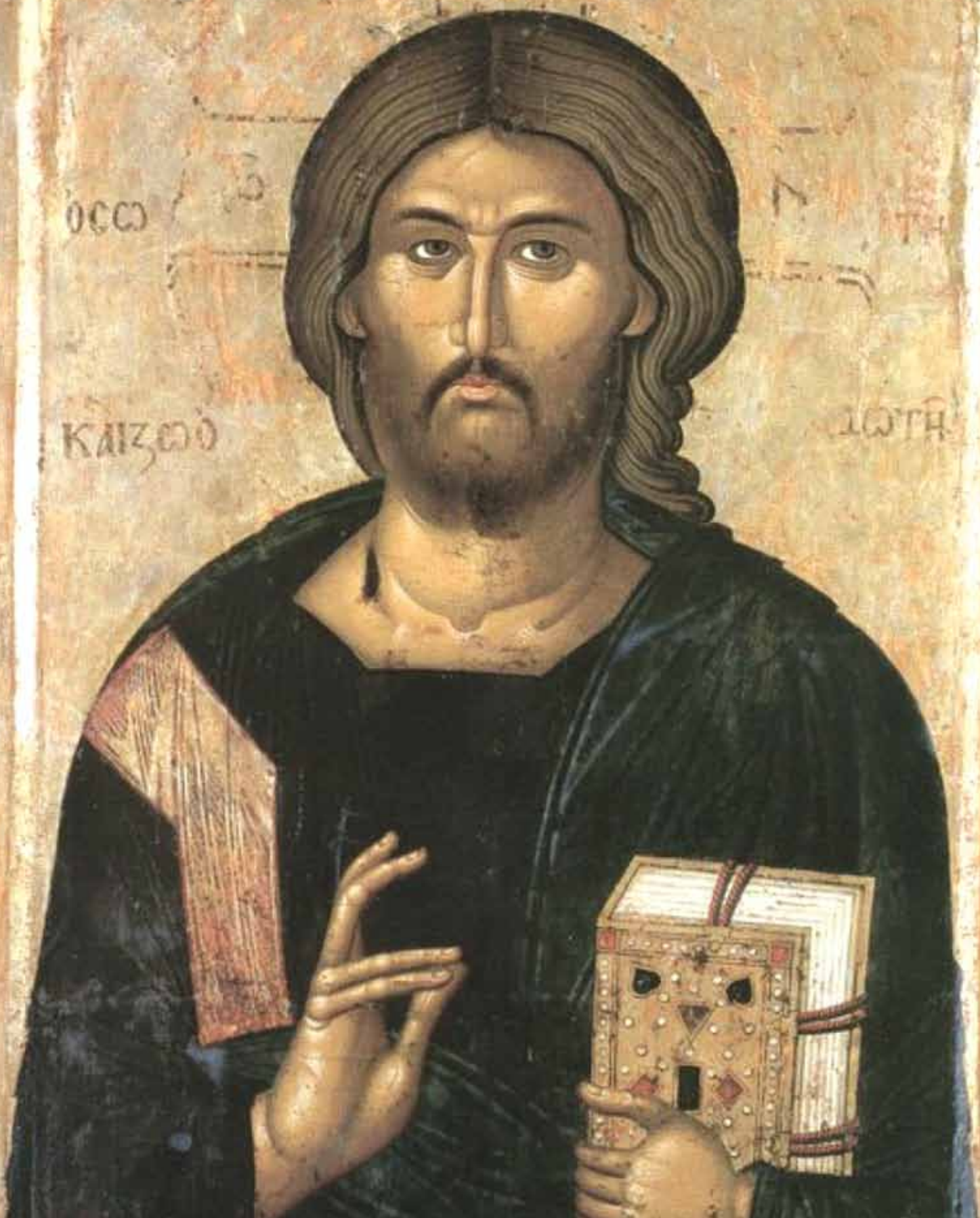

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Каленик

4/2015

Цена 150 динара

ПРАВОСЛАВНА ГМЕРИЈА

Максим Шешуков

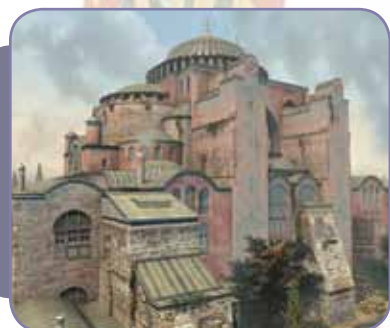

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ Каленик

Калистос Вер

*Мој пут у православну
Цркву (наставак из прошлог броја)*

стр. 2

Марко Јефтић

*Премудрост Божија
(други део)*

стр. 7

Бојан Димитријевић
*Црква у Украјини у
постсовјетско доба*

стр. 11

<i>Гордана Јоцић и др Зоран Крстић, Ставови Цркве о чедоморству (абортусу) у медијима.....</i>	<i>16</i>
<i>Негослав Јованчевић, Ex oriente lux.....</i>	<i>28</i>
<i>Ивица Живковић, Однос наставника и ученика у православној верској настави.....</i>	<i>31</i>
<i>мр Небојша Ђокић, Црква Брзанска.....</i>	<i>36</i>

*Из летописа Епархије шумадијске
Промене у Епархији шумадијској
Служења, приједи и посете Епископа шумадијског Г. Јована
Дечија страна*

Главни и одговорни уредник: Никола Миловић, протојереј

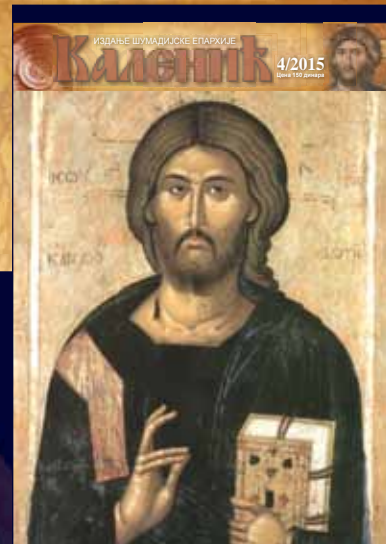
Заменик главног и одговорног уредника: Негослав Јованчевић

Редакција: Др Зоран Крстић, протојереј - ставрофор, Милић Марковић, протојереј, Марко Митић протојереј, Рајко Стефановић, протојереј - ставрофор, Драган Икић, јереј, Небојша Младеновић, протојереј, Гордана Јоцић, Владан Костадиновић

Уредништво и администрација: "Каленик", Владимира Роловића број 1, 34000 Крагујевац,

e-mail : n.milovic2@gmail.com

Дизајн и припрема: Дејан Манделц

Излази са благословом
Његовог преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XXXV,
Број 4, (220), 2015.

Издавач:
Српска православна епархија
шумадијска

Излази:
шест пута годишње

Тираж: 2000 примерака

Штампа: ГРАФОСТИЛ,
Крагујевац

271.222(497.11)
ISSN 1820-6166 = Каленик
COBISS.SR - ID 50771212

Калистос Вер, епископ

МОЈ ПУТ У ПРАВОСЛАВНУ ЦРКВУ

Прво поглавље књиге, *Унутрашње царство*

(наставак из прошлог броја)

Црква као општење

Три поменуте црте – Предање, мучеништво и безмолвије – потпуно су ме убедиле у истинитост Православља. Међутим, речи које сам чуо на летњој седници Друштва Светог Албана и Преподобног Сергија у августу 1956. године, пробудиле су у мени несавладиву жељу не само да созерцавам Православље споља, него и да уђем унутра. Када су о. Лава Жилеа питали да одреди шта је то Православље, он је одговорио: „Православан је онај ко прихвата апостолско Предање и пребива у општењу са епископима, постављеним да уче Предању“.

Другидеоовог одређења показао се врло важним за мене. У ствари, остајући англиканац, ја сам имао право да се држим апостолског православног Предања по своме схватању. Но, руку на срце, могу ли ја рећи да ли англикански епископат, са којим сам био у општењу, учи овом Предању? Ја сам изненада сазнао да Православље не може бити дело личне вере; оно претпоставља спољашње и видљиво општење у светим тајнама са епископима, постављеним од Бога да сведоче о истини. И преда мном се неумољиво јавило питање: ако је Православље – општење, могу ли ја бити истински православан док остајем англиканац?

Једноставне речи о. Лава нису оставиле особен утисак на учеснике седнице, али су у моме животу означавале истински преокрет. Од тада ја нисам престао да мислим о томе да је Православље неодољиво од евхаристијског општења, и ускоро сам нашао две драгоцене потврде у књигама које сам тада читао. Првом потврдом постала је преписка између Алексеја Хомјакова и англиканца (у том периоду) Вилијама Палмера из оксфордског колеџа Свете Магдалине. Палмер је послао Хомјакову примерак своје књиге „Усаглашавање англиканског учења са католичанском, апостолском источном Црквом“, где је из одељка у одељак излагао „Опширни катихизис“ митрополита Филарета Московског, и упоредо наводио сличне тезе из англиканских вероучитељских извора. У одговору од 28. новембра 1846. године Хомјаков је написао да

он може саставити цео том из других изрека англиканских аутора, не мање ауторитативних од оних које цитира Палмер, али исповедајући погледе директно супротне Филаретовом „Катихизису“:

„Многи од ваших теолога били су, а и сада су савршено православни, али каквог то има значаја? Њихова убеђења су лична мишљења, а не вера цркве. Ушер је скоро савршени калвиниста; али и он, међутим, припада англиканској цркви, не мање од оних епископа који изражавају православна убеђења. Ми саосећамо и дужни смо да саосећамо са појединим особама, али са црквом (...) која допушта причешће без разлике, како онемо ко отворено изјављује, да хлеб и вино, употребљавани за велику жртву, остају вино и хлеб, тако и онемо који их признаје за Тело и Крв Спаситеља, са таквом црквом ми не можемо и не смемо саосећати. И даље ћу предпоставити оно што је неоствариво, заправо, да су сви англиканци без изузетка постали потпуно православни, прихватили Символ и веровања потпуно са-

гласна са нашим, но они су дошли до такве вере средствима и путевима чисто протестантским, то јест, они су је прихватили као логички закључак. Ако бисте ви и пронашли сву истину, ипак је још не бисте седовали, јер вам једино ми можемо дати оно без чега је све друго узалудно, а то је увереност у истину“¹.

Сурове али тачне речи Хомјакова потврдиле су оно што је рекао о. Лав. У то време ја сам већ у потпуности прихватио православно учење, али „средства и путевима“ којима сам дошао до њега, заиста су били „чисто протестантски“. Моја вера је била само „лично мишљење“ а не „вера цркве“, зато што ја нисам могао да кажем да сва моја браћа-англиканци верују тако исто као и ја; или да је вера, којој уче англикански бискупи, са каквима се ја налазим у општењу, била моја вера. Само поставши достојним (правим) чланом Православне Цркве – улазећи у свецело и видљиво општење са епископима, који су постављени за учитеље вере, могао сам достићи „увереност у истину“.

Неколико месеци касније прочитао сам у рукопису чланак америчког Грка о. Јована Романидиса о еклисиологији Светог Игњатија Антиохијског².

Овде сам по први пут сусрео подробно излагање „евхаристијске еклисиологије“, коју су касније развиле о. Николај Афанасјев³ и митрополит Пергамски Јован (Зизјулас)⁴. Мени се одмах учинило убедљивим предложено од о. Јована тумачење посланица Светог Игњатија, а после читања самих посланица ја сам се коначно уверио у његову тачност.

Дословно сам својим очима видео слику Цркве, коју је оцртао Свети Игњатије: престо, на њему хлеб и вино; око престола – епископ са презвитерима, ђаконима и сав свети народ Божији, обједињен у свештеном дејству Евхаристије. „Старајте се да имате једну евхаристију, саветује Свети Игњатије. – Јер је једно тело Господа нашег Исуса Христа и једна чаша Крви Његове, један жртвеник, као и један епископ...“⁵ Ово је упечатљиви ток речи – нарочито понављање речи „један“: „једно тело... једна чаша... један жртвеник... један епископ“. Такво је Игњатијево схватање Цркве и њеног јединства: Црква помесна, то је сабрање свих верујућих на једном месту (epi to auto); Црква је евхаристична, значи сви верујући се сабирају око једног жртвеника, да би разделили један хлеб и једну чашу; коначно, Црква је и јерархична, она није било која евхаристијска заједница, него само она која признаје старешинство једног месног архиепископа.

Јединство Цркве, по Игњатију, није апстрактни идеал, већ практична реалност коју образује и чини видљивом учествовање помесне заједнице у Светим Тајнама. Иако епископ овде заузима централно место, јединство не би требало разматрати као нешто што долази споља, силом јурисдикције; оно се ствара изнутра, у чину евхаристијског општења. Црква је пре свега евхаристијски организам, који постаје самим собом у

савршавању тајне вечере Господње „докле Он не дође“ (1 Кор 11, 26). Свети Игњатије ме је у интерпретацији о. Јована Романидиса снабдео недостајућом и толико неопходном повезујућом кариком. Хомјаков је говорио о органском јединству Цркве, али га није повезивао са Евхаристијом. Чим сам увидео ову нераскидиву везу између црквеног јединства и општења у Светим Тајнама, све је стало на своје место.

Но, где је моје место, ако по пређашњем, као човек „спољашњи“, не могу да учествујем у Светим Тајнама Православне Цркве? На Пасху 1957. године, по први пут сам присуствовао православном пасхалном јутрењу. Припремао сам се да се ујутро причестим у англиканској цркви (те године се Пасха по православном и западном израчунавању подударала), али после православне празничне службе мени је постало јасно да је то немогуће, јер сам већ сусрео Христово Васкрсење са Православном Црквом, и то у пуноћи радости, непоновљиво. После тога, приопштити се светим Тајнама на другом месту значило би за мене огрешити се о истину и бити лицемер.

После те ноћи ја се више нисам причешћивао у англиканској цркви. Провевши неколико месеци без Причешћа, у септембру 1957. године разговарао сам са Мадлен, женом Владимира Лоског. Она ми је објаснила колико је опасно пребивати на ничијој земљи. „Тако се не може даље настављати – уверавала ме је она. – Евхаристија је наша тајанствена храна: без ње ћете пропасти“.

Кроз неколико дана њене речи су добиле неочекивану потврду. Мени се догодило нешто чудесно, што не могу ни до данас да разумем до краја. Пошао сам у храм у Версају, где је тада служио првојерарх Руске Заграничне Цркве, архиепископ Јован (Максимовић), сада причислен светима. Он је имао обичај да служи свакодневно, и уколико је био радни дан на Литургији би присуствовало свега неколико људи: један или два монаха и једна старица. Ја сам ушао у храм скоро при крају богослужења, мало пре изласка свештеника са Светим Даровима. Нико није пришао да се причести, али он је наставио да стоји са чашом у руди и, искосивши главу, што је био његов карактеристични манир, нетремице је и чак некако страшно гледао у мене (раније ме он никада није видео). Тек када сам ја одречно завртео главом, он је ушао у олтар.

После Литургије је био молебан светоме дана, а по његовом завршетку владика је помазивао присутне јелејем из кандила пред иконом светог. Ја сам остао на свом месту, не знајући могу ли као неправославан прићи да ме помаже. Но, овог пута он је био упоран и једним сугестивним гестом ме је позвао да приђем. Ја сам пришао, примио помазање и одмах изашао, не одлучујући се да останем да бих поразговарао с њим (доцније смо се не једном сретали и разговарали).

Ја сам се зачудио тако необичном понашању Светог Јована за време причешћа. Мени је било познато да пракса Руске Православне Заграничне Цркве захтева обавезну исповест пред Причешће. Несумњиво да је владика знао све, који приступају Чаши. А и у сваком случају причасник, а нарочито у Руској Цркви – није могао доћи на службу тако касно. Но, владика је поседовао дар читања срца. Није ли он осећао да ја стојим на прагу Православља и да више не би требало одлагати улазак?

Но, како год било, сусрет у Версају је укрепио моју одлучност. Ако је Православље једина истинита Црква и ако је Црква општење у Светим Тајнама, значи да сам пре свега дужан да приступим њима.

Не гледајте на видљиво

Међутим, остала је још једна сумња. Ако је Православље у ствари једина истинита Црква Христова на земљи, онда зашто се, питао сам се, православна заједница на Западу чини етнички и национално ограничена?

Зашто је она тако мало заинтересована за мисионарско сведочење и зашто је раздробљена на „јурисдикције“, које су неретко непријатељски настројене једна према другој?

Свакако, православни ни на тренутак не сумњају у то да су они у истинској Цркви. У обраћању православних учесника скупштине Светског Савета Црква у Еванстону (1954. године) читамо:

„И коначно, морамо изразити наше дубоко уверење у то да само Света Православна Црква чува у пуноћи и неповредивости „веру, једном предату светима“. И ово нису наше људске заслуге, већ је Богу било угодно да сачува Своју ризницу... у глиненим сасудима, да би преизобилна сила била приписивана Богу, а не нама“ (2 Кор 4, 7)⁶.

Мени се чинило да између православних доктринарних поставки и праксе црквеног живота стоји непремостива провалија. Ако православни заиста верују да чине једину истиниту Цркву, зашто постављају толико препрека на путу потенцијалних новообраћеника? У ком смислу је Православна Црква „једна“, ако у Северној Америци на пример, постоји дванаест различитих „јурисдикција“, док у самом Њујорку столује тринаест епископа? ⁷ Неки од мојих англиканских пријатеља су говорили да је Православна Црква „једина“ не више, а у неким погледима чак и мање, него Англиканска, тако да мењам шило за сапун, то јест вршим бескорисну „трампу“.

И овде су ми поново помогле речи Владимира Лоског: „Зар су многи препознали Сина Божијег у „човеку невоља“? Треба имати очи да би се видело и осећања отворена у сусрет Духу Светом да би се доживела пуноћа тамо где спољашње око види само ограниченост и недовољност, да би се могла распознати победа под видом пораза, сила Божија, која се у немоћи савршава, истинска Црква у историјској реалности, потребно је, по речи апостола Павла, примити *не духа овога света, него Духа који је од Бога, да знамо што нам је даровано од Бога* (1 Кор 2, 12)⁸

Гледајући на емпиријску реалност савременог западног Православља, видео сам очигледне „пропусте“, „недостатке“, а и сами православни то нису порицали. Но, загледајући се у дубину, иза свих немоћи може се увидети такође „историјска Црква са њеном историјском стварношћу“. Нека су етничка ускост и нетрпеливост Православља дубоко укорени у њему, ипак не одређују суштину Цркве; ова искључивост је изопачавање њене истинске природе (иако у православном патриотизму има свакако много вреднога). Што се тиче мноштва православних јурисдикција на Западу, оне су условљене посебним историјским узроцима, и најпроницљивији православни мислиоци су увек видели у овој многообразности привремено, пролазно, али и „промислително устројавање“. Осим тога, постоји очигледна разлика између подела у англиканској цркви и унутар Православља. Англиканци су већином јединствени по спољашњој организацији, али се принципијелно разликују једни од других доктрином и богослужбеним праксама. А православни, напротив, припадајући разним јурисдикцијама, несумњиво су јединствени у богослужењу и вери.

И управо у то време, док су ме раздирале сумње, добио сам дивно писмо од енглеског православног свештеника, који је тада живео у Индији, архимандрита Лазара (Мура). О. Лазар је размишљао у њему о Православној Цркви:

„Хтео да вас упозорим са болом да је спољашњи њен изглед (Православне Цркве) жалостан до очајања: нема скоро никакве сарадње међу националним Црквама, мало се цени и користи наше духовно богатство, једва да се разгорева мисионарски и апостолски дух, мало је пажње према савремености и потребама нашег времена, тешко је наћи великодушност, хероизам или стварну светост. Међутим, мој вам је савет: не гледајте на видљиво...“⁹

Ста-
рао сам се да
следим савет о. Лазара.
Без обзира на спољашње и
видљиве недостатке Православља,
веровао сам у „невидљиво“ (2 Кор 4,
18), у његово принципијелно јединство и
целосност догматског, литургијског и духов-
ног Предања.

Да би се ушло у дом Православља, неопход-
но је било покуцати на некаква врата. Али, коју
„јурисдикцију“ изабрати? Више од свега мене је при-
влачила Руска Загранична Црква. Особено ме је при-
влачила њена верност литургијском, аскетском и мо-
нашком наслеђу Православља. Још у својој 16. годи-
ни прочитао сам књигу Елен Водел „Оци Пустине“ и
од тада сам се буквално занео историјом источног мо-
наштва. Већина православних манастира на Западу, у
том погледу и она два женска манастира у којима су
ме тако гостопримљиво примали – Благовештењски у
Лондону и Леснинске Богородице код Париза – при-
падали су РЗЦ. Одушевљавало ме је и то, како је РЗЦ
поштовала новомученике који су пострадали за веру
под совјетским игом. Но, с друге стране, мене није
задовољавала канонска изолација њеног Синода, иако
педесетих година она још није била толико велика као
после: свештенство Заграничне Цркве је редовно сас-
луживало са епископима и свештеницима Васељенске
Патријаршије. Међутим, видео сам како је та Црква
све оштрије одсецала себе од православне пуноће, и то
ме је много узнемиравало.

Ако би у Енглеској, као и у Француској, била
епархија Васељенске Патријаршије, ја бих вероват-
но пошао ка њој. Но, алтернатива РЗЦ у Енглеској
биле су само парохije Московске Патријаршије. У
Западној Европи су њој припадале тако значајне лич-
ности као што су Владимир Лоски (који је живео у Па-
ризу), о. Василије Кривошеин (тада је служио у Ок-
сфорду) и о. Антоније Блум (сада митрополит Суорош-
ки), који је служио у Лондону. Међутим, ја сам осећао
да не могу ући у Цркву чији су епископи, налазећи
се подчињени комунистима, морали повремено да
певају хвалу Лењину и Стаљину, а нису имали пра-
во да признају за новомученике жртве большевичког
терора. Ја ни у чему нисам хтео да судим мирјанима,
обичним верујућима, који су живели у Совјетском
Савезу у условима жестоких гоњења, и нисам мис-
лио, као што не мислим ни сада, да бих био макар у
малој мери кадар за ону херојску издржљивост какву
су они показали. Међутим, живећи са друге стране ко-
мунистичког „зида“, нисам могао никако прихватити
и делити оне изјаве са којима су у име Цркве иступа-

ли „првојерарси“ Московске Патријаршије. Као што
ми је рекао протопрезвитер Руске Заграничне Цркве
у Лондону, Георгије Шереметјев, „у слободној земљи
ми треба да останемо слободни“.

И поред своје огромне љубави према руској ду-
ховности увиђао сам да је најбоље за мене да се
присајединим грчкој епархији Константинопољске
Патријаршије у Лондону. Као филолог – класичар, до-
бро сам знао грчки језик Новог завета и византијско
наречје, а са црквенословенским нисам био упознат.
Припадност Васељенској патријаршији би ме осло-
бодила неопходности бирања између непријатељски
супротстављених руских групица, но тим се није мање
отварала могућност одржавања односа како са члано-
вима заједница Московске Патријаршије, тако и са они-
ма који су припадали Заграничној Цркви. Но, што је
још важније, Константинопољ ће увек остати „Црквом
– мајком“, од које су Руси примили хришћанску веру.
Зато сам прихватио константинопољску катедру као
ону која је више од свих одговарала мојој тежњи
ка изворима. И још: по моме, ако на крају крајева
Православље достигне организационо јединство, то ће
уследити само по пастирским старањима Васељенског
Престола.

Зато сам ја поново отишао до епископа Јакова
Апамејског, и он је, на моју велику радост, пристао да
ме прими под свој омофор. Истина, при овоме ме је
упозорио: „Молим вас, запамтите: ми вас никада и ни
под каквим околностима нећемо рукоположити у свеш-
теника, јер су нам у свештеном чину потребни само
Грци“¹⁰. Ово ме није бринуло, јер сам у потпуности
поверио своју будућност Богу. Било ми је довољно то
што су се двери коначно отвориле, и ја сам ушао кроз
њих, ни на шта не претендујући. Доживео сам своје
примање у крило не по „праву“, не по „заслугама“, него
по слободној, ничим заслуженој благодати. А када ми
је владика Јаков одредио за духовног оца о. Георгија
Шереметјева, ја сам обрадовао потајно, јер сам на тај
начин могао остати близак Руској Заграничној Цркви.

Ето како сам дошао на крај свог пута, или тачније,
до нове и тешке деонице оног пута који ми се открио

у раном детињству и наставио се, по милости Божијој, вечно. У петак Светле седмице 1958. године, на празник иконе „Живоносни Источник“, владика Јаков ме је миропозао у грчком катедралном сабору Свете Софије у Бајсаутеру, у Лондону. Коначно сам се вратио кући.

Отац Лазар је упозоравао да је у Православној Цркви „тешко наћи великодушност, хероизам и стварну светост“. Сада, после четрдесетогодишњег пребивања у њој, могу рећи да је био исувише критичан. Несумњиво, мени је успело много више него што заслужујем, али свуда у Православној Цркви сам налазио искрено пријатељство и састралну љубав, а осим тога, мени се посрећило да сусретнем живе светитеље. Сва страшна упозоравања о откидању, у случају прелаза у Православље, од родног народа и културе показали су се испразним. Убеђен сам да сам у васељенском Православљу постао не мање, него чак више Енглец, јер сам поново открио древне изворе своје културе, чија је хришћанска историја започела много пре поделе Цркве.

Сећам се како сам убрзо по моме прелазу разговарао са двојцом Грка. „Теби је вероватно тешко да се одвојиш од цркве твојих отаца“, приметио је један од њих. На то је други додао: „Но, ти ниси напустио Цркву отаца, већ обратно, ти си се вратио у њу“. Он је био у праву.

Да ли треба говорити да је мој живот у крилу Православља био далеко од тога да буде увек „небо на земљи“? Неретко сам западао у дубоко уније. Но, зар сам Исус Христос није говорио да бити Његов ученик значи носити крст? Четрдесет година касније из чистог срца понављам: мој доживљај Православља на оној првој вечерњој служби 1952. године био је веран и истинит. Од тада се никада нисам разочарао.

Дозволићу себи само једну примедбу. Свакако, ја то нисам могао схватити 1952. године, али сада све јасније видим крајње тајанствени и истовремено парадоксални карактер Православља. Суштину овог парадокса у XX веку је најтачније одредио о. Лав Жиле, избеглица из западног света, који је изабрао за себе тешки пут Православља:

„О чудна Православна Црква, толико сиромашна и толико слаба... Чудом прошаваши кроз мноштво прелома и тегоба; Црква супротности, толико традиционална и истовремено тако слободна, толико архаична, а ипак жива; толико обредна и истовремено тако дубоко лично-мистична; Црква у којој се тако брижљиво чува бесцени јеванђељски бисер, иако неретко под налагом прашине... Црква о којој су често говорили да није делатна, а која као ниједна друга уме да опева пасхалну радост!“¹¹

Превео Небојиша Ђосовић

напомене:

- ¹ А. С. Хомяков. Сочинения в 2-х томах. Т. 2. с. 271.
- ² Овај чланак је Романидис написао за време његовог учења код Афанасјева у париском Православном институту Преподобног Сергија (1954 – 1955), али се у штампи појавио тек кроз неколико година. Вид.: The Greek Orthodox Theological Review 7: 1–2 (1961–62), 53–77. Касније се Романидис удаљио од основних принципа евхаристијске еклисиологије. Вид. Andrew J. Sopko, Prophet of Roman Orthodoxy: The Theology of John Romanides (Dewdney, BC, Canada. Synaxis Press, 1998), 150–53.
- ³ Вид.: N. Afanassief, „The Church, Which Presides in Love“, in John Meyendorff and others, The Primacy Of Peter (London: Faith Press, 1962), 57–110 (new edition [Crestwood, NY: St Vladimir’s Seminary Press, 1922], 91–143). Cf. Aidan Nochois, Theology in the Russian Diaspora: Church, Father, Eucharist in Nikolai Afanas’ev (1893–1966) (Cambridge, England; Cambridge University Press, 1989).
- ⁴ Вид.: John D. Zizioulas, Being As Communion: Studies in Personhood and the Church (Crestwood, NY: St Vladimir’s Seminary Press, 1985). Cf. Paul McPartlan, The Eucharist Makes the Church: Henri du Lubac and John Zizioulas in Dialogue (Edinburgh: T. & T. Clark, 1993).
- ⁵ Послание к Филадельфийцам, 4 // Мужи апостольские и апологеты. Антология. Брюссель, 1988, с. 129.
- ⁶ In Constantin G. Patelos, The Orthodox Church in the Ecumenical Movement. Documents and Statements 1902–1975 (Geneva: World Council of Churches, 1978), 96. Ја мислим, да у састављању овог значајног документа велики удео има о. Георгије Флоровски. Жалосно је што се православни учесници последњих седница ССЦ не изражавају тако јасно!
- ⁷ По подацима за 1960.г, наведеним у брошури Parishes and Clergy of the Orthodox, and Other Eastern Churches in North and South America together with the Parishes and Clergy of the Polish National Catholic Church, 1960–61, у редакцији епископа Лористона Ј. Скајфа (Lauriston L. Scaife), издатај од Комисије за срадању са источним црквама Главног сваета протестантске епископалне Цркве (the Joint Commission on Cooperation with the Eastern Churches of the General Convention of the Protestant Episcopal Church). У ову цифру нису укључена нехалкидонска исповедања. Публикација је опремљена извршним фотографијама.
- ⁸ В. Н. Лосский. Очерк мистического богословия Восточной Церкви, с. 185.
- ⁹ Письмо от 11. апреля 1957 г.
- ¹⁰ Ја сам био рукоположен за јереја осам година доцније, то јест 1966. године, од митрополита (доцније је он постао архиепископ) Атинагоре II Тијатирског, који је живео у Енглеској од 1963 – 64. године.
- ¹¹ Father Lev Gillet, in Vincent Bourne, La Quete de Verite d’Irenee Winnaert (Geneva: Labor et Fides, 1966), 335.

Марко Јефтић, јереј

ПРЕМУДРОСТ БОЖИЈА

други део

У прошлом броју покушали смо да одговоримо на основна питања везана за православно учење о Премудрости Божијој, ослањајући се на светописамске и литургијске текстове, као и о црквама које су посвећене Светој Софији. Други део чланка биће посвећен празнику Преполовљења Педесетнице и путу од Васкрсења до Педесетнице

3. Празник Преполовљења Педесетнице

Један од важних проблема везаних за цркву Свете Софије јесте питање када је прослављана храмовна слава. Најзначајнији константинопољски Храм, који је био посвећен Премудрости Божијој, другом Лицу Свете Тројице, освештан је на празник Рождества Господњег. Ово је више него разумљиво, с обзиром да тог дана прослављамо оваплоћење Логоса, Сунца правде. Из истог разлога је и сама Велика Црква приликом изградње оријентисана југоисточно под углом од 33,7 степени, пошто се са те тачке Сунце уздиже током зимског солистиција. Сви важнији догађаји везани за Храм одржавани су у време Божића. Древно предање је да се за храмовну славу узима празник када је дотична црква освештана. Тако из Синаксара Велике Цркве знамо да је храмовна слава прослављана 23. децембра. „На овај дан (23. децембра) прослављамо освећење Велике Христове Цркве, назване Света Софија.“¹

Професор византијске археологије Константин Калокирис написао је рад под насловом „Храмови Премудрости Божије и увод у време њиховог прослављања“ са поднасловом *Христос, премудрост*.² Ова студија је написана поводом храмовне славе цркве Свете Софије у Солуну. Калокирис је упоређивао текстове везане за празник Педесетнице са археолошким налазиштем на поменутом Храму у Солуну и формирао мишљење да „би овај овај празник требало да буде повезан искључиво са Христовом личношћу пошто је Друго Лице Свете Тројице од стране Цркве означено као *Премудрост и Реч Божија*, а не са Светим Духом или тајном Свете Тројице. Сматрамо да се везе са личношћу

Христовом и овим празником најбоље очитују у празнику Преполовљења Педесетнице, у који дан би по нашем мишљењу требало да се прослављају храмовне славе Светих Софија.“³ Он тврди да је након свргавања аријанства, како би се величала личност Исуса Христа као „једносуштног Оцу“ и као онога „кроз кога је све постало“, дошло до градње многих храмова, нарочито крајем 4. века, који су били посвећени Христу као *Премудрости Божијој*. При томе Калокирис мисли на следеће храмове: у Константинопољу, Едеси, Солуну, Софији, Охриду, Требзону, Мистри, на Криту и другде. Заиста, натпис на храму Свете Софије у Мистри каже да је посвећен: „Речи Бога Оца који је Творац свих ствари“.

Посебан акценат се ставља на мозаик из 9. века, који се налази у нартексу константинопољске Свете Софије, на којем је Христос представљен као Премудрост. Христос је устоличен као Премудрост Божија, а испред њега ницице лежи цар. Претпоставља се да је у питању Лав VI, који је назван и „Мудри“, како тражи да му се дарује „власт од Бога заједно са мудрошћу одозго“. Десно и лево од Христа на трону налазе се два медаљона на којима су изображени Пресвета Богородица и Анђео који носи скиптар. Према мишљењу професора Константина Калокириса ове две личности – Богородица и Анђео – не представљају на мозаику композицију Благовести пошто немају никакав међусобни однос карактеристичан за приказ тог празника, већ је Анђео највероватније Анђео Великог Савета из Старог Завета, Премудрост Божија, Христос, док је Пресвета Богородица изображена да би показала да је Христос оваплоћен од ње.⁴ Према томе, оба медаљона која се налазе око Христа у трону служе као илустрација Њега као *Премудрости*.

Професор Калокирис понавља своју тврдњу да је храмовна слава Светих Софија био празник Преполовљења Педесетнице и ту претпоставку поткрепљује химнографијом овог великог празника.⁵ Важан податак који иде у прилог ове хипотезе доноси професор Јоанис Фундулис, који тврди да је Преполовљење Педесетнице био „велики празник Велике Цркве у Цариграду“ и додаје: „Мало је оних који иду у храм на овај дан – празник Преполовљења Педесетнице – а многи нису чак ни свесни тога да у среду након Недеље Раслабљеног Црква прославља велики Господњи празник. Овај празник је био прослављан као велики празник храма Свете Софије

у Константинопољу и на овај дан мноштво људи се окупљало у овом велелепном Храму. Довољно је само погледати чувено дело Константина Порфирогенита *О церемонијама византијског двора (De ceremoniis aulae Byzantinae)* у вези са званичним обредом празника, који је одржан 903. године у цркви Свештеномученика Мокија у Константинопољу. Порфирогенит се посебно осврће на овај празник све до дана 11. маја 903. године, када је био покушај атентата на Лава VI Мудрог. Постоји детаљан опис свечаног прослављања које заузима читаве странице, а поменути део почиње описом литије. Цар је рано на Преполовљење облачио свечану одору и у пратњи дворјана ишао од Царске палате до цркве Свештеномученика Мокија где је служена Света Литургија. У близини храма императора и његову свиту би срела литија, коју је предводио патријарх и њих двојица би заједно ушли у цркву. Литургија је служена у пуном византијском сјају, а након тога би била постављена трпеза љубави на којој је цар седео до патријарха. Након тога би император кренуо назад ка палати, уз многа успутна заустављања, праћен

дица и праведни Јосиф трећег дана пронашли како у храму разговара са учитељима (Лк 2,46-47). На икони се лик дечака Исуса Христа приказује већим од ликовва учитеља, симболишући на тај начин Његову духовну премоћ.⁶

Међутим, ови појединачни подаци из богате историје Ромејског царства нису довољан доказ у прилог трдње да би се Преполовљење требало славити као храмовна слава Свете Софије или да је тако било у Византији. Празник Преполовљења Педесетнице се прославља између два велика празника – Васкрса, када прослављамо победу над смрћу, и Педесетнице, када је Свети Дух сишао на Апостоле учинивши их Телом Христовим и тај празник је, такође, и рођендан Цркве као Тела Христовог. Празник Преполовљења Педесетнице коинцидира са јеврејским празником Сеница, који је Јеврејима трећи по важности. Познато је да Јевреји славе Пасху у знак сећања на пролазак кроз Црвено море током изласка из египатског ропства и пута у Обећану земљу. Такође, они славе Педесетницу у знак сећања на дан када су добили Мојсијев закон,

Света Софија Паризрадека

поклицима: *Нека Бог подари нашем царству многе и дуге године!* Чак и у нашим садашњим богослужбеним књигама виде се трагови некадашњег сјаја. Овај празник садржи предивне тропаре и химнографију, који сведоче да се ради о великом Господњем празнику који се прославља осам дана. Историјски аспект празника се везује за догађај када је Господ Исус Христос у трећој години своје јеванђељске проповеди, на преполовљење старозаветног празника Педесетнице, тј. јеврејског празника Сеница, открио своју славу и силу (Јн 7,14-36), којом приликом је рекао: *Ко је жедан нека дође мени и пије.* Тема празника је Христос као учитељ, с обзиром на део Јеванђеља који се на тај дан чита. Због тога икона празника приказује познати детаљ из Христовог детињства, када су Га Богоро-

када је Мојсије отишао на Синајску гору и у примраку дошао у сусрет, *tet-a-tet*, са Богом. Јевреји славе и празник Сеница у знак сећања на свој живот у пустињи под шаторима. Ова три празника (Пасха, Сеница, Педесетница) су повезана са избављањем Израјлаца из ропства у Египту и њиховим путовањем кроз пустињу у Обећану земљу. Као и други празници, Сеница се славила на основу Мојсијевих упутстава, које је он добио од Бога, и прослављана је седам дана. Опис је сачуван у Трећој књизи Мојсијевој (Левитској): „Још рече Господ Мојсију говорећи: Кажите синовима Израјлевим, и реци: петнаестог дана седмога месеца празник је сеница за седам дана Господу. Први дан нека буде сабор свети, ниједнога посла ропскога немојте радити. За седам дана приносите жртве огњене Госпо-

ду; осми дан нека вам буде сабор свети, и принесите жртве огњене Господу; празник је, ниједнога посла ропскога немојте радити.“ (Лев 23, 33–36). Обред се састојао од приношења жртве и различитих догађаја, а Израилци су ишли у Јерусалим да прославе овај празник. Током ових седам дана они би постављали шаторе тамо где могу (на трговима, у двориштима, на крововима својих кућа...) и тако се сећали живота у пустињи. Током празника Сеница постојала су два симболична догађаја. Први је одржан ујутро када се приносила жртва паљеница и када се доносила вода из Силоамске бање, која је мешана са вином и сипана на олтар на којем је жртва принесена. Овај догађај их је подсећао на воду коју су њихови преци пили током путовања у пустињи, као и на чудотворну силу Мојсијевој који је штапом разваљивао стену из које је потицала вода и који је горку воду у Мери учинио питком. Други догађај одржан је првог дана празника када су паљена светла у женском дворишту Храма уз приношење вечерње жртве, а ова ватра се видела у читавом граду јер је пламен био висок 50 стопа. Ово је чињено у знак сећања на огњени стуб, који је ноћу осветљавао пут Израилцима кроз пустињу.

У 7. и 8. поглављу Јеванђеља по Јовану описан је Христов одлазак у Јерусалим на прославу празника Сеница. Свети Јован Богослов пише: „А већ у половини Празника дође Исус у храм и учаше.“ (Јн 7, 14). Христос је подучавао као онај који има ауторитет Сина Бога Оца. „И чуђаху се Јудејци говорећи: Како овај зна књиге а није се учио?“ (Јн 7, 15). Тада Христос открива своју божанску природу: „Тада им одговори Исус и рече: Моја наука није моја, него Онога који ме је послао. Ако хоће ко вољу његову да твори, познаће да ли је ова наука од Бога, или ја сам од себе говорим.“ (Јн 7, 16–17). Христос овде указује на то да је он Премудрост Божија, која нема везе са људском мудрошћу. У оба поглавља уочава се жесток сукоб између Христа и књижевника, фарисеја и Јевреја уопште. Реакције су варирале. Једни су говорили: „Ово је заиста Пророк“, „Ово је Христос“ (Јн 7, 40–41), „Никада човек није тако говорио као овај човек“ (Јн 7, 46), а други су рекли да је Самарјанин и да је чак и демон у њему (Јн 8, 48). То је довело до тога да „настаде раздор у народу због њега“ (Јн 7, 43). Чак су покушали да га ухвате и убију. Оно што нас на овом месту интересује је како је Христос искористио прилику и два догађаја везана за прославу Сеница употребио да истакне две велике истине. У вези са преносом воде из Силоамске бање на жртвеник, Христос учи да је он вода жива и да свако ко пије од њега неће ожеднети. Свети апостол и јеванђелиста Јован пише: „А у последњи велики дан Празника стајаше Исус и повика говорећи: Ко је жедан нека дође мени и пије! Који у мене вјерује, као што Писмо рече, из утробе његове потећи ће ријеке воде живе. А ово рече о Духу кога требаше да приме они који вјерују у име његово, јер Дух Свети још не бјеше дат, зато што Исус још не бјеше прослављен.“ (Јн 7, 37–39). А у вези са догађајем паљења ватре, која се видела у читавом граду, Христос открива да је он

светлост која просвећује свет. Следећег јутра Христос улази у Храм, након што је ноћ провео на Маслинској гори, и ту проповеда: „Ја сам светлост свету; ко иде за мном неће ходити у тами, него ће имати светлост живота“ (Јн 8, 12). Из овог откривења, изговореног у време Сеница у Храму, јасно видимо да је Логос био тај који је пратио Израилце током њиховог путовања из египатске у Обећану земљу, јер су сва октивања Бога у Старом Завету била јављања преоваплоћене Речи. Карактеристично је тумачење које Свети апостол Павле даје о израиљском путовању: „А нећу да не знате, браћо, да оци наши сви под облаком беху, и сви кроз море прођоше, И сви се у Мојсија крстише у облаку и мору; И сви исто јело духовно једоше; И сви исто пише духовно пише; јер пијаху од духовне стене која их је следила, а стена беше Христос“ (1 Кор 10, 1–4). Интерпретација Старог Завета је христолош-

ка и христоцентрична. Наша богослужења су у уској вези са теологијом Цркве и ту проналазимо текстове у којима Христос наставља да води народ изабрани, нови Израил ка Обећаној земљи. Пратећи светописамске и предањске трагове аутори богослужбених химни за празник Преполовљења на више места указују на то да је Христос Премудрост Бога Оца. Такође, карактеристично је треће читање на Вечерњем богослужењу које је преузето из Књиге прича Соломонових и говори о Премудрости Божијој.

Богослови који инсистирају на томе да би црквена слава храмова посвећених Светој Софији требало да буде празник Преполовљења Педесетнице потенцирају да је у свим текстовима везаним за овај празник Христос на више места означен као вода жива и светлост свету, као Премудрост Божија. Славећи овај празник као храмовну славу верни народ не само да исповеда веру у Христа као Премудрост Бога Оца, већ се и напаја са извора са којег више неће ожеднети, свој живот обасјава непролазном светлошћу, а читаво своје биће напаја Премудрошћу.

4. Пут од Васкрсења до Педесетнице

Читава година је структурирана етапама Божанске икономије и чињеница је да нас Црква за те етапе припрема постом, молитвама и окупљањима на

богослужењима, како бисмо у њима што присније учествовали. Догађаји везани за икономију спасења су дуж целе године испуњени празницима које прослављамо на различите начине како бисмо што дубље ушли у њихово значење. Апостол Павле каже: „А живим – не више ја, него живи у мени Христос“ (Гал 2, 20). Хришћанин је у прилици да доживи распеће Христово када разапне сопствене страсти, а онда може доживети и васкрсење Христово. Исти Апостол у посланици Римљанима говори о тајни крштења као учешћу у распећу, погребњу и васкрсењу Христовом: „Тако се с њим погребосмо кроз крштење у смрт, да би, као што Христос устаде из мртвих славом Очевом, тако и ми ходили у новом животу“ (Рм 6, 4). Свети Григорије Богослов позива хришћане да искусе све ступњеве Божанске икономије: „Колико ми одушевљења ствара свака тајна Христова. У свима њима постоји једна бит: моје стварање, ново стварање и враћање првом Адаму! Као Христов ученик очисти се, обрежи се, скини са себе убрус којим си још од рођења покривен; поучи се примером у храму и растерај трговце светињом. Ако треба истрпи и каменовања, јер знам да ћеш бити недоступан за њих и као Бог проћи ћеш слободно између њих; реч се не може убити камењем. Ако те доведу пред Ирода, немој му ништа одговарати. Твоје ћутање ће бити поштованије од других образложења других људи. Уколико те бичују, немој ни остало одбаци: искуси усијано жељезо, испиј сирће, не плаши се пљувања, прими шамаре и бијење. Овенчај се трњем – суровошћу богоугодног живота; обуци се у пурпурне хаљине, прихвати трску, дозволи нека се пред тобом клањају ругајући се истини. Напокон, распни се, умри и буди сахрањен са Христом да би са њим заједно и васкрсао и прослављен био, и да се зачариш гледајући Бога у свој величанствености његовој, и да њиме видиш и познаш Бога у Тројици коме се клањамо и кога прослављамо, кога молимо да се и сада покаже колико је могуће да Га ми, поробљени телом, познамо у Исусу Христу, Господу нашем. Њему нека је слава у свим вековима. Амин!“⁷

Опонашање Христа од стране хришћана није спољашње, већ светотајинско кроз активно учешће у Тајнама Цркве и подвижништво у Христу. И не завршава се на дан Васкрсења Христовог, већ се прославља и доцније. Пут од Васкрсења до Педесетнице је од изузетне важности за живот хришћана. Васкрсење Христово подразумева и наше васкрсење из грешних дела, а Педесетница је долазак Духа Светог у наше постојање. Оба догађаја – Васкрсење и Духови – указују на две важне Тајне Цркве, односно на Крштење и Миропомазање. Кроз Тајну крштења, која је Света Тајна која уводи у Тело Христово, икона Божија у човеку се прочишћава и човек доживљава духовно васкрсење из грешних дела. Кроз Тајну миропомазања, човек прима дарове Светог Духа и суштински доживљава своју Педесетницу. Међутим, с обзиром на то да је већина хришћана крштено и миропомазано у детињству не доживљавају се ове Свете Тајне на прави начин. Управо зато ми кроз искуство црквеног живота изнова осећамо обнављање благодати Крштења и Миропомазања. Дакле, период од Васкрсења Христовог до Педесетнице подсећа нас на наш пут ка сопственом доживљају Педесетнице, чији је циљ обожење човека. Израилци одлазе из ропства у Египту и преко Црвеног мора пролазе кроз

пустињу на путу ка Обећаној земљи. Ово путовање је ослобађајуће, болно, али и благословено. Израилци су били предвођени Мојсијем уз стално Божије провиђење. Ово путовање нас подсећа на наш пут од крштења (које је почетак духовног живота) до Педесетнице, тј. Обожења, што је наша Обећана земља и испуњење назначења Божијег. Такође, имамо и нашег Мојсија, а то су наши Епископи и свештеници, који бдију над нашим духовним животом и предводе нас на нашем путу.

Можемо закључити да је Премудрост Божија, Друго Лице Свете Тројице и да је у жељи за што већим прослављањем Логоса у Константинопољу саграђен велелепни Храм, који је постао прототип градњи Светих Храмова широм Римске империје. Велика Црква, као и сви други храмови посвећени Премудрости Божијој, славила је празник рођења у телу Логоса као своју храмовну славу. Међутим, међу богословима и истраживачима, посебно грчким, у последњих неколико година инсистира се на томе да би празник Преполовљења Педесетнице требало да буде храмовна слава Светих Софија. Главни аргумент је химнографија овог празника, која се у највећем проценту обраћа Христу као Премудрости Божијој. Такође, ови аутори сматрају да је суштина поменутог празника да верник тежи ка задобијању мудрости од Бога и да тежи ка сопственој Педесетници, односно обожењу.

Важност задобијања мудрости, односно узрастање ка Премудрости Божијој и пребивање у Нествореној светлости је у нашим данима иста, као и у свим другим периодима историје спасења. Промисљање о Премудрости и делатна теологија, која је своје највеће домете имала у византијском комонвелту, показују да богословље које нема суштинску везу са стварним животом верног народа неће имати успеха. Догматске одлуке, градња цркава, примењена уметност, богослужења, химнографија и др. сведоче о изузетној свести која је била присутна међу Оцима, који су важност вере у Логоса као Премудрости Божије уткали у све поре хришћанског живота.

напомене:

¹ Међутим, постоје колебања по питању датума, пошто неки истраживачи тврде да је прво освећење храма Свете Софије обављено је 27. децембра 537. године, а друго (након пада куполе) 24. децембра 563. године. Но, ови датуми се такође уклапају у период у којем се прославља Божић.

² С. Kalokyris, *The Temples of the Wisdom of God and the Introduction of the Time of their Celebration*, Brookline, 1971, 64.

³ Исто.

⁴ Исто, 70. Калокирис, такође, подсећа на речи из Свете Литургије „Јединородни Сине и Слове Божији“ и везу са *Премудрошћу*, као и на неколико иконографских представа које приказују Христа као *Премудрост*.

⁵ Исто, 72. Штавише, Калокирис је позвао Васељенску патријаршију да преиспита датум слављења храмовних празника Светих Софија и да донесе одлуку да се Преполовљење слави као литија ових храмова. Из онога што знамо предлог није усвојен (*прим. аут.*).

⁶ I. M. Foundoulis, *Mid-Pentecost*, Thessaloniki, 2002, 21.

⁷ Свети Григорије Богослов, *Реч XXXVIII на Богојављење или на Рождество Христово*, у: Свети Григорије Богослов „Сабране беседе“, Београд, 2004, 81.

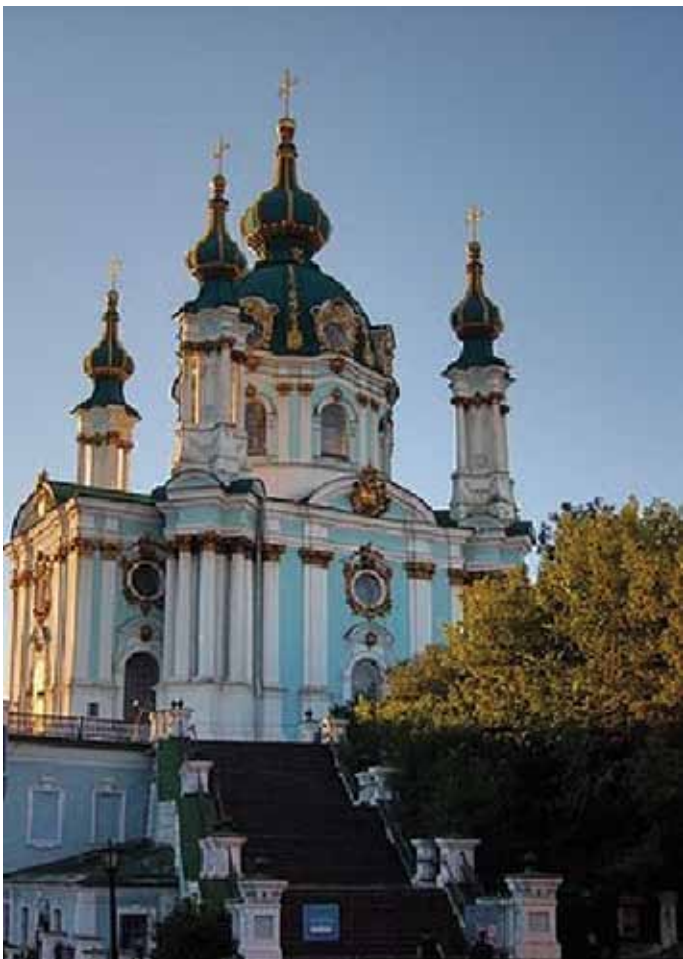

Бојан Димитријевић, протојереј

ЦРКВА У УКРАЈИНИ У ПОСТСОВЈЕТСКО ДОБА

Различите „аутокефалне цркве“ у Украјини, после распада Совјетског Савеза, имале су великог успеха само у западним областима новонастале самосталне државе. Са независношћу Украјине, у политичким круговима често почиње да се користи израз „незалежна Украјина независна црква“, односно „независна Украјина независна црква“, што има за циљ да „национално ослобођеној“ Украјини издејствују и „националну цркву“, потпуно независну од Московског патријархата

Покушаји совјетске власти да оживи умирућу комунистичку империју оличени у покретима *перестройка* и *гласност*, који су имали за циљ да комунистичком апарату на издисају удахну мало свежине и живота, довели су и до заокрета у званичној државној политици Совјетског Савеза према Руској Православној Цркви (РПЦ), а самим тим и према Украјинском егзархату који је био део РПЦ.

Један од преломних тренутака у животу Цркве на просторима СССР-а јесте обележавање хиљадугодишњице крштења Русије 1988. године, која је свечано прослављена у Москви и Кијеву уз присуство неколико поглавара помесних Цркава и уз учешће, што је било потпуно неочекивано, огромног броја верника. Тадашњи митрополит Алексеј Редигер, а потоњи патријарх московски и све Русије, у једном интервјуу је изјавио да су се епископи и тадашњи патријарх Пимен просто уплашили када су видели огромну масу људи на Литургији, која је служена на централном тргу Кијево-Печерске лавре. Ово је био први црквени догађај коме су присуствовали неки од чланова државног апарата и који су пропратили државни

медији дајући му одређени простор у информативним емисијама.

Од тог тренутка свима је било јасно да у Совјетском Савезу и РПЦ више ништа неће бити као раније.

Имајући у виду да се урушавала комунистичка империја, да је СССР на ивици распада и да Украјинска Совјетска Социјалистичка Република иде путем осамостаљења, почело се и у крилу РПЦ размишљати о давању шире аутономије дотадашњим егзархатима па самим тим и Украјинском егзархату (УЕ). Сабор архијереја РПЦ на челу са новим патријархом Алексејем II је потпуно разумео време у коме се нашао и због бојазни да се на канонској територији УЕ не створи неканонска организација са претензијом да буде национална Црква Украјинаца, на свом заседању од 25. до 27. октобра у Свето-Даниловом манастиру, донео је решење којим се Украјинском егзархату даје независност и самосталност у пословима управљања; укида се Украјински егзархат и Црква у Украјини има се звати Украјинском православном Црквом, која сама изабира свог предстојатеља из реда архијереја УПЦ са титулом митрополит кијевски и целе Украјине; даје се могућност Украјинском синоду да сам бира и хиротонише епископе, попуњава и врши регулацију епархија.

Патријарх московски и целе Русије је само давао сагласност на избор новог предстојатеља Украјинске православне Цркве.

Са доласком верских слобода долазе нова, могло би се рећи неочекивана искушења у виду повампиреног гркокатолицизма, обнове различитих расколничких и јеретичких организација типа Украјинске аутокефалне православне цркве, Канонске украјинске аутокефалне православне цркве, Обновљене украјинске аутокефалне православне цркве. Како год да су се ове организације називале, ни једна није имала утемељење у истини, канонима и валидној хиротонији својих „архипастира“ и „пастира“, а мисионарске методе су биле све друго осим хришћанске и људске.

Обнова Гркокатоличке цркве

После сусрета Михајла Сергејевича Горбачова, последњег председника Президијума СССР-а и ЦК КПСС-а са тадашњим папом римским Јованом Павлом II у Ватикану 1. децембра 1989. године, почињу недаће православног клира и верујућег народа у три области и три епархије које су се налазиле на западу Украјине. Православни живаљ у Галицији односно у Љвовској, Тернопилској и Ивано-Франковској епархији проживљава све оно што је њихове претке снашло после Брест-литовске уније и двадесетих година XX века. Корен ових догађаја је Брест-литовска унија, чији је непосредни реализатор језуита Петар

Скарга, закључена са римским понтифексом 1596. године, када је одређени број западноруских епархија Кијевске митрополије ушао у канонско јединство са Римокатоличком Црквом и признао римског папу за свог понтифекса. Овом приликом на унију није пристао митрополит Никифор (Патријаршијски егзарх) са још два епископа, као ни кнез Константин Острошки, а као најватренији поборник унијаћења истиче се Јосафат Кунцевич, унијатски архиепископ полоцки, кога је Римокатоличка Црква прогласила свештеномучеником. Унији су приступиле оне области и епархије које су се налазиле ван границе Руске царевине.

Православној Цркви се на крају XX века поново одузимају храмови, плени имовина и предаје у руке унијатског клира и забрањује православно исповедање вере, јер је договор поменутих личности подразумевао повратак све имовине гркокатолицима, обнову свих црквених и јерархијских институција, затим обнову свих црквено-образовних установа као и повратак остале имовине која им је 1946. године одузета, при том заборављајући да је сва та имовина до 1596. године припадала Православној Цркви. Да иронија буде већа, а све у језуитском маниру, од гркокатоличке цркве се ствара мит о „цркви мученици“ која је пострадала толико да се не зна ко јој је више зла нанео, да ли комунисти или РПЦ која је означена као главни сарадник НКВД-а и КГБ-а приликом ликвидирања Украјинске гркокатоличке цркве (УГКЦ). О организацији епархија и парохија УГКЦ се говори као о повратку намученог и насилно „поправослављеног“ народа својој мајци цркви и вери прадедовској, испуштајући при том из вида чињеницу да је вера прадедовска код њих насилно гушена после 1596. године и Брест-литовске уније свим дозвољеним, а многе више недозвољеним средствима.

У сенци ових догађаја, патријарх Пимен упућује писмо папи Јовану Павлу II како би он, користећи се својим ауторитетом, утицао на унијате у Украјини да обуставе насилно одузимање храмова православнима и да оснивају своје парохије не користећи се при том имовином РПЦ, да не врше репресију над православнима или да „користе заједно храмове уколико се једна парохија подели на православну и гркокатоличку“⁴¹.

Врхунац свега је било заузимање саборног храма Светог великомученика Георгија у Љвову 1990. године и претварање у катедралу Светог Јура. Убрзо затим, из САД, где је био у емиграцији, у Украјину се враћа

Мирослав Јован Љубачивски кога је лично папа Јован Павле II 1979. године хиротонисао за епископа, а пар месеци касније назначио за наследника Врховног архиепископа Украјине. Он је чекао тренутак да заузме своју позицију у Љвову или Кијеву.

Устоличење Љубачивског за „Врховног архиепископа љвовског, митрополита галицког, епископа каменецког и кардинала Свете римске католичке Цркве“ догодиће се у априлу 1991. године у катедралу Светог Јура у Љвову. Од тада, он је поглавар УГКЦ. Љубачивски на позицији Врховног архиепископа остаје до 2000. године, када га наслеђује Љубомир Хузар.

У ово време, тачније 1. децембра 1991. године, одржавају се први председнички избори и референдум у Украјини, од када она постаје независна парламентарна република. После осамостаљења Украјине, ситуација се за РПЦ вишеструко погоршава и уз подршку локалних, али и прећутног одобравања републичких власти, почињу оркестрирани напади и насилно преузимање преосталих православних храмова, тако да је у току 1991. године, уз помоћ различитих паравојних формација од православних одузето скоро 600 храмова, а до краја 1992. године та бројка је нарасла на 1200. Временом, притисак постаје све јачи, тако да крај деведесетих година Галиција дочекује потпуно преведена у унију, са преко 3300 парохија, око 2000 свештеника, 86 манастира, 1100 монаха и монахиња и 13 образовних институција.²

Украјинска аутокефална православна црква

По овом моделу, Цркву потресају и нови немири, остимања храмова и црквене имовине, као и уништавање православних парохија и црквених општина, али сада од стране ултранационалиста и шовиниста који желе Украјинску аутокефалну православну цркву (УАПЦ), потпуно независну од РПЦ.

Поступак „васпостављања“ гркокатоличке цркве на територији Украјине поновио се у виду аутокефализма, само су актери били други и тврдили су да су православни, а место је опет западна Украјина, конкретно Љвов и Љвовска област. Први који је објавио излазак из канонског јединства са РПЦ био је протојереј Владимир Јарема, старшина храма Светих апостола Петра и Павла у Љвову. Уследило је иступање из клира РПЦ протојереја Виталија Политила, такође љвовског свештеника и још неких свештеника Љвовске и Тернопилске епархије. Познавајући црквено устројство, било им је потпуно јасно да не могу имати већег успеха без вишег црквеног клира, односно епископата и с тим у вези, потпомогнути локалним властима, почињу потрагу за својим „епископом“. Док је потрага трајала, наведени свештеници су на богослужењима помињали васељенског патријарха Димитрија. У међувремену обратили су му се молбом за канонски пријем у Константинопољску патријаршију, на шта им он није ни одговорио, већ се обратио писмом руском патријарху Алексеју II којим га је обавестио да „Васељенска патријаршија признаје само једну канонску Руску православну Цркву, коју признају и уважавају све помесне канонске Цркве и у својим диптисима је помињу“⁴³.

Упорна потрага за вишом јерархијом ускоро је уродила плодом, јер се појавио један архијереј у лику епи-

скопа житомирског Јована (Бондарчука), који се после „сабора“ расколничких свештеника одржаног у Львову прикључио расколницима и постао њихов „архипастир“.

Да би осигурао постојање своје лажне јерархије и клира, Бондарчук се обраћа деведесетдогодишњем Мстиславу Скрипнику, који је емигрирао у САД 1945. године, где ће 1971. године постати „митрополит и предстојатељ“ неканонске Украјинске аутокефалне

православне цркве у САД и Канади, која је баштини-ла прејемство од лажног митрополита Василија Липковског, над којим је 1920. године извршена невалидна хиротонија, на до тада невиђен начин, „од стране неколико мирских свештеника и лаика“⁴. Василије Липковски је био марионета тадашњих комунистичких власти у Кијеву и његова такозвана „црква“ је требало да замени једину закониту и канонску Православну Цркву.

У јуну 1990. године у Кијеву се одржава „Први организациони Свеукрајински сабор Украјинске аутокефалне православне цркве (УАПЦ)“ на коме је донет устав, по коме предстојатељ УАПЦ носи титулу „патријарха кијевског и целе Украјине“, а на ту позицију је изабран Мстислав Скрипник. Овај „сабор“ „епскопа“ Јована Бондарчука бира за митрополита львовског и галицког и чувара патријаршијског трона. Устоличење Мстислава Скрипника обављено је 18. новембра 1990. године у цркви Свете Софије у Кијеву, коју су за ту прилику државне власти уступиле УАПЦ, јер је цео простор храма био музејски комплекс и налазио се у државном власништву. Овим гестом држава је показала да не прави разлику између канонске Цркве и различитих јеретичких или расколничких организација и јасно је дала до знања у ком ће се правцу убудуће кретати црквено-државни односи.

После 1992. године број парохија УАПЦ је порастао на око хиљаду, али је та цифра временом варирала, јер се у крилу ове организације непрестано дешавају

расколи, тако да у једном граду данас постоји по шест-седам „епскопа“ различитих такозваних Украјинских аутокефалних православних цркава, које најчешће немају општење међу собом, а често се дешава да једни другима прекидају богослужења, праве испаде различитог типа, а није им страни ни међусобно рушење „храмова“. У свом раду *Аутокефалистичке расколе на Украјини в постсоветский период 1989-1997*, савремени украјински историчар Украјинске православне Цркве Московског патријархата (УПЦ-МП) В. И. Петрушенко, ове појаве описује користећи се изразом „расколи унутар раскола“⁵.

Осим УАПЦ, у Украјини постоје и делују још и Канонска украјинска аутокефална православна Црква, Обновљена украјинска аутокефална православна црква, а заједничко им је једино то што немају канонско јединство и литургијско општење ни са једном канонском помесном Православном Црквом у свету и што су своје постојање сачували или организовали на територији Сједињених Америчких Држава током совјетског периода. Неке од поменутих организација су из својих „храмова“ изнеле иконостасе, неке у антиминсе ушивају своје „причешће“ (немајући свете мошти), а врхунац неозбиљности је то што неке званично проповедају реинкарнацију и многа друга учења потпуно страна и непозната.

Настанак и ток Филаретовог раскола унутар Украјинске православне Цркве

Различите „аутокефалне цркве“ имале су великог успеха само у западним областима новонастале самосталне државе. Са незавишношћу Украјине, у политичким круговима често почиње да се користи израз „незалежна Украјина независна црква“, односно „независна Украјина независна црква“, што има за циљ да „национално ослобођеној“ Украјини издејствују и „националну цркву“, потпуно независну од Московског патријархата, али са вишим црквеним клиром који је имао канонско рукоположење, како би на томе могли да темеље каноничност своје националне „цркве“. Најбоља особа за спровођење ове идеје у живот био је митрополит Филарет (Денисенко), патријаршијски егзарх Украјине, који је деценијама имао веома добре односе са властима Украјинске совјетске републике, а сада је блиско сарађивао са новоизабраним председником Републике Украјине Леонидом Макаревичем Кравчуком, који се у време Совјетског Савеза, као члан ЦК КПСС професионално бавио атеистичком и антирелигиозном пропагандом. Филарет није случајно изабран за покретача расколничке машинерије, јер су идејни творци овог пројекта, иначе његови блиски сарадници, знали да је он изузетно увређен чињеницом да после смрти патријарха Пимена није изабран за новог руског патријарха, мада је био у најужем избору тројице кандидата.

Украјинска православна Црква се после октобарског Архијерејског сабора РПЦ 1990. године нашла у потпуно новим околностима, због одлука које су значајно мењале унутрашње устројство дотадашњег Украјинског егзархата, што је већ истакнуто. Позиција предстојатеља сада већ независне и самосталне у пословима управљања УПЦ припала је дотадашњем митрополиту кијевском и галицком Филарету,

патријаршијском егзарху Украјине, који се на тој позицији налазио од 1966. године. А правни и канонски наследник РПЦ на територији Украјине је Украјинска православна Црква Московског патријархата.

На прагу председничких избора и референдума заказаних за 1. децембар 1991. године, који су организовани у циљу да Украјина коначно постане потпуно независна држава, ситуација се мења и унутар саме УПЦ-МП јер је митрополит Филарет, у сагласју са државним властима, почео да пропагира идеју пуне канонске аутокефалије УПЦ.

Митрополит Филарет сазива 22. јануара 1992. године Сабор архијереја УПЦ на коме се усаглашава текст молбе патријарху московском и целе Русије, којом се од РПЦ тражи пуна канонска аутокефалија. На сабору је изнет став, којим су умирени противници аутокефалије међу архијерејима, „да УПЦ само моли аутокефалију, мада уколико РПЦ са тим не буде сагласна, УПЦ остаје у пуном канонском јединству са Мо-

Поменути епископи су били спремни на послушања која им је благословио Синод УПЦ. Владика Онуфрије је сутрадан у Саборном храму Свете Тројице у Черновцима одслужио Литургију након које је обавестио клир и верни народ да је одлуком Синода УПЦ постављен на катедру ивано-франковску. У храму је у том тренутку настало комешање, а верни народ је окружио свог епископа не дозвољавајући му излазак из храма. Верни су својим телима направили кордон и на тај начин владика спровели до епархијског двора који се налази на удаљености од око километар од Саборног храма. Владика Онуфрије је у епархијском двору провео затворен скоро три месеца, а његова паства га је свакодневно чувала да не би насилно био одведен, хранила га и о њему се потпуно бринула. Када из Кијева није било никакве позитивне реакције, сабор свештенства и лаика Черновитско-Буковинске епархије је упутио писмо митрополиту Филарету и запретио изласком из јурисдикције Кијевске митрополије и тражењем

Кијевско-печерска Лавра

сковским патријархатом“. Међу апсолутним противницима аутокефалије били су најмлађи архијереји у Сабору, епископ черновитско-буковински Онуфрије, данас предстојатељ УПЦ-МП, епископ тернопилски и кременецки Сергије и епископ доњецки Алипије, који је само четири месеца пре тога примио епископску хиротонију. Остали епископи се нису смели успротивити Филарету, јер су, будући дугогодишњи архијереји, знали да иза њега стоји власт која има своје методе за разрачунавање са непослушнима. Паралелно са слањем потписаног документа патријарху, председник Украјине на исту адресу шаље своје писмо у виду ултиматума којим подржава одлуку Сабора УПЦ за давање пуне самосталности. Само дан после одбијања да потпишу наведени ултиматум, одлуком Синода УПЦ, епископ Алипије је пензионисан, епископ Онуфрије бива преведен на ивано-франковску катедру, а епископ Сергије бива постављен на дужност викарног епископа митрополиту Филарету.

пријема у Српску православну Цркву, са којом постоји историјска веза преко Далматинско-Буковинске митрополије која је постојала све до васпостављања Српске патријаршије 1920. године. После овога у Черновце стиже комисија упућена из Кијева, састављена од три архијереја и једног броја свештеника, која је после дугих преговора епископу Онуфрију саопштила да се суспендује одлука о његовом превођењу у ивано-франковску епархију.

На молбу за аутокефалију и потпуно независност, Синод РПЦ је одговорио негативно, боље речено предлажио је Синоду УПЦ да поново размотри ово питање, а решење остави за наступајући Архијерејски сабор РПЦ.

Почетком априла 1992. године у Москви је одржан Архијерејски сабор РПЦ коме су присуствовали и сви архијереји УПЦ. Главна тема је била управо молба Синода УПЦ за добијање аутокефалије. Од укупно 96 архијереја који су присуствовали Сабору, 21 је

био из Украјине, а само шест (са Филаретом) је подржало захтев за добијање аутокефалије и излазак из јурисдикције РПЦ. Митрополит Филарет је схватио да је изгубио и веома вешто је затражио опроштај од браће архијереја, јавно изрекавши на Сабору (постоје потписани записник и аудио запис) да остаје под омофором руског патријарха и да ће по повратку у Кијев сазвати Архијерејски сабор на коме ће бити изабран нови предстојатељ УПЦ-МП, након чега ће се он повући са кијевске катедре.⁶

На овако неочиковано коректну и наизглед хришћанску реакцију митрополита Филарета, Сабор се позитивно одредио и донео је решење којим упућује Синод УПЦ-МП да поменутог митрополита после избора новог предстојатеља распореди на неку од епархија на територији УПЦ-МП. Председнику Украјине Кравчуку, свим клирицима и верном народу упутио је посланицу о јединству РПЦ и УПЦ, нагласивши отворену могућност за поновним разматрањем овог питања на Помесном архијерејском сабору РПЦ.

Непосредно по повратку са Сабора, митрополит Филарет радикално мења свој став, и без консултације са било ким, 14. априла 1992. године сазива конференцију за штампу на којој потпуно неочекивано и у супротности са својом декларативном изјавом на Сабору у Москви, истиче да је он „доживотни митрополит кијевски и целе Украјине“, што му је, по његовој интерпретацији, гарантовала грамата о самосталности и независности у управљању УПЦ-МП и да ни у ком случају не жели да се повуче са катедре. После овог, патријарх Алексеј II шаље Филарету писмо у коме га подсећа на дата обећања, на које овај није ни одговорио. Свештенство и епископат, потпуно збуњени неочекиваном одлуком, постепено престају са помињањем предстојатеља УПЦ-МП на богослужењима, помињући само патријарха московског и Целе Русије.

После овог чина, почиње време *црквене смутње* у Украјини.

Иако је московски сабор показао да је велики број украјинских епископа окренуо леђа митрополиту Фи-

ларету, он ипак покреће кампању против свих клирика који су му се супротставили, која је подразумевала све врсте претњи, најпре рашчињењима и уклањањем са катедре, односно парохија, а када то није уродило плодом, кренуле су претње полицијом и осталима средствима принуде државног апарата.

Пошто је све указивало на отворени раскол у Цркви, у Москви је одржано заседање проширеног састава Синода, коме су присуствовали и украјински архијереји, док се уредно позвани митрополит Филарет није

појавио на овом скупу. Синод је овом приликом још једном позвао Филарета да сазове Сабор УПЦ на коме би био изабран нови предстојатељ. Пошто се Филарет на све ово оглушио и није се појавио ни на једном заседању Синода РПЦ, донето је решење да се суспендује његово право на управљање УПЦ-МП, које се поверава најстаријем по хиротонији украјинском архијереју, митрополиту харковском и богодуховском Никодиму. Њему је стављено у дужност да сазове Архијерејски сабор на

коме треба да буде изабран нови предстојатељ УПЦ. Митрополит Никодим је упутио писмо Филарету којим га обавештава да има благослов Синода РПЦ да сазове Сабор на коме треба да буде изабран предстојатељ УПЦ и моли га да то он учини, да преиспита своје ставове и не прави раскол унутар Цркве Христове, већ да у јединству сачува већ довољно напаћену Украјинску Цркву и украјински народ. На поменуто писмо митрополит Филарет никада није одговорио, већ је у Кијеву сазвао сабор својих истомишљеника коме није присуствовао ниједан епархијски архијереј УПЦ.⁷

Сходно благослову Синода РПЦ, митрополит Никодим је у Харкову за 27. мај 1992. године сазвао Архијерејски сабор УПЦ на коме је изабран нови предстојатељ у лику мирополита Владимира Сабодана, док је Филарет стављен под забрану свештенодејства.

(наставиће се)

напомене:

¹ Драбинко, А.Н., *Православие в посттоталитарной Украине (вехи истории)*, Киев, 2002.

² Исто.

³ Драбинко, А. Н., *Почему в Украине раскольнические группировки называются неканоническими*, Киев, 2007.

⁴ http://orthodox-lviv.narod.ru/books/raskol/raskol_1.

⁵ http://orthodox-lviv.narod.ru/books/raskol/raskol_8.htm

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=fN8j48AEaiY>

⁷ Анисимов, В., *Истинный лик филаретовского патриархата*, Киев, 1999.

Гордана Јоцић и др Зоран Крстић

СТАВОВИ ЦРКВЕ О ЧЕДОМОРСТВУ (АБОРТУСУ) У МЕДИЈИМА

Уводна разматрања

Чедоморство (абортус) није нова појава у историји људског рода, тако да су све светске религије изградиле своје карактеристично мишљење и став према том чину. Хришћански став, укључујући готово све хришћанске конфесије, јавности је добро познат, недвосмислен, и не од јуче.

Православна Црква заузима кроз векове изразито негативан став према чедоморству (абортусу), сматрајући га убиством. Постоји читав низ светоотачких и канонских текстова који о овом чину говоре као о убиству, а жену одлучују од причешћа тј. од Цркве, на дужи временски период (доживотно, 10 година, или 7 година најблаже)¹. Већина Светих Отаца сматра да су и фетус и ембрион већ дете и не праве разлику у „узрасту“, па тако не праве ни разлику између чедоморства (абортуса) и убиства већ рођеног детета. За њих је сваки од тих чинова убиство.

„Чак и кад се ембрион (или фетус) не посматра као потпуно људско биће, ипак представља у најмању руку `будућег човека` па би његово усмрђивање било `антиципирано убиство`, као што тврди Тертулијан који приговара абортусу да пролива будућу крв и износи мисао која ће постати чувена: Већ је човек оно што ће постати човек, као што је у семену већ садржан цео плод“².

Овакви, савремени човек би рекао строги, ставови Цркве, произилазе из темељних хришћанских антрополошких поставки које саму чињеницу живота посматрају као дар Божији, као светињу. Људска се личност у свим животним фазама доживљава у свом апсолутном и неприкосновеном достојанству, а свако ускраћивање или насилни прекид живота као грех против светости и неповредивости живота. Овакви ставови хришћанске антропологије изражени у јавности од стране верујућих људи, било да су клирици или лаици, изазивају одређена негодовања или најблаже речено противуречне реакције. Покушаћемо, у наставку, да се позабавимо неколицином новинских чланака на тему чедоморства (абортуса) да бисмо на основу њихове телешко – социолошке анализе открили основне тачке неспоразума.

Дневни листови Политика и Данас

Од 16 текстова³ које су за десет година (2003 – 2013) објавили дневни листови „Политика“ и „Данас“ на тему односа Цркве према чедоморству (абортусу), само је један афирмисао црквено виђење ове проблематике. Сви остали су били, ако не само информативни, онда критички настројени према овом виђењу. У том једном тексту⁴ тражено је шире образложење Цркве о претходно објављеним ставовима против абортуса високих инстанци Цркве (Патријарх и Сабор СПЦ) и то од свештеника постављеног за духовника параклиса у једном од београдских клиничких центара.

„Друга страна“ је била далеко разноврснија. Оглашавали су се својом вољом или су питани: министарка здравља, лекари, стручне здравствене организације, невладин сектор углавном посвећен борби за људска и женска права, попут „Жена у црном“, политичарке, као и слободни интелектуалци. Од присталица Цркве питани су за мишљење Канцеларија за вере, и Повереништво „Двери“, које се „препоручило“ активностима које афирмишу брак и породицу.

Стиче се утисак да је у обе новине отворен јавни дијалог о теми абортуса, мада површан, привидно аналитичан и са саговорницима који претежу на једну страну или би се тако из наслова текста могло закључити. Политика, нпр. у свом тексту „Политичари сложни против забране абортуса“ од 6. 6. 2013. године износи мишљење четири политичара и начелнице оперативне одељења ГАК Народни фронт. Два политичара се изјашњавају против забране, један је уздржан, а један је изричито против чедоморства (абортуса). Начелница клинике за себе каже да је велики противник абортуса али да ипак не смемо забранити абортус због здравља и безбедности саме жене. Из наслова чланка (реч „сложно“) се не би могао чак ни наслутити овако широк дијапазон мишљења.

Поводи за писање о односу Цркве према чедоморству (абортусу) у свим случајевима су биле неке активности саме Цркве, односно, неких њених чланова. Једном је то била Васкршња посланица патријарха Иринеја (2012), други пут Саопштење подршке Сабора Српске Православне Цркве поводом иницијативе лекара верника да држава донесе прописе којим ће забранити абортус (2013). У једном случају било је то реаговање на изјаву коју је патријарх српски Г. Иринеј дао приликом одласка на Крсну славу Гинеколошко-акушерске клинике „Народни фронт“, а другом приликом је као повод за писање послужило дељење летака против чедоморства (абортуса) по ваљевској болници које је организовало Удружење за борбу против абортуса „Живот“. Ово удружење делује при православној

нутих 16 текстова наводи да исте или сличне ставове заступају све верске заједнице, осврћући се и на сличан став папе Фрање, поглавара Римокатоличке Цркве.

Када је реч о самој теми – чедоморству (абортусу), углавном су навођени број абортуса у Србији (између 20 и 40 хиљада годишње), законски и медицински услови у којима се он одвија, опасности које ова хируршка интервенција носи, непостојање могућности да се изврши медикаментни (помоћу лекова) абортус као у другим земљама ЕУ. Црквена страна је, у суштини, говорила о ономе што је најбоље изразио Његова Светост Патријарх Иринеј приликом посете Гинеколошко-акушерској клиници „Народни фронт“: „Живимо у неким посебним временима када се многе вредности не гледају очима које те вредности заслужују. Једна од

тих вредности јесте живот. Видимо да се врло лако растајемо са животом тих младих бића...“⁶⁶

За супротну страну тема чедоморства (абортуса) је политичко питање: пре свега питање женских репродуктивних права, а самим тим и људских права. Цркви се не оспорава право да отвара теме које се тичу natalитета и беле куге у Србији, али јој се оспорава начин на који она предлаже да се решава овај проблем и пре свега, њен утицај по том питању на државну законодавну политику, која, тврди се, треба да остане секуларна као сама држава и ван утицаја Цркве. Уместо приче о абортусима од Цркве се очекује да говори о условима живота у Србији, пре свега о сиромаштву и незапослености који су довели до пада natalитета и (верује се) повећања броја абортуса, и о бризи за жене и децу (наравно, очекује се и да она узме учешће у томе) или да се више бави „упознавањем јавности са чињеницом да је дете личност и у пренаталном периоду“⁶⁷.

„Не градите велелепне владичанске дворе, драги епископи. Помозите тим новцем будућим мајкама које остају без посла када затрудне. Уколико уопште имају посао. А могао би врх СПЦ да утиче и на државни врх (а имају утицаја, јер често их посећују председник Србије, премијер и први потпредседник Александар Вучић, који је чак присуствовао и једној од седница Сабора), па њима да кажу да уведу пореске олакшице за беби опрему, храну, да порески стимулишу рађање“, каже се у коментару под називом „Абортус и двореви“ објављеном (без потписа) у листу „Данас“⁶⁸.

Из овог пописа могле би се, у наставку, анализирати две карактеристичне и више пута помињане теме: једна је однос броја чедоморстава (абортуса) и животног стандарда, а друга карактер савремене државе и утицај Цркве на њу.

Чедоморства (абортуси) и животни стандард

Суштина проблема (за оне који то виде као проблем) великог броја чедоморстава (абортуса) – у свету је то према проценама 40-50 милиона годишње – не налази се у високом или ниском нивоу животног стандарда већ у хијерархији вредности савременог човека. Проблем је антрополошки и светоназорски. Чини се да се ничим не би могла поткрепити тврдња да би подизање нашег животног стандарда и излазак из сиро-

парохији у селу Петница код Ваљева, и воде га, како је речено, „уз остале, једна попадија, једна директорка, и један студент Богословског факултета“⁵.

У суштини, дискутовало се о више тема: о праву Цркве да тражи од државе измену одређених закона, па и овог који би евентуално ставио забрану на обављање чедоморства (абортуса) осим из медицинских разлога, затим о секуларности државе и одвојености Цркве од државе; о правима жене да сама одлучује о својим репродуктивним активностима; о томе када тачно почиње живот и да ли је живот светиња, шта може да заустави белу кугу, и о језику којим посленици Цркве говоре о чедоморству (абортусу). Евидентно је да је у већини текстова тема умерена са значења, последица и етичности чина абортуса на друга, махом, политичка питања.

Критикована је најјача верска заједница у земљи – Српска Православна Црква, иако се у једном од поме-

маштва смањили број чедоморстава (абортуса). Ако би само број био у питању онда ће се он свакако и нужно смањивати што произилази из чињенице наше све веће и веће просечне доби становништва. Шире посматрано проблем беле куге је опште европски проблем, а не специфично наш. У контексту савремене економско-технолошке културе идеали удобности, забаве и личне среће се издижу на ниво идола и ту често нема места за пород који подразумева жртву и ограничење сопствене удобности. Апсолутна аутономија појединца којој се тежи, омогућава том истом појединцу да има права и могућности да све учини не би ли сачувао своју удобност. Релативно сиромаштво може да буде маска и оправдање за одрицање од родитељства које се више не схвата као дужност и одговорност према широј заједници без чије заштите појединац не би могао да оствари своју аутономију. Савремено друштво акценат ставља на права појединца, а не заједнице. Потрага за поремећеном равнотежом између ова два права је императив савремених развијених друштава. Занимљиво

је приметити да је данашњи човек спреман на све, па и на, по мишљењу Цркве, убиство, не би ли сачувао сопствени конфор, али када зажели пород, онда, такође, не смеју да постоје никакве препреке, норме и „предрасуде“ које ће му стати на пут. Све је дозвољено и у једном и у другом случају.

Међутим, са којих год антрополошких позиција посматрали овај проблем, мишљења смо да се према њему треба односити мудро и изнијансирано јер је стварност много сложенија од теорије. Можемо се тако запитати ко су практични, а не теоретски, носиоци оваквог побачајног менталитета? Ко су људи, конкретни мушкарци и пре свега жене који се одлучују на чин чедоморства (абортуса)? Из овог размишљања

искључујемо све интервенције учињене из било ког медицинског разлога које су посебан проблем. Истраживања, а такође и референдуми спроведени у многим европским земљама (нпр. у Шпанији) показују висок степен изјашњавања за постојање легалног побачаја, макар и као солуције мањег зла у појединим случајевима. Истовремено, у истраживањима степена религиозности показује се врло сличан, висок проценат оних који себе сматрају религиозним особама и припадницима неке од хришћанских конфесија. Верујемо да је слична ситуација и у нашем друштву. Дакле, наше хришћанско посматрање овог друштвеног проблема као спољашњег аутоматски постаје унутрашњи проблем Цркве, јер су управо хришћани у великом проценту носиоци такозваног побачајног менталитета.

Може се на крају поставити и питање шта смо ми, унутар Цркве, учинили на образовању сопствених чланова?

Проблем секуларне државе

У дневном листу „Данас“ од 7. 6. 2013. године, као и много пута пре тога, појављују су у јавности ставови попут овог изнесеног од стране НВО Жене у црном, да је изношење мишљења и покретање било каквих иницијатива од стране Цркве „противуставно задирање у темеље секуларне државе и људских права“.⁹

У савременом, развијеном, пост-модерном друштву које као једини пример и модел узима управо невладин сектор, држава јесте секуларна али у смислу идеолошки неутралног државног апарата који је сервис свих грађана без обзира на њихов поглед на свет. Мишљење да секуларна држава мора да шири и брани идеологију секуларизма је озбиљна, анахрона, злонамерна па и дискриминишућа грешка у приступу и тумачењу друштвене стварности. Пост-модерно друштво је друштво без средишта и то не грешком, већ на основу искустава 20. века, у којем су две велике идеологије нерелигијског типа, фашизам и комунизам, извршиле хомогенизацију друштава и довеле човечанство до руба пропасти. На рушевинама тог искуства савремени човек различитим друштвеним механизмима спречава да било која идеологија, религијског или нерелигијског типа, постане владајућа, односно превладавајућа. Основна претпоставка таквог виђења је легитимно, паралелно и равноправно постојање различитих погледа на свет и различитих антропологија, док је државни апарат идеолошки неутралан, а законска регулатива покушава да задовољи и обухвати све светоназоре. Из тог разлога је поставка да секуларна држава заступа идеолошке ставове секуларизма анахрона и припада периоду модерности, у којем је сматрано, баш као и у ранијим традиционалним друштвима, да у друштвеној стварности може постојати само једна „истина“. У предмодерном, традиционалном друштву је та друштвена „истина“ била религијског типа, а у модерном секуларном. Савремено плуралистичко друштво (бар теоретски) напушта идеју једне друштвене истине и гради себе из врло конкретних и поменутих историјских разлога као друштво без средишта. Тако, у јавној сфери више не постоје „веће“ и „мање“ истине, а посебно не „опште“ истине које су

по својој природи и мимо људског пристанка и слободe, општеобавезујуће, већ су све оне равноправне и подразумевају слободно заступање и изношење у јавном дискурсу. Ова чињеница важи и за верујуће људе. И они треба да схвате механизме и логику савременог тренутка у односу на плурализам погледа на свет. Нико више нема никакав идеолошки монопол, а држава треба да заузима став идеолошке неутралности. Што пре то схватимо, свима ће нам бити

боље, па ћемо опрезније користити појмове попут *сви ми*, *сви делимо исту етику* и сл. као што је учињено у чланку „Политике“ од 19. 4. 2012. године под називом „Зашто ћути лекарска комора Србије“. Идеолошка унификација с једне, али и вредносни релативизам с друге, су Сцила и Харибда савременог друштва.

Даљи разлози оспоравања

Они који у теми чедоморства (абортуса) виде етичко питање оспоравају Цркви да говори о етици углавном због негативних појава у њој самој: педофилији, „случају Качавенда“ и сл.

За саму Цркву је занимљива расправа и о језику којим се говори о чедоморству (абортусу). Саговорници новинара у „Политици“ и „Данасу“ оспоравали су употребу речи „chedomorство“, „детeубиство“ и „злочин“, рецимо, у саопштењу Сабора, сматрајући да Црква употребом тих речи наводи своје чланове на погрешне закључке, па чак и на „одстрел“ или „линч“ неистомишљеника. Речено је да „chedomorство“ има за обичног човека емотивно значење, док је реч „абортус“ далеко неутралнија и има значење једне од медицински признатих метода за прекид трудноће. Нарочито се оштро критиковала реч „злочин“ и синтагма „највећи злочин овог века“ (гинеколога, мајки, оче-

ва...), сматрајући да се овом речју тешко клевете лекарска струка која се третира као злочиначка, и на неки начин нивелишу прави злочини које чине криминалне структуре.

„Речи чедоморство и злочин апсолутно не долазе у обзир, и докле год Црква не ублажи своју реторику очекујем да нас Лекарска комора узме у заштиту, а што ће, надам се, довести до тога да сама држава реагује у смислу својих закона и Устава. Јер уколи-

ко се то не догоди неће проћи пуно времена а да неки лекар не настрада само зато што је извршио абортус, будући да га је Црква таргетира као злочинца и чедоморца. Искуство из претходних ратова нам говори да је довољно да неко упери прстом у мету – извођач радова ће се већ лако пронаћи,¹⁰ пише у Отвореном писму, кога су пренеле обе новине, један од критичара др Срђан Лукић.

Занимљиви су и сами наслови рубрика о ставовима Цркве према абортусу. Парадигматичан је наслов „Повратак у средњи век“, објављен у „Данасу“ 6. 6. 2013. као и један ранији из 2005. у истом листу „Црква угрожава право жене на абортус“.

Антрополошка размимолажења

И за крај, да истакнемо још један детаљ који се тиче довођења у питање саме доктрине Цркве поводом теме чедоморства (абортуса). Истина, ово радикално мишљење је изузетак и за сада нема неко доминантно место у јавном дискурсу. Износећи, наиме, свој лични став Игор Живановић, истраживач са Института за философију, Филозофског факултета у Београду¹¹, сматра да ни живот није светиња као што то учи Црква.

„Апсолутна вредност живота је заблуда, а његова светост бесмислица... Најпре, постоје ситуације када није неисправно одузети невини људски живот. На пример, понекад брига за биолошку егзистенцију може да суспендује моралне обзире... људски живот онако како га обично схватамо, дакле као живот вредан живљења, не почиње зачећем. Строго говорећи не почиње ни рођењем... Ни фетус ни новорођенче немају животни план, нити имају било који интенционално постављен циљ чијем остварењу теже...“¹²

Стога се овај аутор залаже не само за право на абортус него и за декриминализацију неонатичида (убиства које мајке изврше над дететом у данима непосредно после рођења). „Иако се јавност згражава над овим поступком мајки, можда би ипак требало оставити по страни сентименталне и погрешне представе о невиним бебама које убијају мајке монструми. Можда би пре требало размислити о релативној декриминализацији неонатичида у појединим случајевима који могу бити оправдани, него размисљати о криминализацији абортуса“, закључује овај философ¹³.

Иако се овакви ставови не појављују често у нашој дневној штампи ово је једини чланак који додирује

најдубљи слој проблематике чина чедоморства (абортуса), антрополошки. Треба да нам буде јасно да супротстављене стране полазе од дијаметрално раз-

личитих антрополошких ставова и пројављују тако још једну од великих дилема савременог тренутка, питање које лежи у центру свих питања, а то је – ко је и шта је човек? Аутор у свом тексту наводи класичне антрополошке поставке лаицистичке англосаксонске биоетике које задобијају све више присталица и постају основа за разрешење свих биоетичких дилема и проблема. Само као напомену¹⁴ ове крупне и на наше просторе надлазеће проблематике напоменућемо полазну тачку лаицистичке биоетике, а то је разумевање људске личности. Рани Енгелхард¹⁵, као један од утемељивача ове етике, сматра да се код човека могу разликовати ниво биолошког живота, ниво менталног живота и ниво личног живота. Да би се уопште могло говорити о људској личности ниво менталног живота треба да буде на високом ступњу, односно није довољан било какав ниво менталног живота као што је то, рецимо, код фетуса, али ни код деце и менталног болесних. Исти аутор, у својој раној фази, сматра да морални статус одраслих сисара (животиња) може бити виши од оног код људских фетуса и деце. Тако и животиње под одређеним условима могу бити личности, а то не могу бити фетуси и деца до одређеног узраста. Дотле су они приватно власништво родитеља. Из перспективе овакве антропологије не може бити речи о светињи живота, о животу схваћеном као дару Божијем и човеку који није власник тог дара.

Само из ових неколико назнака сматрамо да се може закључити каква нас антрополошка, идеолошка и свака друга сучељавања очекују у будућности и да је слобода медија али и упућеност новинара предуслов равноправних односа у јавној сфери.

Закључак

Оно што је већ много пута примећено од стране верујућих људи као карактеристика наших медија, је недовољно познавање црквених ставова, њихових темеља и корена. Нашој медијској реалности недостају новинари упућени и довољно образовани у хришћанском смислу. Ни извештавање о ставовима Цркве у вези са чедоморством (абортусом) није изузетак. Без икакве жеље да у поједине чланке читаво злонамерност, која се не може ни а priori одбацити, остаје утисак немогућности слободног и верзираниог сналажења у проблематици. Тај се недостатак тада често преводи на „сигуран“ терен дневне политике, као да се црквени ставови износе искључиво из тог разлога. На тај начин се може стећи утисак да је циљ Цркве искључиво утицај на дневну политику, а не сâмо изношење ставова и мишљења на поједине теме. Ситуација се ни до данас није поправила.

Уз остале примедбе које су у тексту већ поменуте остаје као кључна потреба додатна новинарска едукација на хришћанске теме и на том пољу медији и појединачни новинари треба да осете испружену, добронамерну руку верујућих људи и институционалне Цркве. Најлошије је да се Црква, анахроно и по матрици западних историјских искустава верских ратова и нетрпељивости, и у нашој средини искључиво доживљава као фактор дестабилизације и подела, што она у својој историји на овим просторима није била нити се од већине грађана тако доживљава.

1 Детаљније види Жан – Клод Ларше, *За једну етику рађања*, превод са француског Ирина Радосављевић, Истина, Београд – Шибеник 2008., стр. 73 и даље.

2 Исто, стр. 85.

3 Сви текстови су објављени у четири године 2003, 2005, 2012. и 2013. Занимљиво је да од 2005. до 2012. има шест година медијске тишине о овој теми. Или је у питању црквена тишина?

4 „За цркву нема нежељене трудноће“, Ј. Чалија, „Политика“, 18. 4. 2012.

5 „Жене у црном осудиле иницијативу СПЦ за абортус“, Д. Д. „Данас“, 7. 6. 2013.

6 „Патријарх Иринеј: Одговорите мајке од абортуса“, „Политика“ 15. 11. 2013.

7 „Политичари сложено против забране абортуса“, „Политика“, 6. 6. 2013.

8 7. 6. 2013.

9 Чланак под називом „Жене у црном осудиле иницијативу СПЦ за абортус“.

10 „Зашто ћути лекарска комора Србије“, др Срђан Лукић, „Политика“, 19. 4. 2012.

11 „О абортусу и чедоморству“, „Данас“, 15. 10. 2013.

12 Исто.

13 Исто.

14 За више види Michele Aramini, *Uvod u bioetiku*, KS, Zagreb 2009. стр. 37 и даље.

15 Интересантан је случај Енгелхарда (Американац, римокатолик) који 1991. године прелази у православље и драстично ревидира своје ставове, да би 2000. године изашла његова књига под називом *Темељи хришћанске биоетике*.

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

СЛАВА ЦРКВЕ У ЦЕРОВЦУ

Трећег дана празника Свете Тројице, 2. јуна, црква у Церовцу, прославила је своју славу. Светом Архијерејском Литургијом началствовао је Његово преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, уз саслуживање свештеника Шумадијске епархије.

У надахнутој беседи, Епископ је честитао празник верном народу и појаснио да у времену када свакодневно све више слушамо о убиствима и неделима, морамо сагледати Духа Светога у себи, а тај Дух Свети је у Цркви. Свети Дух ће нам помоћи да се поправимо и да престанемо да осуђујемо друге, док у исто време себе оправдавамо.

На Светој Литургији сви су узели учешћа у појању, читању Символа Вере, молитве пре причешћа и молитве Господње „Оче Наш“. Причешћено је мноштво деце и њихових родитеља.

После Свете Литургије приређен је богат културно-уметнички програм, а после програма Епископ је благословио сву децу и поделио им освештане иконе. Трпеза љубави је припремљена за све госте у дворишту храма трудом домаћина Миољуба Николића и црквених одборника ове парохије.

Дејан Петровић, протонамесник

ПРОСЛАВЉЕНА ХРАМОВНА СЛАВА У НАТАЛИНЦИМА

На дан Светог цара Константина и царице Јелене, у среду 3. јуна, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Литургију у Наталинцима, у храму посвећеном управо овим светитељима. Епископу су саслуживали свештеници Шумадијске епархије.

У надахнутој беседи Владика је указао верном народу на то како се Божији промисао остварује у овом свету кроз векове и како Бог шаље праве људе онда када је то потребно како би се пројавила дела Божија и објавила права истина, а права Истина је Бог. Алудирајући на прогон хришћана који се и данас догађа, Епископ нас је будрио речима да је часније ићи у смрт са истином него живети у неистини. У то се лично уверио и сам цар Константин који се успешно борио за истину јер је за савезника имао живог Бога наспрам незнабожаца који су се идолима обраћали за помоћ. Тако смо и ми данас позвани да под силом крста задобијемо спасење, носећи крст не само на себи него и у себи. Једино тако можемо победити не само спољне непријатеље већ и гордог човека у нама на чије ћемо место уселити Христа.

Након Свете Литургије и чина резања славског колача уследила је трпеза љубави коју је приредила црквена општина на талиначка.

ЛИТУРГИЈСКО САБРАЊЕ У ЦРКВИ СВЕТОГ НИКОЛАЈА У КАЛУДРИ

У четвртак 4. јуна, када Црква Божија прославља Светог мученика Јована Владимира кнеза српског, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у цркви Светог Оца Николаја Мирликијског Чудотворца у Калудри, уз саслуживање свештеника Шумадијске епархије.

Пре почетка Свете Архијерејске Литургије освештан је трпезар у порти храма. За време Свете Литургије крштена је мала Рајна, кћерка Ивана и Биљане Јеличић, а унука Радмила Јеличића, ктитора храма Светог Оца Николаја у Калудри.

Након прочитаног Јеванђеља Владика Јован упутио је окупљеним верницима речи поуке о силаску Светог Духа на апостоле, рекавши да нас је Свети Дух окупио око овог Светог Храма и да се Свети Дух излива целе године на сваку крштену хришћанску душу. Преосвећени је истакао важност љубави човека према човеку и човека према Богу и позвао нас да држимо заповест Христову, коју је Он дао својим апостолима: *љубите једни друге*. Да волимо љубављу Божијом која траје вечно, а не сентиметалном љубављу која је пролазна и пропадљива, јер човек који нема љубави Божије у срцу има мржњу, а из мржње се рађа зло које уништава свако добро у човеку.

По завршетку Свете Литургије обављено је резање славског колача испред записа у порти храма. Потом је уприличен је пријем званица и послужење славским кољивом и колачем, а затим и гозба љубави коју је припремио Радмило Јеличић са породицом.

Слободан Савковић, јереј

ВИСОКО ПРИЗНАЊЕ ЦРВЕНОГ КРСТА МЛАДЕНОВАЧКОЈ ЦРКВИ

Поводом Међународног дана добровољних давалаца крви и годишње скупштине Црвеног крста Србије, у понедељак 15. јуна, у Великој сали Градске општине Младеновац уручено је признање Црвеног крста Србије Црквеној општини Младеновац. Повод добијања ове високе награде била је пожртвована акција младеновачког свештенства и верног народа током разорних поплава у мају 2014. године.

У свом обраћању председник Црвеног крста у Младеновцу др Миливоје Радосављевић је подсетио да ова организација има најтежње односе са нашом Црквом још од свог оснивања у Србији 1876. године, с обзиром на то да је први председник Црвеног крста у Србији био митрополит Михаило Јовановић, а у Црној Гори митрополит Иларион Рогановић.

Секретар Црвеног крста Весела Јевтић је истакла да је младеновачка Црква првог дана прикупљања помоћи у мају прошле године доставила помоћ која се није могла мерити (ни у квантитативном ни у квалитативном смислу) ни са једном другом акцијом у Београду и на тај начин су младеновачки свештеници и верници у најкритичнијим сатима помогли онима који су остали без свега. У име братства храма Успења Пресвете Богородице плакету и медаљу је примио јереј Марко Јефтић, који се захвалио на признању и нагласио да су хришћани позвани од стране Господа да чине милостију и да сведоче радосно осећање живота, само дела љубави остају иза нас.

ПАРАСТОС БЛАЖЕНОПОЧИВШЕМ ЕПИСКОПУ САВИ

Блаженопочивши Епископ шумадијски Сава био је други Епископ на трону Епископа шумадијских. Његово старање за спасење у Господу Исусу Христу свих људи, једино се може вредновати пред лицем Бога Живога кога је тако ревносно сведочио. Он је био човек отвореног духа, уман, радан, пожртвован, стрпљив пастир, спреман да саслуша и добро и зло, не штедећи никада ни време ни снагу.

У среду 17. јуна навршило се 14 година од упокојења блажене успомене Епископа шумадијског Г. Саве (1930-2001). Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу. О Владици Сави, његовој огромној жртви коју је поднео служећи своме роду, говорио је његов наследник Владика Јован.

СЛАВА ЦРКВЕ У РАНИЛОВИЋУ

У среду 24. јуна на празник Светих апостола Вартоломеја и Варнаве Преосвећени Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у цркви која је посвећена овим великим апостолима Христовим у Раниловићу код Аранђеловца. Преосвећеном Епископу су саслуживали свештеници Шумадијске епархије.

Током Свете Литургије Владика Јован је произвео надлежног пароха раниловићког протонамесника Драгана Нагулића у чин протојереја. По прочитаном Јеванђељу Владика је честитао сабраном народу црквену славу, нагласивши значај дела апостола Вартоломеја и Варнаве за Цркву Божију, као и велику веру коју су они имали. На такву веру смо позвани и сви ми, али не само да просто верујемо, већ да кроз веру и вером добра дела чинимо, јер по речима апостола Павла „вера без дела је мртва“.

На крају Евхаристијског сабрања Владика је порезао славски колач и остао на заједничкој трпези љубави у парохијском дому.

Александар Миловановић, јереј

ПОЧИЊЕ ГРАДЊА ЦРКВЕ У ЗАВОДУ У МАЛИМ ПЧЕЛИЦАМА

Велика радост за Завод у Малим Пчелицама, за све кориснике и запослене, и за Цркву Божију у Крагујевцу. Његово Преосвештенство Г. Јован, епископ шумадијски, дана 24. јуна, на дан прослављања Светих апостола Вартоломеја и Варнаве, је благоизволео да изврши Обред постављања Крста у Установи за збрињавање одраслих лица Мале Пчелице, на месту на коме ће бити саграђена црква посвећена Светом Луки Кримском. Том приликом је владика шумадијски пред окупљеним корисницима ове установе и запосленима, на челу са директором др Владицом Станојевић, одржао кратку беседу у којој је нагласио да је ово историјски дан за ову установу и град Крагујевац, да се кроз ову сарадњу установе Мале Пчелице и епархије шумадијске, заједничким напорима подиже црква која ће бити не само утеха корисницима ове установе већ и место окупљања на молитву и саборавање, где ће се исто тако служити и Света Литургија као и у свакој другој цркви.

Изградња цркве је не само духовни већ и културно-историјски догађај, нагласио је владика. Цркву сједињени чине људи и анђели и она чини Тело Христово, дом Божији. Наши највећи и најзначајнији српски средњовековни владари градили су како дворце тако и цркве, али од многих кула и градова средњовековних нема ни трага док су цркве остале као сведочанство вере српског народа и њихових владара.

Црква, која ће бити саграђена у установи за одрасле Мале Пчелице, биће посвећена Светом Луки Кримском, лекару хирургу, који је преживео комунистички терор и прогон у Сибир, где је леčio и спашавао многе болеснике. Надамо се да ће и овде Свети Лука Кримски помагати многим корисницима да оздраве и нађу духовни мир под сводовима ове цркве.

Почетак градње цркве обезбеђен је из средстава ове здравствене установе, а ктитори су се већ јавили да допринесу са грађевинским материјалом.

Петар Бранковић, јереј

СВЕТА АРХИЈЕРЕЈСКА ЛИТУРГИЈА У МОНАСТИРУ ВЕНЧАЦ У БРЕЗОВЦУ

У четвртак 18. јуна Преосвећени Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру Венчац, надамак Аранђеловца, уз саслуживање свештеника Шумадијске епархије. Пре Свете Евхаристије, Владика је освештао темеље нове манастирске капеле, која је посвећена Светом свештенумученику Јоаникију, митрополиту црногорско-приморском, који је 1945. године пострадао од комунистичког режима подно Букуље.

Након прочитаног Јеванђеља, Владика Јован је надахнуто беседом поучио сабрани народ о неопходности имања праве вере, и то вере која је испуњена Духом Светим и која

се животом и делима потврђује. Владика је такође истакао величину слободе као дара Божијег човеку, али слободе која се остварије кроз одговорност према Богу, према Цркви и према другом човеку.

На крају Свете Литургије, пререзан је славски колач и Епископ је остао на заједничкој трпези љубави у манастирском конаку.

Александар Миловановић, јереј

ЦРКВЕНА СЛАВА У БЕЛОШЕВЦУ

У недељу на Видовдан 28. јуна, када Црква слави Светог кнеза Лазара Косовског и све мученике и новомученике српске, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован начелствовао је светим Евхаристијским сабрањем у храму Светог кнеза Лазара у Белошевцу, уз саслуживање свештеника Шумадијске епархије.

Свештенству, монаштву и верном народу који се окупио у великом броју да учествују у овом евхаристијском сабрању, обратио се по благослову епископа протојереј Милић Марковић, рекавши између осталог да мученици дају свој живот управо за то да би посведочили љубав Господњу према нама и нашу љубав према Господу. Када кажемо да је неко дао живот за крст часни и слободу златну, то значи да је неко положио живот за отаџбину, али уједно дао је живот за веру и због тога ми мученике прослављамо литургијски. Након литије око храма епископ је благословио колач и преломио га са овогодишњим колачаром протојерејем ставрофором Милованом Антонијевићем. Колач за следећу годину преузео је Андреја Срећковић.

Сабрање је настављено у трпезарији парохијског дома на славском ручку који је припремио протојереј ставрофор Милован Антонијевић са својом породицом.

СВЕТА ЛИТУРГИЈА И КОНЦЕРТ У ГЕРОНТОЛОШКОМ ЦЕНТРУ

Благословом Епископа шумадијског Г. Јована пре шест месеци отпочела је реализација пројекта „Љуби ближњег својега, као самога себе“, као плод сарадње надлежног пароха јереја Милана Ђорђевића и представника Геронтолошког центра у Јагодини.

Успешна шестомесечна реализација поменутог пројекта крунисана је служењем Свете Литургије на дан када наша Црква прославља Светог апостола Јуду.

По завршетку Свете Литургије, трудом јереја Милана а љубављу директора музичке школе Војислава Јовичића, ђаци поменуте школе реализовали су концерт који је изазвао одушевљење присутних станара дома. Уз кафу и пригодно послужење завршено је данашње заједничарење.

Свакако да завршетком поменутог пројекта није окончана сарадња надлежног пароха и представника дома, већ је продубљена и биће пројављена у виду неких нових пројеката уз Божију помоћ.

Изражавамо захвалност локалним телевизијама које су пропратиле реализацију пројекта, као и свима који су узели учешћа.

Милан Ђорђевић, презвитер

ЦРКВЕНОЈ ОПШТИНИ НЕМЕНИКУЋЕ ДОДЕЉЕНА ЗЛАТНА ПЛАКЕТА ОПШТИНЕ СОПОТ

Поводом дана Градске Општине Сопот, 2. јула, на свечаној седници Скупштине Општине, Црквеној општини Неменикуће уручена је златна плакета за, како је образложено, „изузетан допринос и афирмацију културног живота сопотске општине, а поводом 20 година одржавања културно-уметничке манифестације Дани Милована Видаковића у Неменикућама.“

За исту културну делатност награђена је и Библиотека Града Београда, као један од организатора поменуте манифестације.

У име Библиотеке Града Београда, награду је примила Весна Сарих, управница Библиотеке Сопот, а у име Црквене Општине Неменикуће, награду је примио надлежни парох неменикућски, јереј горан Лукић.

Награде је уручио председник Градске Општине Сопот, Живорад Милосављевић.

ПОСЕТА НАЧЕЛНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА ВЕРУ ЕПИСКОПУ ШУМАДИЈСКОМ

Епископ шумадијски и војни Г. Јован примио је начелника Одељења за веру пуковника Сашу Милутиновића као и војне свештенике капетана Ђорђа Стојисављевића, поручника Предрага Докића и поручника Стевана Стојисављевића, 3. јула у Крагујевцу.

Начелник Одељења за веру упознао је епископа војног са досадашњим задацима које је извршавала верска служба. Током састанка анализирано је стање верске службе у Војсци Србије и предложене су мере за њено унапређење, што је и био циљ посете.

СЛАВА КАПЕЛЕ МАНАСТИРА КАЛЕНИЋ

У недељу, 5. јула, када Црква Божија прославља преподобну Анастасију Српску, Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио Свету Архијерејску Литургију у манастиру Каленићу. Епископу су саслуживали свештеници Шумадијске епархије. Литургијско појање увеличао је октет из Крагујевца. Светој Литургији присуствовао је велики број верника, који су се сјединили са Васкрслим Господом кроз свету тајну причешћа.

У духовној поуци Владика је подсетио окупљене вернике да непрестано треба благодарити Богу, а да у овом тренутку треба заблагодарити Господу и Мајци Божијој којој је посвећена ова светиња, на томе што је роду српском подарио да прославља Свету Анастасију мајку Светог Саве. Преосвећени је истакао да човек непрестано треба да благодари Богу и да молитвено бди, јер не знамо ни дана ни часа када ће Господ доћи, а Он ће доћи и судити нам у ономе у чему нас нађе. Господ је дошао у овај свет да би човека вратио првом Божанском промислу, а то је да човек буде у заједници Божијој и у животу вечном.

По Светој Литургији пререзан је славски колач. Потом је уприличен пријем и послужење славским кољивом и колачем, а затим и гозба љубави коју је припремило сестринство манастира Каленић са настојатељицом игуманијом мати Нектаријом.

Слободан Савковић, јереј

СЛАВА ПЕТРОПАВЛОВСКОГ ХРАМА У ЈАГОДИНИ

Празник Светих првоврховних апостола Петра и Павла – Петровдан, свечано и молитвено је прослављен 12. јула у Јагодини.

Молитвено празновање храмовне славе отпочело је празничним бденијем у част Првоврховних апостола, а сутрадан настављено Светом Литургијом, којом је началствовао Архијерејски намесник белички протојереј Небојша Младеновић. Након завршетка Свете Литургије уследио је трократни опход око храма испред кога је пререзан славски колач, а заједничарење је настављено пригодним послужењем за све присутне у порти храма.

Верни народ који је испунио храм, као и порту храма имао је и ове године прилику да ужива у традиционалном „Етно-сајму“ који је окупио бројне излагаче. Окупљени на „Етно-сајму“ изложили су готово све што људска рука може да произведе. Излагаче је у име братства храма поздравио помоћник намесника јереј Миломир Тодоровић и свима пожелео топлу добродошлицу. У културно-уметничком програму учествовали су чланови Градског хора чешке националне мањине из Беле Цркве, чланови КУД „Јованча Мицић“, као и чланови културно-уметничког друштва из Бора.

Петровдан је слава и Скупштине града Јагодине. Тим поводом је у просторијама Скупштине града пререзан славски колач.

Трудом и љубављу братства храма, у част храмовне славе као и славе женског хора при Петропавловском храму, реализован је концерт музичког састава „Бурђеви Ступови“.

Милан Ђорђевић, презвитер

СЛАВА ЦРКВЕ БОЖИЈЕ У АРАНЂЕЛОВЦУ

Празник Првопрестолних апостола Петра и Павла из године у годину сабира Цркву Христову у Аранђеловцу око велелепног храма подигнутог њима у част. И ове године Петровдан је свечано и торжествено прослављен у граду под Букуљом.

Свету Архијерејску Литургију служио је Преосвећени Епископ шумадијски Г. Јован, уз саслуживање свештеника Шумадијске епархије.

Обраћајући се народу и честитајући храмовну славу, владика Јован је истакао да данас небеска и земаљска Црква прославља апостоле Христове, који су оставили све овоземаљско и пошли за Христом. Они нису само речима говорили о Богу, већ су својим животима сведочили Бога свуда. Увек је на нама избор да ли ћемо бити са Богом или нећемо, јер од Њега имамо дар слободе да бирамо којим ћемо путем ићи. Али, морамо знати да имати слободу значи имати и одговорност, а томе нас најбоље уче управо апостоли Христови Петар и Павле.

Након Свете Литургије обављена је Литија око храма и пререзан славски колач, а потом је Владика Јован крстио малу Дрину, унуку ктитора Петропавловског храма покојног Раденка Марјановића.

На предлог Црквене Општине аранђеловачке, Владика је доделио орден Војда Карађорђа др Небојши Мрљешу из Аранђеловца, за свеукупни допринос у животу Цркве Божије.

У наставку свечаности ансамбл КУД-а „Електропорцелан“ из Аранђеловца извео је пригодан културно-уметнички програм, а славље је настављено заједничком трпезом љубави у сали парохјског дома, коју су припремили овогодишњи свечари – Скупштина Општине Аранђеловац и Мина Радовановић са породицом.

Александар Миловановић, јереј

ПЕТРОВДАН У НЕМЕНИКУЋАМА

На празник Светих апостола Петра и Павла, 12. јула, на дан славе неменикућске цркве, благословом Његовог Преосвештенства Епископа шумадијског Г. Јована, одржана је јубиларна двадесета културно-уметничка манифестација „Дани Милована Видаковића“ посвећена зачетнику српског романа рођеном у Неменикућама.

Програму манифестације претходила је Света Литургија коју је служио парох неменикућски, јереј Горан Лукић уз саслужење ђакона Филипа Јовановића и присутног народа који је у целисти учествовао у Светој Литургији.

Пре почетка програма, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је у цркви помен Миловану Видаковићу уз саслужење свештанства и ђакона шумадијске Епархије.

Програм су уводним речима отворили надлежни парох неменикућски јереј Горан Лукић и председник Општине Сопот Живорад Милосављевић.

Беседу о личности и делу Милована Видаковића говорио је наш познати књижевник Љубивоје Ршумовић.

Овогодишњи програм манифестације посвећен је књижевности инспирисаној трагедијом Великог рата, као и седамдесетогодишњици од објављивања чувеног дела нобеловца Иве Андрића „На Дрини ћуприја“. Тим поводом, глумац Иван Вучковић говорио је изводе из дела „Свети Георгије убива аждаху“ и „На Дрини ћуприја“.

У музичком делу програма наступио је маестро на фрули Бора Дугић са још петоро солиста, који су извели најпознатија дела овог цењеног уметника.

И ове године приређена је изложба радова ликовне колоније „Неменикуће 2015“.

Програм су играма из Србије улепшали КУД „Весели Космајци“ из Сопота и „Шумадија“ из Влашке, којима је и завршен овогодишњи програм.

После програма, Црквена Општина Неменикуће и верни народ, за све присутне приредили су трпезу љубави под тремом новосаграђене црквене сале.

Горан Лукић, јереј

ЦРКВЕНА СЛАВА У СИПИЋУ

Храмовна слава у Сипићу су Свети бесребреници Козма и Дамјан. Као и сваке године и ове је верујући народ овог живописног села на челу са својим парохом, јерејем Ивицом Камберовићем, дочекао госте са љубављу.

Празник је почео на најсвечанији могући начин-служењем Свете Литургије. Нажалост, због обавеза, Епископ шумадијски Јован није могао да присуствује слави овог храма, те је служио архијерејски намесник рачански, протојереј ставрофор Миладин Михаиловић, уз саслуживање више свештеника Шумадијске епархије.

Беседу посвећену празнику је одржао протонамесник Горан Живковић који је нагласио да православни хришћани са разлогом поштују светитеље, који су пример на који сви треба да се угледамо. Свети Козма и Дамјан су били бесребреници јер су лечили бесплатно и једино што су тражили од својих пацијената је да верују у Христа и испуњавају Његове заповести. Даље је говорио, кроз пример свјетих врачева, о томе да је све наше имање прво Божије па тек затим наше и навео лоше примере у народу где се најрођенији свађају и суде око имовине, не схватајући да ништа од тога не носимо оног момента када нас Бог позове на истину.

Радост славе је увеличао велики број причешћених верника, а после Свете Литургије је одржана литија око храма током које је пренесен благослов на присутни верни народ и поља. Затим је пресечен славски колач, да би на крају уследила трпеза љубави.

Горан Живковић, протонамесник

СЛАВА ЗАЈЕДНИЦЕ „ЗЕМЉА ЖИВИХ“ У БРАЈКОВЦУ

Слава заједнице за лечење и ресоцијализацију оболелих од болести зависности „Земља живих“ у Брајковцу, Полагање часне ризе Пресвете Богородице, прослављена је у среду, 15. јула.

Свету Литургију служио је игуман манастира Ковил јеромонах Исихије (Роговић), а саслуживали су свештеници из бачке, жичке и шумадијске епархије.

Важност оваквих пројеката препозната је и у Влади Републике Србије и локалној заједници, чији су представници, и ове, као и претходних година, својим присуством увеличали славе брајковачке обитељи.

На крају је уследила Трпеза Љубави коју су за присутне вернике припремили штићеници заједнице са својим старешином протојерејем ставрофором Александром Новаковићем.

СВЕТА ЛИТУРГИЈА У ДЕСИМИРОВЦУ

Једна од ретких цркава која прославља Свету великомученицу Недељу је црква у Десимировцу. Свету Великомученица Недеља се слави 20. јула. До ове године овај дан је био у сенци, због тога што се у десимировачкој цркви торжествено прослављало сећање на дан освећења храма уочи Мале Госпојине.

Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован својим доласком благословио је и надахнуо мисију благочестивог народа да ова слава заживи у Десимировцу и служио Свету Архијерејску Литургију. Епископу су саслуживали свештеници Шумадијске епархије.

Појао је хор „Опленац“ из Тополе са диригентом Маријом Ракоњац, уз професора појања Немању Старовлаха, присутне свештенике, али и сав народ и децу, који су учествовали у Светој Литургији.

У својој беседи, Епископ је поучио народ о Светој Недељи и објаснио шта је Црква и шта је дан освећења који морамо памтити као преславу, али и вратити прави имендан и праву славу овој цркви и селу.

У наставку Свете Литургије Епископ је причестио велики број верника, пререзао славски колач домаћина Драгана Савића из Десимировца и свима честитао празник.

После Литургије уследио је богат програм КУД-а из Груже и трпеза љубави за све присутне, када је наш Епископ поново поучио и благословио народ да уз сарадњу са својим свештеником молитвено сачувају славу овог храма и својом вером саграде духовну Цркву, чији је темељ Христос.

Дејан Петровић, протонамесник

ЦРКВЕНА СЛАВА И РУКОПОЛОЖЕЊЕ У ОВСИШТУ

У уторак, 21. јула, на дан када Црква прославља Светог великомученика Прокопија, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован, служио је Свету Архијерејску Литургију у Овсишту, у храму посвећеном овом великомученику.

Епископу су саслуживали и свештеници из других епархија: протојереј ставрофор Аранђел Даниловић, протојереј ставрофор Илија Росић, протојереј Братислав Павловић, ђакон Бранко Илић, као и свештеници Шумадијске епархије. Литургијске химне појали су чланови црквеног хора „Опленац“ на челу са диригентом Маријом Ракоњац.

Овај празник традиционално окупља велики број житеља Овсишта и околних села који су и ове године дочекали свог Владика и имали прилику да од њега чују надахнуту и

садржајну беседу. Епископ је народ поучио о вери у живог Бога, о томе шта значи веровати и како треба веровати, али и о правој љубави без које је вера узалудна. Права вера је она вера која човека ослобађа од самога себе, од страсти, од свега што човека одваја од Бога, а права љубав је саможртвена љубав, која се слива од Бога на нас и разлива кроз нас на ближње. Зато је важно да своје срце очистимо и припремимо за уселење Божије благодати која срце загрева. Ко има чисто срце тај има и чисте мисли, чисту безусловну љубав према свима.

Осим Евхариститијске радости, верници су се удостојили још једне духовне радости и својим узвиком: „Аксиос!“, потврдили достојност Стефана Дамјановића, дипломираног теолога из Београда, да кроз свете руке и молитве Владике Јована прими ђаконски чин. Ђакону Стефану Преосвећени Владика упутио је пастирске поуке о томе како да свој живот управи ка Богу, да кроз молитву и смирење одоли искушењима, као и да чува страх Божији у себи јер је то једини начин да остане прави слуга Божији.

У наставку Свете Литургије Преосвећени Владика је пререзао славски колач и честитао свечарима крсну славу, а након тога уприличена је трпеза љубави за све присутне вернике.

Урош Костић, ђакон

БДЕНИЈЕ У МАЛИМ ПЧЕЛИЦАМА

Прослављање празника иконе Пресвете Богородице Тројеручице у крагујевачком насељу Мале Пчелице почело је свечаним бденијем у петак 24. јула, које је служио Његово Преосвештенство Епископ Г. Јован.

Мноштво верног народа испунило је цркву узносећи молитве Пресветој Богородици заједно са својим Епископом и свештенством епархије шумадијске.

Епископ је на крају богослужења поучио народ о значају Пресвете Богородице Тројеручице за сваког од нас, тумачећи предивне речи најкраће молитве: *Пресвета Богородице спаси нас!*

Сутрадан су Свету Литургију служили свештеници епархије шумадијске.

Зоран М. Митровић, протојереј-ставрофор

СВЕТА ЛИТУРГИЈА И РУКОПОЛОЖЕЊЕ У МАНАСТИРУ КАЛЕНИЋ

У суботу, 25. јула, када Црква Божија прославља свете мученике Прокла и Иларија и икону Пресвете Богородице Тројеручице, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио Свету Архијерејску Литургију у манастиру Каленић.

Епископу су саслуживали гости свештеници из других епархија, као и свештеници Шумадијске епархије.

У току Свете архијерејске Литургије извршена је Света тајна рукоположења и том приликом је у чин презвитера рукоположен ђакон Стефан Дамјановић. Литургијско појање увеличао је црквени хор „Свети кнез Лазар“ из Крушевца. Светој Литургији присуствовао је велики број верника, који су се сјединили са Васкрслим Господом кроз свету тајну причешћа.

У духовној поуци Просвећени Владика је рекао да смо се окупили пред овим иконама мајке Божије које нас окружују и пред иконом Тројеручицом да изразимо молитвено поштовање и да у исто време замолимо Пресвету Богородицу да нам помогне у данашњим потешкоћама које нису мале. Преосвећени је рекао да свако треба да има једну мисао, а то је Господ Исус Христос.

После великог входа уследило је рукоположење ђакона Стефана Дамјановића у чин презвитера. По завршетку Херувимске песме Преосвећени Владика Јован упутио је речи

поуке оцу Стефану, рекавши да он данас треба да буде чисти сасуд благодати Божије, јер га је Господ изабрао из народа Божијег. Благодат Божија биће на њему ако буде са Богом и Богу благодаран, и ако му буде служио животом и вером кроз молитву.

По завршетку Свете Литургије уприличен је чин резање славског колача, а затим пријем званица и послужење славским кољивом и колачем, а потом гозба љубави коју је припремило сестринство манастира Каленић са настојатељицом игуманијом мати Нектаријом.

Слободан Савковић, јереј

САБОР СВЕТОГ АРХАНГЕЛА ГАВРИЛА У МАНАСТИРУ ВОЉАВЧА

У недељу, 26. јула, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован служио је, уз саслуживање свештенства Шумадијске епархије, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Вољавча и прославио славу манастира заједно са сестринством и верним народом.

На почетку своје беседе Владика Јован истакао је разлику између анђела и људи, рекавши да су људи телесна бића и да им је стога неопходно да се хране овоземаљском храном како би опстали у овом привременом животу. Будући вечни живот изискује другачију храну, храну која души долази од Бога, хришћанских врлина и Светих Тајни, тако да је човеку најбоље да духовну глад утоли овом светом храном. Мудрост овога света каже да је у здравом телу здрав дух, а Црква Христова проповеда да је у здравом духу здраво тело, јер и онда када је тело ослабљено дух га уздиже до те мере да човек налази радост у својим мукама. Без Христа су и тело и душа у пустињи, изложени неутољивој глади и неугасивој жеђи, а кроз Свето Причешће и душа и тело су, напојени Христовом љубављу, на прагу вечности. Како Свето Писмо сведочи, Христос је чудом у пустињи нахра-

нио пет хиљада људи, а данас се на Светим Литургијама чудом причешћују милиони верника посредством Светог Духа који храни и теши оне који се кроз молитву, праштање, љубав, сузе и покајање сједињују са Христом.

Епископ Јован благоизволео је произвести јереја Јована Биберчића у чин протојереја похваливши га за ревностно служење Богу и народу и подсетивши га да, како њему тако и свима нама, наше несавршенство отвара простор и могућност за даљи напредак у животу и вери.

Владика се заједно са свештенством, монаштвом и верним народом помолио за здравље и опоравак настојатељице манастира Вољавча монахиње Евгеније, а потом је пререзао славски колач и честитао крсну славу свим свечарима и сестриности ове свете обитељи.

Након свете Литургије уследила је трпеза љубави уприличена од стране монахиња.

Урош Костић, ђакон

МАНИФЕСТАЦИЈА „ИГРАЛЕ СЕ ДЕЛИЈЕ“ У ВЕЛИКОЈ ИВАНЧИ

На празник Сабора Светог архангела Гаврила 26. јула, благословом Његовог Преосвештенства Епископа Шумадијског Г. Јована, одржана је први пут манифестација „Играле се делије“ у част песника Милорада Петровића Сељанчице, који је пре 140. година рођен у Великој Иванчи.

Наш песник остаће упамћен по песмама „Играле се делије“, „Јесен стиже дуњу моја“, „Не лудуј Лело“ и многим другим.

Рано ујутру, манифестацији је претходила Света Литургија, у којој је велики број мештана узео учешће.

Богат културно-уметнички програм почео је у порти Цркве и школском дворишту где се окупило око хиљаду људи. Током програма наступали су хор „Кир Стефан Србин“ из Београда и хор „Благовести“ из Рајковца. Поред хорова учешће у програму су узели и Куд ГСП „Никола Тесла“ из Београда, КУД „Клуб за старија лица“ из Младеновца и КУД „Милорад Петровић Сељанчица“ из Велике Иванче. Током програма, велико одушевљење публике су изазвали ученици ОШ „Коста Ђукић“ из Велике Иванче, изводећи скичеве из представа „Мали Принц“ и „Маратонци“.

Млади песници из Велике Иванче Мирјана Марковић и Влада Арсић својим песмама показали су да песничтво у нашем месту и даље живи.

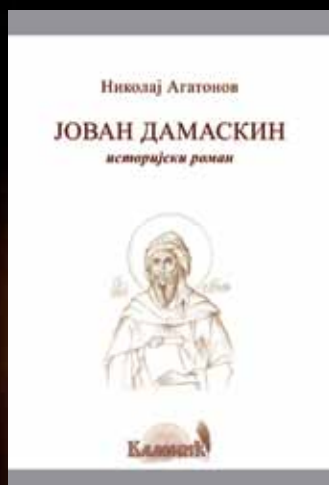
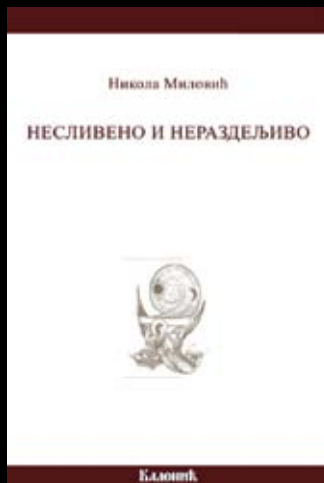
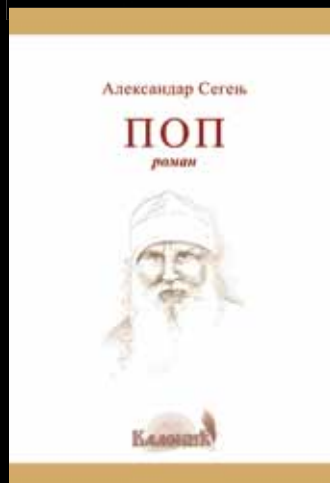
У цркви Светог великомученика Димитрија била је постављена изложба иконописца Дејана Манделца, дела младе ауторке фотографије Јоване Милојевић која је објективом фотоапарата забележила пределе Велике Иванче, и изложба дечијих радова „Христос Васкрсе“.

Пред крај манифестације Стојан Арсић из удружења „Српско-Руског пријатељства“ нашој Црквеној општини поконио је икону Светог пророка Илије.

Након програма Црквена општина великоиванчанска заједно са верним народом, приредила је у парохијском дому трпезу љубави за све присутне.

Дела хришћанске књижевности у издању Шумадијске епархије

Стогодишњица упокојења Никодима Милаша, епископа далматинског

EX ORIENTE LUX

И озбиљнији формат него што је пригодно новинско подсећање на монументални животни и богословски опус, као и национално-верски рад владике Никодима Милаша (1845-1915), не би обухватао много више од овлашног помињања немерљиво великих постигнућа. Остаје само покушај да издвојимо неке фрагменте, можда не шире познате, који ће неког приљежнијег од нас подстаћи да напише о његовим књигама и другим делима садрже више него што су, данас преовлађујуће, варијације давно изречених оцена

Григорију Божовићу (1880-1945), који се поред књижевног рада у ужем смислу, бавио, слично Никодиму Милашу, националним правима Срба изван тадашње матичне државе (Милаш у Далмацији и другим деловима Аустроугарске, Божовић у Старој Србији и на Косову и Метохији), и који је пострадао ради несумњиве љубави према свом роду још страшније него далматински владика (стрељан после тајног суђења), можемо бити захвални што је познато да су се Милаши на само врело Цетине, близу данашње Врлике, доселили из Дувна 1693. године, када је 3. октобра његов предак „арамбаша“ Никола добио исправу далматинског провидура. Вероватно је по овом претку и добио име. О родном месту Никодима Милаша Божовић пише у репортажама које су током јула 1939. године објављиване у *Политици* под заједничким насловом *Испод Динаре и Велебита*. Види се из ових дописа да Божовић, избегавајући националну патетику и пристрасност, даје обиље података о томе да овај део Далмације вековима има српско и православно обележје. А и данас нерешено или „спорно“ научно питање о „старохрватској предроманичној тролисној“ цркви Светог Спаса на извору Цетине можда не би изазивало контраверзе да се узима у обзир шта је о њој 1939. године написао Григорије Божовић, односно да се не занемарује да су се „ради ове цркве, коју братри на силу отеше, борили дуго православни Цетињани, док исти братри не измамише у априлу 1699. провидиторски декрет, да тобоже они имају право на ову порушену цркву, а не православни. Сили се правосл. Цетињани мораше покорити, премда су свјесни они и данас, да је *то* њихова црква, коју ће они прије или послје морати добити за православне“ (Н. Милаш, *Православна Далмација*, Нови Сад 1901, 185).

У *Српским јерарсима* епископа Саве Вуковића, као један од разлога што је анагажовање архимандрита Никодима Милаша као ректора на реорганизацији и „сређивању“ Богословије у Београду, након оставке због политичких интрига на дужност првог човека задарског Сјеменишта 1885. године, трајало само од новембра 1886. до јула 1887. године, наводи се да га „нису својски прихватили ни сви наставници Богословије. То се сазнало нарочито пошто је саслушана његова светосавска беседа 13. јануара 1887, у којој је он говорио ‘о потреби класичног образовања за кандидате богословије, у ствари како је желео да реорганизује богословију’. Милаш је, дакле, био присиљен да напусти Београд и у јулу 1887. године вратио се на своју дужност у Задар.“ У пожаревачкој *Саборности* (2/2008) Игнатије Марковић објавио је ову беседу из које преносимо довољно речит закључак: „Сводећи сада у једно све што је до сада казано, нама је, ја

цијеним, сад јасан сав значај класицизма за богословску науку.

Тај нам је значај доказан примјером и авторитетом апостолскога вијека, у коме нам се истиче дивна слика ап. Павла, који собом и својим великим радом за хришћанску цркву посвећује сvezу међу класицизмом и хришћанском науком. Доказан нам је примјером дјелатности хришћанских апологета, који су највишу снагу заштите своје хришћанства поцрпјели из класичне књижевности и помоћу исте успјели су одбрани хришћанску науку од незнабожачких противника. Доказан нам је тај значај авторитетом отаца и учитеља цркве IV и V вијека, који су свом одлучношћу устајали противу оних, који су, у намјери да ослабе хришћанство, хтјели искључити из хришћанских школа класичне науке. Доказан нам је исти значај

примјером свију слиједећих вјекова, из којих вјекова ја нијесам овдје приводио доказе, али који би вјекови, кад би их дан по дан разабирали, показали нам непрекидну дјелатност црквених предстојника и односних богословских школа у корист класицизма. Доказан нам је најпослије тај значај са гледишта данашње културе, а дошљедно је доказана потреба, да се по примјеру старих отаца и учитеља цркве и старих богословских школа, одгаја и код нас данас класична настава, те да се помоћу исте спреме учени српски богослови, који би могли стојати упоредо са ученим богословима других напредних држава нашега доба.“

Тешко је одолети, имајући у виду и данашње разговоре о методологији богословског образовања, а не цитирати и ову Милешеви идеју, стару преко сто двадесет година, о реформи изучавања најважнијих богословских предмета: „Послије св. Писма главни из-

вор хришћанскога вјеровања саставља св. предање. То нам је предање сакупљено у списима св. отаца, а наука, која испитује то предање по отачаским списима, зове се *патрологија*. О значају и важности ове науке ја ваљда не морам говорити. Па хоће ли моћи ученик нове наше богословије ваљано изучити патрологију, упознати св. предање, упознати списе отаца и учитеља цркве и дух тих списа, а није кадар сам да те списе у њиховом оригиналу све прочита? А прочитати их заиста не ће никада бити у стању, ако не буде познавао језике на којима су ти списи написани. Рећи ће се, да имамо у пријеводу на новије језике отачаске

списе, те да их по тима пријеводима можемо изучити. То је истина. Али ко нам јамчи, да је тај пријевод тачан? Може бити, да је баш и тачан, па опет без знања изворнога језика, на коме је дотични отац писао, не ће се моћи самостално и од себе о томе просудити, него ће требати вјеровати другима, и по суду других упорављати свој суд. А то ће значити, хтјети нарочито бити ученицима ученика, а не учитеља, и запуштајући учитеље, тражити од ученика поуке у најважнијим истинама хришћанским.“ Овде је згодно поновити став аутора књиге *Српски јерарси* о неким мишљењима да је *Црквено право*, животна дело Никодима Милаша, застарело: „са тиме се не бисмо могли сложити, јер га је написао највећи канониста нашега века који се користио изворима ‘из прве руке’, а они никада не застаревају“.

Када су међу наше православне архијереје почетком XX века стигле информације о новим научним открићима у вези високих домета старосемитске културе (2000 година пре Христа), односно испрепетаности мотива вавилонске књижевности са каноном Старог завета, тражили су разјашњење од ученог Милаша. Одмах настаје његова епистоларна расправа *Ex oriente lux*, чији наслов и ми користимо у овом подсећању да би истакли како се владика далматински у свему што је радио држао изворности источног хришћанства. А колико протестантски и рационалистички Запад, и када има у виду да заиста светлост хришћанства долази са Истока, може бити у заблуди (која је и данас присутна – не само међу западним хришћанима), аргуменујући ови Милашеви ставови: „Али протестантизам по својем основном учењу пориче авторитет цркве у тумачењу Библије: тај авторитет он је заменио *субјективизмом, индивидуалним разумом човјека* (курзив наш). Појмљиво је по себи, да овај разум човјеков, који је непоуздан у суђењу, који је непостојан и подвргнут свакојаким страстима, морао је мало по мало довести Библију до стања, у какво човјеков разум ставља сваку другу књигу или писмени споменик старог доба.“

Препознавши, на основу аутентичних чињеница, да Римска црква од XI века одустаје од апостолског принципа да проповедници хришћанства „морају имати пред очима само душевно добро људи“ и „поставши од тог доба специфично римском црквом, и истакавши да *extra romanam ecclesiam non est salus*, то јест да ван римске цркве нема спасења, она је почела обраћати своју мисионарску делатност и на хришћане који не припадају римској цркви, те настојати и о њиховом обраћању оном истом силом, као и о обраћању нехришћана“, Никодим Милаш, на темељу догмата и канона, пише расправу *Пропаганда, њен постанак и данашња уредба* (1888). Поред доктринарних, мотиви за писање су били и практични, јер је православни далматински епископ и те како трпео недаће када је „1862. установљена при њој (Римској цркви) нарочита конгрегација од мноштва кардинала и опет мноштва других лица са изричитом задањом, да ради о обраћању у римску веру источних хришћана, и да та конгрегација пропаганде данас развија ванредну делатност најпре у правцу унијаћења, па за тим да порими источне хришћане“. Након расправе на сто педесет страна, уз употребу доказа аксиомског карактера (историјских и актуелних, на пример разобличавање дволичног деловања бискупа Штросмајера), Милаш на крају шаље поруку о бесмислености прозелитистичке мисије: „Православна црква знала се чврстом и непомичном сачувати у куд камо тежим приликама, него што су ове, које би јој хтела пропаганда створи. Била је окружена са свију страна од најопаснијих јереси у првим вековима свога живота па се сачувала чистом и неповређеном; латинство насрће на њу најбруталнијом силом у време крсташких ратова, муслиманство покоревала себи све земље, где је она била, протестанство употребљава све мере, да је наведе на лажни пут, папство ево десет векова да не престаје пакостити јој, па на супрот свију тих невоља

и покрај свега тога, што су јој спољашње прилике биле таке, да горе не могу бити, она се ипак сачувала светом и без мане (Еф 5, 17), јер јој је то Христос обећао и јер је она црква Бога живог, стуб и тврђава истине (I Тим 3, 15). Па кад је тако, онда би значило сумњати у светињу православне цркве, допустивши, да би јој од римске пропаганде бити нанесено какво зло.“

Уверени да и савремени верник може имати корист од одговора „на оно пребацивање мртвила у православној цркви“, истичемо врло одрешита Милашева разјашњења у вези оваквих инсинуација: „Православна црква тихо и без вике, а са достојанством, које јој доликује, бави се верским питањима само тада, када је спољашњим приликама на то позвана, иначе њено старање сво је обраћено на чување повереног јој аманета. Али кад се те спољашње прилике јаве, тада она зна развити таку делатност и са таквом енергијом, да дотични, према којима је управљена та делатност, изгубе на један пут сваку вољу на даљи рад. Кад би хтели спомињати факте, о којима нам историја спомиње, како је православна црква деловала бранећи своју науку према римокатоличкој цркви, нашли би их толико мноштво и тако одлучних, да не верујемо, да би икоме пало на ум, спомињати о мртвилу њеном у томе одношају.“

Већ је поменуто да су политичке интриге о статусу српско-хрватско-италијанске Далмације (као заједнице или по националном принципу подељене) у Аустроугарској крајем XIX века, Милаша одвеле на краткотрајну екскурзију у Београд. Без обзира што се историографија и данас мучи да зађе у све политикантске рукавце српско-српских и српско-хрватских односа, Никодим Миклаш врло рано, још 1877. године формулише своје национално вјерују од кога неће одустати ни када га 1911. године буду смењивали са епископске катедре: „Ми од никога не кријемо да тежимо, да у на-

роду нашем српске осјећаје пробудимо, да се међу собом ујединимо, и да уједињени и свијестни себе, приволимо сваког, да нас штује и да наше највише светиње – име и језик српски – не гази; шта више, ми пред целим свијетом прочитујемо, да ћемо све силе наше употребити да у сваком Србину на приморју пробудимо чисто српску свијест, да се сви под једном заставом народном ујединимо, како би снажни били отпор дати свакоме, који би се усудио порицати нам нашу српску народност. А ако тај наш рад има да створи српску, у правом смислу, странку на приморју, нека буде и тако“ (цитирано према Војин Калинић, *Политичка делатност Никодима Милаша у Далмацији*, Српска теологија данас, 2011). У многобројним дописима за разне српске национално-политичке листове тога доба оштро демантује да национално питање подређује клирикалном и да је против српско-хрватске сарадње.

Помињане прилике у једном тренутку намећу чвршћу политичку сарадњу Срба и Италијана у Далмацији, јер се појачала антисрпска и антиправославна кампања хрватског политичког фактора. Вероватно не само то, већ и чињеница да је мајка Никодима Милаша била Италијанка која је примила православље, односно да је био свестрано образован човек који је добро познавао високе домете италијанске културе, мотивишу га да јавно велича српско-италијанске везе: „Данте нам ставља своју *Божанствену комедију*, а Његош *Горски вијенац*. Ово су два спјева у којима се исказују генији ових двају народа лебдећи за слободом народном... Одушевљење које се развија до најсавршенијих трагичких, епских и лирских форми, те изазивље у читаоцу најсилније домољубне осећаје. Такви су писци међу италијанским трагик Алфијери, гениј који први у ново доба изазивље у Италијанима љубав ка отаџбини, Росети, пјесник италијанског јединства, Силвијо Пелико, жива слика љубави према отаџбини и Масимо д' Ацелијо, апостол италијанске слободе. Са овим италијанским књижевницима могу се достојно упоредити наши српски књижевници Сима Милутиновић, бесмртни Бранко, Змај Јовановић и Јакшић“ (цитирано према наведеном Каленићевом чланку). Светлу будућност Далмације види ако се буде чвршће наслањала на Италију: „Она мора послужити мостом, преко ког ће ступити у сношај Запад са Истоком, јевропска западна цивилизација и трговина, с источном цивилизацијом... ову улогу вршила је Далмација захваљујући свом географском положају и у римска времена и вршиће је опет у новом препорођеном стању истока“ (цитирано према Војин Калинић, *Слика Н. Милаша о италијанској култури у Далмацији*, *Susret kultura, Zbornik radova*, knjiga II, Novi Sad 2013).

Ових неколико исечака из живота и рада епископа далматинског Никодима Милаша ни приближно не осликавају његов немерљив допринос на многим пољима, пре свега црквеног, али и националног живота крајем XIX и почетком XX века. А која му је идеја водила била сам сведочи у једном писму: „Ја се *никога* не бојим, кад се тиче да браним вјеру своју, а будите увјерени, да се више поштују они, који су открити у своме дјеловању, него ли полутани. Хоће ли ме овакога какав сам, добро је, неће ли ме, толико и чини. Ја се тјешим тијем, што озбиљно и савјесно радим што радим и што немам црвенити пред никим за мој рад, – па нека ми послјије историја суди.“

Н. Јованчевић

др Ивица Живковић

ОДНОС НАСТАВНИКА И УЧЕНИКА У ПРАВОСЛАВНОЈ ВЕРСКОЈ НАСТАВИ

Овај чланак је део опширнијег необјављеног рукописа „Студије о верској настави Православне Цркве“ др Ивице Живковића, професора Богословије у Нишу

Један од приговора на почетну идеју да верска настава буде идентификована као проповед Христа састојао се у сумњи да *проповед*, по свом етимолошком значењу, не подразумева двосмерну комуникацију. Проповед је, наводно, једнострано обраћање овлашћених лица пасивним примаоцима поруке, што није добар модел за односе у образовању. Међутим, већ сам израз *саопштавање*, који се односи на преношење поруке, префиксом „са“ упућује на постојање неког односа. Грчки појам *ομιλία* наглашено укључује контекст заједнице у којој се проповед саопштава. О томе говори и словенски израз *собесједование*, непреводив на савремени српски језик, који, за разлику од појма *проповед*, јасно етимолошки упућује на одређену врсту односа.

Настава је стога, дефинисали је као проповед или не, догађај општења. То је разлог због којег савремена критика истиче проблем технолошког рационализма као рак-рану традиционалног образовања. Идеје *нове школе*, какве у различитим облицима извиру већ читав век, бар по једном свом тумачењу воде ка еманципацији односа у настави. То их чини начелно прихватљивим и драгоценим надахнућем за токове у савременој методици верске наставе. Према савременим идејама образовања, у настави се мора виде-

ти нешто више од институционалне делатности усмерене на обликовање деце. Потребно је превазићи препреке између образовања и заједничког живљења деце са одраслима, малих са великима, личности у развоју са одраслим, зрелим особама.

Од чега треба еманциповати односе у настави? Вероватно – од једне посебне врсте професионализације која их угрожава на специфичан начин. Оно што наставник обично пита доводи се у везу са добро познатим теоријским појмом образовања. Његово занимање за мишљења ученика помало личи на став адвоката којег занимају жалбе клијента, психолога проблеми пацијента или етнографа обичаји урођеника. Он је усредсређен, али лично остаје равнодушан. То интересовање није толико усмерено на садржину мишљења и ситуацију, колико на систем вредности који се може извући из тих речи. Наставник није толико заинтересован за ученике као људска бића и њихово учење у образовном процесу, колико за односе који међу њима владају и улоге које имају. Њега не занима чак ни како се процес развоја одвија, ни које су његове последице. Пре свега покушава да се домогне педагошке логике која се крије иза тог процеса.

Суштина односа између наставника и ученика лежи у прихватању педагошког погледа на учење. Уколико и ученик достигне неку педагошку спознају, смањује се удаљеност између та два субјекта. Наставник је постављен на своје место силом закона и знатно је образованији од ученика. Његово занимање за ученике које поучава детаљно је испланирано и привременог је карактера. Осим занимања и мотива везаних за поучавање, постоје и глобални, економски и психички процеси и они могу да утичу на односе који се успостављају у настави. Да ли су полазници верске наставе само типични представници омладине или неке друге циљне групе, објекти педагошког утицаја, или су то личности које имају глас, виђења, сумње, осећања, са којима је катихета повезан и чије одговоре покушава да процени? Од одговора на ово питање може да зависи и сам смисао овог предмета.

Еманципација односа у настави

Појмови индоктринације и манипулације данас се помињу искључиво у негативним конотацијама, јер се њима именују једностране утицаји на људе, пре свега на младе, децу и личности које се сматрају незрелима. Иза ових утицаја препознаје се руковођење људи специфичним педагошким идеологијама, скривеним претпоставкама и механизмима за подешавање истине о друштву и њима самима.

Данас не постоје легитимни историјски, етички и друштвени разлози којима се може правдати

манипулација у васпитању, јер не постоје вредности и стремљења друштва која они репрезентују, у име којих се може вршити приморавање на слободу. Потребно је разобличити легитимацијске основе оног схватања васпитања по коме се манипулација децом проглашава педагошком законитошћу (Исидор Граорац, *Васпитање и комуникација*, Нови Сад, Матица српска 1985, 176).

Свети Јован Богослов, рад Јоргоса Кордуса

Оправдање манипулације у настави не треба тражити ни у православној хришћанској етици ни у просветном предању Цркве. Разлог је једноставан: манипулација је разорна по личне односе, који у православно тумачењу образовања имају највишу вредност и представљају циљ по себи. Несумњиви проблем верске наставе је појава манипулације у пракси, која се читава у више различитих равни, поступцима, особинама личности наставника, личности детета, намерама наставника и његовом односу према обичајима средине. Тежи облици манипулације настају прикривањем личних уверења – од прећуткивања морално непожељних судова, до агресивног односа према онима који не мисле и не понашају се у складу са наметнутим ставовима.

Није лако препознати и именовати манипулацију у образовању. На њу се може указивати једино са становишта слободе и стваралаштва личности, с обзиром на шире етичке замисли о човеку и његовом свету. Исидор Граорац набраја обележја по којима се може уочити ова врста опструкције личних односа. Манипулација се јавља свуда где постоји навођење других да мисле, верују, вреднују и поступају као ми; наметање погледа на свет око којих не постоји општа сагласност и разумевање; настојање да се елиминишу алтернативе; навођење других да не сумњају о иначе

сумњивим стварима; злоупотреба података; неразумно осуђивање других; наметање ирационалног ауторитета; свесно ширење лажи и полуистина; стварање односа моћи; нуђење своје поруке као једине истине; настојање да се учврсте или да се мењају постојећи ставови без довољног разјашњавања; припрема људи на прилагођавање; формирање затворене свести; произвођење несамосталних и зависних личности (Граорац, наведено дело, 176).

При распоређивању градива верске наставе, било да је у питању састављање школског програма или обрада методских јединица, треба поћи од неких начелних питања. Шта је задатак верске наставе? Ко је наш ученик? Шта намеравамо с њим? Које су његове личне потребе, могућности, реална интересовања, имајући у виду очекивања Цркве, породице, друштва? ИмPLICITНИ одговори на ова питања преламају се кроз однос вероучитеља и ученика у процесу наставе. Специфично у положају одраслих у верском подучавању јесте њихово смирење пред истином коју сведоче. Нулти степен тог смирења значи и нулти степен могућности вероучитеља да својим ученицима веродостојно посведочи православну веру. Катихета у настави не треба да наступа као неко ко је „овладао“ или „влада“ градивом, чак ни као неко ко је до краја „усвојио“ знање које преноси, или ко је доспео до краја пута на који упућује. Он треба да се налази пред сталним судом своје савести – колико његово понашање у настави

представља сведочење Христа, а колико себе самог или неке социјалне групе којој припада. Сведочење Христа затвара врата манипулацији у настави. Воља наставника није коначна инстанца у верском образовању. Њу саму ваља одмеравати према Божјој вољи, и најбоље је ако то чини сам наставник. Катихетска служба хришћана није *вршење њихове воље већ воље онога који их је послао*. Држећи се благословеног поретка Цркве, катихете се при самом успостављању односа са ученицима позивају на своје посланство и благослов црквене заједнице.

За перспективу односа у настави једнако је важан и приступ ученика. Њима треба омогућити да у сазнавању истине пођу од сопственог постојећег искуства, реалног животног става према истини о којој се говори. Давање и очекивање од ученика треба да зависе од њихових специфичних узрасних могућности. Брига о односу са њима подразумева интересовање и упознавање са тим могућностима. У истраживању области развојне психологије (*developmentalism*) најдаље су стигли теоретичари православног религијског образовања у Сједињеним Америчким Државама, који су саставили и обимне силабусе наставних садржаја према узрастима школске деце. Део тог материјала преведен је на наш језик у насловима Софије Колумзин.

Градиво верске наставе разликује се од материје других наставних предмета у мери у којој се истине Божанског откривења разликују од осталог људског знања. Специфичан начин сазнавања – путем вере као вишег степена људске рационалности – захтева и нарочит поступак обраде катихетског садржаја. Истина у Верској настави није објективно знање које се може распоређивати и које се преноси између катихете и ученика, чак ни када се катихета схвата као законити представник Цркве. Истина је догађај духовног просветљења који се одвија између Бога, вероучитеља и ученика. Улога вероучитеља ни у ком случају није у томе да тим просветљењем манипулише тако што ће посредовати између Бога и деце. Дете је личност која има свој однос са Богом, као што и катихета има свој. Природно је да катихета буде заинтересован и активно помаже детету у развоју његовог односа са Богом, али никако не да тај однос пројектује кроз себе самога. Велико искушење православне педагогије су случајеви препречавања пута Божанске благодати ка деци сувишним и погрешним настојањима одраслих. Идеја о посредовању Божанске истине доводи катихету у положај непогрешивог ауторитета, који провоцира његову човечанску (човекобожанску) гордост. Са такве позиције могуће је успоставити једино односе у којима се практикује људска моћ, који онемогућавају пројаву Божанске благодати. Односи хришћанске љубави какви треба да се успоставе на православној верској настави дијаметрално су супротни односима манипулације и моћи – они почињу тамо где се ови завршавају и завршавају се тамо где ови почињу. Зато је превасходна одговорност православних вероучитеља да изађу на крај са овом врстом „професионалне деформације“. Теорија наставе може им помоћи у томе темељним оповргавањем идеје посредовања Божанске истине. Ова критика детаљно је и у обухватнијем контексту разрађена у делима Јустина Поповића.

Етика катихетске службе

Важно је да православни вероучитељи култивирају став одговорног понашања у настави, без обзира на ниво угледа и место на којем врше своју катихетску службу. Ниједан сусрет при ком се успостављају односи са ученицима није морално неутралан или недовољно етички значајан. Наше доба брине о етици. Данас та брига дотиче различите области: привреду и

финансије, спорт, медије, а највише област медицине. Многим људима је блиска идеја етичности у медицинском позиву. Лекари морају да делују охрабрујуће за пацијенте, да чувају тајне везане за њихово здравствено стање и да увек поступају у корист очувања и продужења живота. Ова и друга правила понашања сачувана су у чувеној Хипократовој заклетви. Пажња која се придаје медицинској етици већа је утолико што лекари дословно имају посла са животом и смрћу, а када се доносе одлуке које се тичу живота и смрти добро дође подршка неког уређеног система правила.

Многе од ових етичких одлука имају непосредне везе са људским вредностима, духовним уверењима и другим чврсто успостављеним ставовима. Етички интереси јављају се све чешће и у свакодневном животу. Вербална или физичка агресија постаје све учестанија појава. У друштвеном животу све је више насиља и неуљудности, док дисциплина и ауторитет имају све мање значаја. Људи се позивају на поштовање личности и на неопходност постојања неких колективних норми.

Иако се духовно образовање и настава не тичу одлука о животу и смрти директно и на исти начин као у медицини, постоји неколико етичких дилема које се могу применити у контексту обраћања младима са места и у улози наставника. образовање се упућује људским бићима која се сматрају незрелим, неискусним, на различите начине некомпетентним да узму учешћа у јавним пословима друштва. У случају духовног образовања, руковођење младих догађа се на путу вечног живота. Важност сазревања људског бића на том путу не може се пренагласити. Многи родитељи, породице и црквене заједнице учинили би много да обезбеде ваљано духовно образовање својој деци, а значајан део њих у том погледу указује велико поверење верској настави. У тој перспективи, принципи понашања или етика вероучитеља, било да су они пастири или лаици Цркве, треба да буду у служби интереса и добробити младих. Верска настава је служба за опште добро Цркве и друштва путем залагања за добро личности које се налазе у периоду развоја.

Теорија православне верске наставе више се не може сводити само на питања педагогије и методике. Не ради се ту више само о сврсисходности, већ пре свега о одговорности понашања катихета у настави. Односи у настави нису тема методике, већ етике катихетске службе. Та етика не може се аутоматски регистровати као хришћанска свуда где се ради о верској настави православне цркве. Овде важи обрнута логика:

служба је у оној мери православна уколико представља пројаву и сведочење хришћанске етике. Шта је, међутим, за вероучитеље хришћански морал? У модерно доба термин „морал“ углавном се примењује на правила и вредности које су наслеђене из прошлости, из неке традиције, религије или из књижурина. Појам је мање више специјализован за смисао „онога што је пренесено“, као неки код већ формираних понашања и судова. Термин „етика“ више се користи за подручја у којима норме и правила понашања тек треба сачинити, измислити и утврдити колективном мишљу. Људи се у новонасталим ситуацијама питају да ли треба дозволити или забранити одређеним навикама да доминирају, да ли су оне добре или лоше, у ком случају, за кога и под којим условима. Треба утврдити правила, обликовати их, узети у обзир више гледишта, пронаћи евентуално неки компромис. То је, говорећи савременим језиком, посао етике. „Морал“ би у том случају означавао наслеђене норме, а „етика“ оне које се формирају.

Тумачење етике службе православних катихета колеба се између ова два савремена значења. У извесном смислу, она потиче из предања Цркве, држи се њеног благослова и дисциплинског поретка. Са друге стране, хришћанска етика је увек назив за ново, за морал у настајању, морал који у новој генерацији верних трага за својим идентитетом, нарочито када су у питању нови изазови. Савремени свет опхрван је сумњом у правила која треба поштовати и збуњеношћу пред принципима које треба примењивати. Очигледност моралних дужности мање је јасна, јер увек постоји неколико начина сагледавања моралних питања – чак и када је у питању православно хришћанско гледиште. Одговори нису више јединствени. Човек савременог доба суочава се са мноштвом критеријума моралности, неком врстом полицентризма или расточене структуре која је разорила вредности и начине оцењивања онога што је добро и лоше. Пред таквом многострукошћу морала, етичка мисао постаје све важнија у свом пољу истраживања.

Наставници нису машине програмиране да извршавају разне задатке без размишљања. Они доносе одлуке током читавог дана и током читавог века службе, преузимајући одговорност на себе чак и у најбезазленијим случајевима општења у настави. Етику њихове службе не треба схватати као практичну активност у оквиру које је могуће задовољити се пуким примењивањем правила. Треба размишљати чиме се та правила оправдавају, на чему се заснива избор нечијих поступака, шта је полазиште од кога он креће, методе које жели да употреби, какви су резултати које жели да постигне, који су разлози који све то оправдавају. Својим поступцима наставник никада не чини ствари само себе ради, већ посредно одлучује и за друге – своје ученике. Сваки пут када катихета прави неки избор, тај избор се истовремено тиче и других, односно његових ученика. Ако поступа на начин за који сматра да је најбољи (ма какав он заиста био), установљава неко правило, користи критеријуме избора. Проблем је што многи вероучитељи тога углавном нису свесни. Етика њихове службе проистиче из размишљања о томе по којим правилима поступају и по којим критеријумима процењују поступке других. Тешкоћа етичког расуђивања и одлучивања огледа се у томе што, чак и када се неко руководи општим

правилима, опет мора да се суочава са појединачним случајевима. По дефиницији, сви случајеви личних односа су јединствени. Примењена етика се бави усаглашавањем општих правила са појединачном ситуацијом која је увек јединствена. Треба кројити, подешавати, проверавати да ли је изгубљен из вида неки аспект ситуације, добро одмеравати све елементе. У настави, као и у животу уопште, готова и коначна решења не постоје. Сами одлучујемо када је тренутак да пређемо из галопе у кас.

Теме од највеће етичке важности за катихетску службу могу се поделити у неколико области. Најпре, то су питања компетенције. Је ли неко у довољној мери припремљен и стручно оспособљен за вероучитеља? Има ли он/она довољно личних и других капацитета? Да ли се његова компетенција реално надгледа и према каквом критеријуму се може одмерити? Које напоре катихета улаже на унапређењу делотворности наставе – да ли се и даље образује, обучава, тражи помоћ и подршку у томе? Друга област односи се на поверење ученика. На чему се заснива поверење које ученик указује катихети и где се налазе границе тог поверења? Катихете могу бити мање или више свесни широког домена одговорности који укључује њихова служба. Које све одговорности они имају пред својим ученицима? Које пред собом као служашћима у црквеној мисији катихезе? Које пред школом која их ангажује, просвет-

**Продајни
центар
Епархије
шумадијске**

**Интернет продавница
црквених предмета за
цео свет**

www.eparhija.rs

**Опрема за храмове
Опрема за свештенство
Иконе, крстови, тамјан
Филигрански програм
Јеванђеља, књиге
Црквени артикли**

За свештенство,
монаштво и
црквене општине **-15%**

www.eparhija.rs

ним властима и наставницима других предмет? Које пред родитељима и друштвеном заједницом? Важно етичко питање је и начин на који вероучитељ представља себе и свој рад, презентујући свој предмет и анимирајући ученике на избор.

Увек када неко нуди другима руководство или пример, треба да има на уму како се понаша пред њима и како они то виде. Начини понашања наставника имају изражен елемент индивидуалног, јер се етика донекле заснива на човековим личним вредностима и уверењима. Међутим, постоји неколико заједничких елемената који се тичу етичког понашања наставника. Сви наставници настоје да делују у складу са законом. Сви се труде да поштују личности својих ученика. Сви се држе описа посла који им је додељен у установи у којој раде. Сви покушавају да делују на поштен и разумљив начин. Када су суочени са неком дилемом, сви настоје да раде оно што је најбоље и што доноси најмање штете. Ако постоји икакав средишњи моменат који обједињава ова етичка питања, то је добробит ученика којима се држи настава. Сви наставници покушавају ученицима да помогну пре него да их искористе, да развију њихове могућности пре него да их осујете, да помогну ученицима да науче да доносе зреле личне одлуке, а не да други управљају њиховим животима.

Оно што у погледу одговорности издваја реализаторе верске наставе од других наставника исто је оно што одликује деловање хришћана у друштву у којем живе. Понашање православних вероучитеља треба да представља пројаву и сведочанство православне хришћанске етике. То није неко „хришћански специфично“ дефинисање добра и зла, исправног и рђавог, одговарајућег и неодговарајућег. Начела хришћанског понашања налазе се с ону страну сваког аутономног људског поимања (познања добра и зла). Она су заснована на распознавању *онога што је Божје* у односу на *оно што је људско*. Када православни катихета размишља о добру својих ученика, постизању исправних циљева наставе или правилном поступању у настави, он настоји да следи Божје заповести, откривену Божју вољу о човеку, духовне смернице развоја личности својих ученика. Судаћи по овим критеријумима, добробит ученика не може се сводити на оспособљавање за живот у друштву, на стицање знања и вештина које ће ученицима бити од практичне користи у животу овога века. Добро које има у виду верска настава је вечно добро човека. Образовање на верској настави је пут духовног сазревања, којим вероучитељи иду заједно са својим ученицима. Односи успостављени на верској настави не могу се инструментализовати у сврху постизања ових циљева, јер се остварење тих циљева пројављује управо у самим тим односима. Другим речима, кроз хришћанске односе између катихете и ученика на верској настави пројављује се вечна Божанска љубав Свете Тројице, љубав Бога откривена и дарована у Христу благодаћу Светога Духа.

Највећа опасност која прети у случају покушаја да се ови односи инструментализују јесте свесно или несвесно искоришћавање полазника верске наставе. Катихете у својој ревности могу прећи границе благослова са којим су послани на службу. Могу бити мотивисани претежно интересима своје личне добити. Могу се упустити у друштвено-политичку кампању за јачање утицаја Цркве, сврставајући младе људе по принципу припадности. Могу се испречити и сопствени проблеми вероучитеља, на пример, може се снажно идентификовати са проблемима или позицијом својих ученика. Може имати и стечени интерес у неком посебном резултату свог рада, који би деловао као непланирани изазов. Најзад, успостављајући и негујући личне односе са ученицима, вероучитељ може на различите начине подлећи искушењу везивања за поједине међу њима.

Има много начина потенцијално неетичког понашања вероучитеља. Када су у питању односи у настави, не постоји непосредно надлежно тело које их може саветовати и заштитити. Свако ко врши службу катихете мора да укључи личну одговорност како би на принципипјелан и етички начин у односима са својим ученицима трагао за путевима Божје воље.

мр Небојша Ђокић

ЦРКВА БРЗАНСКА

Данашње село Брзан средином XVIII века заснивају Љутићи. За њима долазе Андрејићи, Кошани и Маринковићи. Сва четири рода су стигла са Косова и Метохије.¹ Већ крајем осамнаестог века то је велико село из кога више људи узима учешће у борбама 1788. године. Из тадашње Крагујевачке нахије су у Кочиной чети деветорица из Ракинца, по петорица из Брзана и Жировнице, по четворица из Башина и Марковца, по тројица из Градца, Глибовца, Бошњана и Лапова, по двојица из Ботуња, Забојнице и Топонице, а по један из Кијева, Јунковца, Крчмара, Тополе, Баточине, Раче, Липнице, Пчелица, Драче, Сибнице, Церовца и Ацибеговца (данас Старо Село код Велике Плана).

Из Брзана су у Кочиной чети били: Тодор Гавриловић (18), Дмитар Марковић (20), Радиша Милићевић (20), Јован Глигоријевић (20) и Васиљ Савић (35 година). У то време у Брзану живе Андрејићи, Кошани (Миливојевићи и Миловановићи), Љутићи, Маринковићи, Горданићи, Драгићевићи, Парезановићи и Курјучевићи.²

Брзан је непосредно по доласку књаза Милоша на власт било не само највеће насеље у Лепеници него после Крагујевца и највеће насеље у Крагујевачкој нахији. Тако је 1818. године Крагујевац имао 193 домова и 378 арачких глава а Брзан 136 домова и 322 арачке главе. Само је још Жабаре, у Крагујевачкој нахији, имало више од 100 домова и то 103 дома и 260 арачких глава.³

Није ни чудо да је Брзан једно од првих села које је добило нову цркву у књаз Милошевој Србији.

Књаз Милош је 9/21. децембра 1832. године послао писмо Но. 3523 капетану Милутину Ђорђевићу са захтевом да му овај пошаље списак новосаграђених цркава у лепеничкој капетанији. Милутин је одговорио 18/30. децембра 1832. године следећим писмом:

„9 декемврија што сте ми писали за цркве кад је која прављена и који је храм:

1. Брзанска, 1825 лета, храм Сошествије Свјатаго Духа.
2. Рачанска, храм Свјатаго Архангела, лета 1826.
3. Павловачка, лета 1826, а храм Константина и Јелену.
4. Јарушичка, 1822 лета а храм Свјатаго Архангела.“⁴

Интересантно је да Милутин Ђорђевић није споменуо цркву у Крагујевцу, саграђену у време владавине књаза Милоша која је у осталом управо његова задужбина. Не наводи ни багрданску цркву. Са друге стране, у Лепеници су постојале и две старије цркве Грнчарица и Горович (тј Жабаре). Поред тога, важно је напоменути да је рачанска црква само обновљена 1826. године а да је саграђена још у XVIII веку. Исто тако, по подацима комисије која је 1836. године обишла и пописала ове цркве, павловачка црква је саграђена у време Карађорђа.

У сваком случају, пре почетка Првог српског устанка у Лепеници су постојале три цркве: Горович (Жабаре), Грнчарица и Рача. Током устанка је саграђена павловачка а за време прве владе књаза Милоша саграђене су: јарушичка, брзанска, багрданска, баточинска и наравно крагујевачка.

Митрополит Михаило у обе своје књиге наводи да је црква у Брзану саграђена 1822. године.⁵ Аутори који су касније писали о брзанској цркви су углавном користили податке које су изнели Тихомир Ђорђевић и митрополит Михаило.⁶

Вратимо се старој брзанској цркви брвнара.

Има помена да је црква подигнута 1822. или 1825. године.⁷ Кажу да је на трулом и раније замењеном основном брвну била урезана и година – 1822.⁸ На престоним иконама, поред имена дародавца, записана је година 1829.

Оно што, бар за сада, са сигурношћу можемо рећи, то је да је данас непарохијски храм, црква брвнара Светог пророка Илије, саграђена између 1822. и 1825. године. Ако направимо неке аналогije са другим црквама брвнарама за које имамо детаљније податке, највероватније је грађа за цркву припремљена 1821. године док је црква саграђена 1822. године а довршана 1823. године. Поставља се питање када је освештана. Немамо директне податке али можемо да пратимо кретање митрополита Агатангела у периоду 1823 – 25. године као и митрополита Кирила 1826. године.⁹ С обзиром на посвету цркве Светом Илији, као и да је Брзан релативно близу и Београда и Крагујевца, црква је скоро сигурно освештана на самог Светог Илију. Кирил је на Светог Илију 1826. године служио у крагујевачкој цркви па та година отпада. Ни Агатангел, са великом вероватноћом, није освештао цркву на Светог Илију 1824. године. Са друге стране митрополит Агатангел је лако могао да освешта цркву 1823. и нарочито 1825. године. У оба случаја знамо да се у време Светог Илије налазио сигурно у близини ако не већ у самом Брзану. Нарочито је током 1825. године у периоду јун – август митрополит обилазио подручје од Крагујевца па преко смедеревске и пожаревачке нахије све до ћупријске нахије. Врло је вероватно да је управо тада на Светог Илију 1825. године освештана црква у Брзану. Мајстор који је саградио цркву је био Јован, познатији као градитељ цркве Покајнице. Због тога је брзанска црква и слична Покајници. Лаповачка црква, слична брзанској, подигнута је 1828. године.¹⁰

Иконостас у брзанској цркви је из 1829. године и рад је Јање Молера.¹¹

По попису из 1836. године¹² црква брзанска, храм Светог Пророка Илије је лежала усред села, на брду, и имала је велику и добру порту. По подацима комисије црква је била саграђена „у време Благовјерног Господара и Књаза нашег Милоша Обреновића а од обитнице начињена“. Црква је била саграђена од дрвета и те 1836. године била је у добром стању. Од црквених утвари имала је те године: један путир, 2 крста, један налоњ, Осим темпла и престолних икона, других није имала, 5 кандила, 2 кадионице, једну звездицу, једну кашику, једно копље, један дискос, једну петохљобницу, 2 звонца, један полијелеј, 3 чирака, један тасић, једну кутију за агнец и 2 сандука. Истовремено, од црквеног одејанија имала је 4 епитрахилја, један воздух, једне нарукнице, један стихар, један појас, 2 фелона, један антиминос, 5 ђачка стихара, 3 завесе, 3 завесе на престолу, 2 завесе на проскомидији, једна на налоњи, 2 дарка, један пешкир и један барјак. Књига је био релативно мало, само 11 примерака и то: једно Евангелије, 2 Минеја, један Октоик, један Службеник, један Пентикостар, један Триод, једну Ирмологију, један Апо-

стол, један Требник и један Псалтир. Црква је имала и једно звоно. Од новца је имала само 47 гроша и 20 пара готовине. Није располагала никаквим ни покретним ни непокретним имањем изван цркве.

Свештеник у Брзану 1836. године био је Стефан Милановић¹³ кога је 23. септембра 1832. године у Тополи рукоположио митрополит Мелентије. Стефан је те 1836. године имао синђелију на парохију. По подацима из Шематизма за 1862. годину Стефан је био свештеник у Брзану и 1861. године. Бар од краја 1868. године свештеник у Брзану је био Вуле Милановић син Стефанов. Вуле ће остати парох брзански све до смрти крајем 1921. године.

По подацим митрополита Миаила из 1874. године у Брзану се налазила црква посвећена Светом Илији саграђена од слабог материјала 1822. године. При цркве се налазила само брзанска парохија коју је сачињавало село Брзан са 280 домова.¹⁴

Са Станом, кћерком Стефана Милановића, парох брзанског, оженио се 22. јула 1862. године богослов Аксентије Милићевић. Кум на венчању је био Милосав Миливојевић из Секурича. Венчање је обавио јереј катунски Јевтимије Поповић.¹⁵ Аксентије Милићевић се родио 14. фебруара 1844. године као други син свештеника Миладина Милићевића, јереја у Варварину.¹⁶ Основну школу је завршио у Варварину, а Богословију у Београду. Као свештеник служиће више деценија у Варварину.

Из Брзана је био свештеник марковачки Јован Маринковић који је рођен у Брзану око 1823. године.¹⁷ По подацима из „Летописа марковачке цркве“ и Ше-

матизама Јован је на марковачкој парохији био од одласка Стојадина Весића и то вероватно од 1850. па до смрти 1862. године.¹⁸ Јован је умро 28. јануара 1862. године, у 39. години живота, у Марковцу и сахрањен је у порти марковачке цркве.

Средином XIX века у Брзану је рођена још једна значајна личност, данас помало заборављена. Био је то Михаило Ст. Ризнић, учитељ рођен 1858. године. У Брзану је свршио основну школу, а пет разреда гимназије у Београду. Био је најпре учитељ у Ћупријском селу Дубници. Као радикал, у опозицији према властима, мада одличан учитељ, премештан је из села у село. У Пироту је био учитељ основне школе од 1. септембра 1895. до 20. октобра 1896. године,

затим у Зајечару, Милошевцу, Трновчи и Београду, у коме је умро 1901. године. Сакупио је народне умотворине и обилазио и скицирао старе цркве и археолошка налазишта широм тадашње Србије. У Старинару је објавио велики број радова који су и данас много цитирани. За многе археолошке локалитете имамо сачуване само његове записе јер су у међувремену потпуно уништени. Објавио је Седељке из нишког, алексиначког, тимочког и браничевског округа, као и загонетке у Братству Светог Саве за 1894. годину, те неколико песама у нишкој Слави. Оставио је у рукопису велику збирку народних умотворина из Источне Србије.

У Брзану је кратко време службовао као учитељ каснији први српски патријарх Димитрије. Завршивши Богословију у Београду 1868. године, Димитрије Павловић је актом Министарства просвете и црквених послова постављен за учитеља у Ратковићу, округу Јагодинском, а затим је 1869. године премештен за учитеља у Брзан, округ Крагујевачки. Пошто се оженио кћерком лаповачког проте Луке Обрадовића, Јелицом, Димитрије Павловић је био рукоположен у свештенички чин 1870. године. Постао је капелан код свог таста. Међутим, после преране смрти супруге, Димитрије Павловић је кренуо новом животном ста-

зом. Уписао је 1874/75. године филолошки одсек Велике школе у Београду. После неколико година, 1878. године, Димитрије Павловић је у 32. години постављен за наставника (суплента) Богословије, а 1882. је положио професорски испит. Али ово већ излази из наше приче о брзанској цркви.

По подацим митрополита Миаила из 1895. године у Брзану се налазила црква посвећена Светом Илији, саграђена од слабог материјала (брвана) 1822. године. При цркви се налазила само брзанска парохија (1 класа) коју је сачињавало село Брзан са 407 домова. Парох је био Вуле Милановић.¹⁹

Вуле Милановић, свештеник брзански, одликован је крајем 1920. године протојерејским чином.²⁰ Решењем ПБр. 2735 од 8. августа 1921. године произведен је у чин протојереја Никола Поповић а истог дана решењем ПБр. 2736 у чин протојереја је произведен и Вучета Милановић парох брзански.²¹ Почасни прота брзански Вуле Милановић умро је 30. новембра 1921. године.²² Јереј Стеван Милојевић, капелан брзански, постављен је решењем МПБр. 4718 од 10. децембра 1921. године за сталног пароха брзанског.²³

Храм у Брзану је у облику лађе и, мада је мањих димензија, припада средњем типу цркава (површине 56m²). Целокупна дужина износи 11,80m, а ширина 5,30m. Уже стране завршавају се вишеугаоно – трем са пет

прелома, а олтарски простор са шест, тако да прозор у том делу није могао бити постављен у основи брода. Црква је подељена у три дела: трем, средишни и олтарски део. Зидови од брвана, пресека 10 – 12/20 – 25cm положени су на зидане темеље од ломљеног камена. Они су настављени и низани у хоризонталном правцу, а у источној половини ужљебљени су и на тај начин укрупњени у вертикалне ступце. Кров је стрм и висок, прекривен крупном и дебелом шиндром дужине до 90cm, прикованом за кров дугим кованим клинцима. Стреха је велика, блажег нагиба, подупрta мањим косницима. Изузев трема, где је нижа и равна, таваница је коритасто засведена обрађеним шашовцима. Унутрашња висина свода износи 5,00m, док је целокупна висина зграде (до слемена) око 7,70m. Под у цркви је од опека квадратног облика, величине 30cm. До 1955. године црква је била у прилично трошном стању, а њена архитектура временом измењена. Шиндра је иструлела а стреха пропала, услед чега је долазило до јачег прокишњавања. Биле су неисправне и поједине кровне греде, гредице и летве, па и извесна брвна у зидовима. Поред тога, зидови су и споља и изнутра били олепљени блатом, плевом и малтером, пошто је дрво претходно орапављено засецима, у циљу

бољег приањања лепа. Но и поред тога, леп је на многим местима опао или се поткорушио и на тај начин постао трошан.²⁴

Да би унутрашњост цркве постала већа, био је уклоњен западни зид од брвана, међуступци у трему затарабљени и омалтерисани, врата пребачена са ранијег на нови зид, те је трем био претворен у женску цркву са крстионицом. Уз помоћ средског и црквеног одбора, Завод за заштиту НРС предузео је опсежне конзерваторско-реставраторске радове, који су овом објекту вратили његову првобитну архитектуру и сачували га за дужи низ година. Том је приликом премештена и поправљена дрвена звонара.²⁵

Приликом откривања шиндре у иначе неприступачном простору између покривача и свода, примећен је већи број (5 – 6) тестија (крчага). Неке су још висиле о кровним гредама (слеменаџи и мањим распињањима испод ње), окачене врпцом за грлић, док су друге, разбијене, лежале на своду. Дно је код сваке тестије имало у средини пробушену малу рупу кружног пресека, као код саксије. Сви су ти судови затечени празни.

По својој архитектури, овај споменик спада у ред лепших цркава брвнара, подигнутих за време кнеза Милоша, чији су разрађени облици и пропорције врло складни, слично ономе што се види код оближњих цркава – у Рачи Крагујевачкој и Покајници. То се нарочито односи на основу и на кров витких и заобљених површина. Поједини детаљи заслужују већу пажњу: западна врата, иако скромна и једноставна, стилизована су орнаментима од прикованих профилисаних летвица; ступци у трему обрађени су и обојени.²⁶

напомене:

¹ Т. Радивојевић, *Насеља у Лепеници*, Српски етнографски зборник XLVII, Београд 1930, 44. Мада и Т. Радивојевић и М. Недељковић сматрају да је насеље настало почетком XVIII века тешко да се то догодило пре поновног успостављања османске власти над северном Србијом 1742. године.

² Миодраг Миле Недељковић, *Ко су Шумадинци*, Глас јавности од 9. априла 2001.

³ Мита Петровић, *Финансије и установе обновљене Србије до 1842. књ. II*, Београд 1898, 447 – 452.

⁴ Тихомир Ђорђевић, *Архивска грађа за насеља у Србији у време прве владе кнеза Милоша (1815-1839)*, Београд, 1926, 84 – 85.

⁵ Митрополитъ Михаиљ, *Православна србска црква у княжеству Срби*, Београд 1874, 12; Митрополит Михаило, *Православна српска црква у Краљевини Србији*, Београд 1895, 92.

⁶ На пример Б. Вујовић, *Уметност обновљене Србије 1791 – 1848*, Београд 1986, 105 а позивајући се на њега и Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766 – 1831*, Београд 2007, 421.

⁷ Митрополитъ Михаиљ, *Православна србска црква у княжеству Срби*, Београд, 1874, 12; Тих. Р. Ђорђевић, *Архивска грађа за насеља у Србији*, СЕЗ XXXVII, НИПС 22, СКА, Београд 1926, 84.

⁸ По подацима које је забележио Владета Милановић, свештеник.

⁹ По подацима из АС – Државни Совјет – РН^о 196/837, Списак свештенства монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. ^{тс} и других извора.

¹⁰ По казивању старих људи, лаповачка црква брвнара је била слична оној у суседном Брзану, али је растурена око 1930, када је потпуно довршена нова црква.

¹¹ Бранко Вујовић, *Уметност обновљене Србије 1791-1848*, Београд, 1986, 105.

¹² АС-ДС-ШБФН^о30/836, Списак Цркве Брзанске налазеће се у Срезу Лепеничком Окр. Крагујевачком и описаније исте Цркве понаособ у целом њеном састојанијују, лист 432.

¹³ АС – Државни Совјет – РН^о 196/837, Списак свештенств монашког и мирског реда у целој Србији године 1836. ^{тс}, Число – 260, Лист – 67.

¹⁴ Митрополитъ Михаиљ, *Православна србска црква у княжеству Срби*, Београд 1874, 12.

¹⁵ *Црква Св. Богородица – Варварин, Протокол венчаних 1861-1877. г.*

¹⁶ Кум на крштењу 9/21. марта 1844. године био је Милошав Миливојевић из Секурича. Крштење је обавио Стојан Милићевић Аксентије деда. *Црква Св. Богородица - Варварин, Протокол рођених 1837-1850. г.* Аксентије је био праунук чувеног војводе ражањског Милића Томића и унук споменутог проте Стојана вишедеценијског намесника темнићког и проте јагодинског протопрезвитерства. Стојан је био и народни посланик много пута.

¹⁷ *Летопис марковачке цркве*, 3 и 59. По неким другим подацима био је из Милошева код Брзана.

¹⁸ *Летопис марковачке цркве*, 3 и 59; *Календарю са шематизмом кнжжества Србије за 1858*, у Београду 1858, 43.

¹⁹ Митрополит Михаило, *Православна српска црква у Краљевини Србији*, Београд 1895, 92.

²⁰ *Одликовања Светог Архиепископског Сабора Српске Православне Патријаршије*, Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 1 од 1/14. јануара 1921. г, с. 18.

²¹ Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 23 од 11/14. децембар 1921. г, с. 399.

²² *Промене у Архиепископији Београдској*, Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 24 од 16/29. децембар 1921. г, с. 431.

²³ *Промене у Архиепископији Београдској*, Гласник службени лист Српска православна Патријаршија бр. 24 од 16/29. децембар 1921. г, с. 431.

²⁴ Д. Ст. Павловић, *Цркве брвнаре у Србији*, Саопштења V, Београд 1962, 124.

²⁵ Радове изводио дрводељски мајстор Ж. Кузмановић, из Липовца код Враћевшнице, на основу елабората и под руководством арх. Д. Ст. Павловића. Исто, 124 нап. 125.

²⁶ Д. Ст. Павловић, *Цркве брвнаре*, Археолошки споменици и налазишта у Србији II, Централна Србија, Грађа X, 3, Археолошки институт САН, Београд 1956, 211; Д. Ст. Павловић, *Заштита оронулих брвнара, конзерваторски и испитивачки радови*, Саопштења I Завода НРС, Београд 1956, 88.

ОКОНЧАНО ШКОЛОВАЊЕ ЧЕТРНАЕСТЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ ПОЛАЗНИКА КРАГУЈЕВАЧКЕ БОГОСЛОВИЈЕ

Ове школске године двадесет пет ученика који су Богословију у Крагујевцу уписали 2010. године стекли су право да у јунском испитном року полажу завршни богословски испит. Сви ученици су 4. јуна радили завршни писмени испит за који су у Светом архијерејском синоду СПЦ биле припремљене три теме:

Последњи сведоци страдања и први сведоци Васкрсења Христовог (Мк 15, 37-41, 47; 16, 3-4; 16, 9-14);

Неопходност мисионарског делања парохијског свештеника у садашњем времену;

Смисао хришћанског страдања (Новомученици јасеновачки).

Након што је Испитни одбор оценио радове и пошто је узет у обзир успех ученика током школовања у

Богословији, сходно Правилнику о полагању завршног богословског испита, стекли су се услови да усмене испите из *Светог писма, етике и догматике, литургије, историје Цркве и историје СПЦ, црквено-канонског и брачног права и црквеног појања са типиком* полаже девет ученика, док су шеснаест полазника због одличног успеха ослобођени усменог дела.

Усмени испити спроведени су у периоду од 6. до 12. јуна, уз констатацију Испитног одбора да су кандидати током овог испитног рока показали висок ниво знања, тако да је један ученик све испите положио са одличним оценама, док су три ученика имала укупан одличан успех на матури. Усменим испитима из *етики и догматике, литургије, историје Цркве и историје СПЦ, црквено-канонског и брачног права и црквеног појања са типиком* присуствовао је Његово пресовештенство епископ шумадијски Господин Јован.

Школовање у крагујевачкој Богословији Светог Јована Златоустог, успешним полагањем завршног богословског испита, окончали су следећи ученици:

Немања Арсеновић, Канадска епархија;
Петар Борисављевић, Шумадијска епархија;
Филип Бранковић, Браничевска епархија;
Немања Величковић, Врањска епархија;
Јанко Врховац, Будимљанско-никшићка епархија;
Срђан Вукелић, Бањалучка епархија;
Петар Грујић, Шумадијска епархија;

Миодраг Ђукић, Банатска епархија;
Срђан Јандрић, Бачка епархија;
Александар Јовановић, Београдско-карловачка архиепископија;

Саша Коруповић, Браничевска епархија;
Бранко Костић, Жичка епархија;
Марко Костић, Жичка епархија;
Боривоје Манојловић, Браничевска епархија;
Младен Марић, Шумадијска епархија;
Ненад Матић, Крушевачка епархија;
Гвозден Милановић, Горњокарловачка епархија;
Растко Миливојевић, Бачка епархија;
Александар Петровић, Крушевачка епархија;
Горан Попадић, Жичка епархија;
Стефан Симић, Жичка епархија;

Ненад Филиповић, Тимочка епархија;
Јован Филић, Рашко-призренска епархија;

Дарко Цвијић, Бачка епархија.

Почаст да буде *ђак генерације* припала је Дарку Цвијићу из Бачке епархије.

Последњег дана завршног богословског испита (13. јуна 2015) одржана је свечаност током које су проглашени резултати и уручене дипломе и награде најбољима. У школском храму, пре доделе диплома и награда, ученицима који су окончали школовање, говорио је протојереј ставрофор професор др Зоран Крстић, ректор крагујевачке Богословије. Уз оцену да је реч о врло доброј генерацији, као позитивну карактеристику ових ученика, ректор је истакло и њихово примерно заједништво, које је неопходан услов за учествовање у црквеном животу. Изразио је и наду да ће стицање темељних представа о вери, односно основних богословских знања током средњошколског васпитно-образовног процеса бити прави темељ за духовно и теолошко усавршавање које им предстоји.

Током свечаног матурског ручка, о смислу и значају окончања средњошколског образовања говорили су ученик Дарко Цвијић и разредни старешина Немања Старовлах. Једнодушна оцена свих матураната јесте да су у свом разредном старешини имали велику потпору у свим искушењима која су их сналазила током школовања.

На крају свечаности поводом окончања школовања четрнаесте генерације полазника Богословије Светог Јована Златоустог у Крагујевцу духовну и теолошку поуку упутио је протојереј ставрофор професор др Владимир Вукашиновић, изасланик на завршном богословском испиту Светог архијерејског синода СПЦ. Најпре је рекао да богословија ипак није обична средња школа, већ да она својом природом и устројством води пред врата велике тајне – тајне теологије. Такође, предочио је млађима колико су велики изазови, односно које су све одговорности пред онима који се одреде за још већу тајну – тајну свештенства и служења Литургије у Цркви Господа Исуса Христа.

СЛУЖБЕНИ ДЕО - ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ

Његово преосвеиштво Епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. јуна 2015. године до 31. јула 2015. године:

Осветити:

Нови трпезар при храму Светог Николаја Мирликијског у Калудри, Архијерејско намесништво левачко, 4. јуна 2015. године;

Темељ за капелу Светог Јоаникија, митрополита црногорско-приморског, у манастиру Венчацу, 18. јуна 2015. године;

Темељ за храм Светог Луке Кримског у Заводу за збрињавање одраслих лица у Малим Пчелицама, 24. јуна 2015. године;

Палионицу свећа при храму Светог Николаја Мирликијског у Дреновцу, Архијерејско намесништво беланичко, 17. јула 2015. године.

Рукоположити:

Стефана Дамјановића у чин ђакона 21. јула 2015. године у храму Светог великомученика Прокопија, а у чин свештеника 25. јула 2015. године у храму Ваведења Пресвете Богородице манастира Каленића.

Одликovati:

Орденом Војска Карађорђа:

Др Небојшу Мрљеша из Аранђеловца;

Чином игуманије:

Монахињу Тавиту (Гишму), настојатељицу Светогергијевског манастира Липара;

Чином протојереја:

Протонамесника Драгана Нагулића, привременог пароха раниловићког у Раниловићу, Архијерејско намесништво орашачко;

Јереја Јована Биберцића, привременог пароха страгарског у Страгарима;

Архијерејском граматом признања:

Рада Танића из Видова;

Црквеноопштински управни одбор у Неменикућама

Радета Марића из Младеновца;

Архијерејском граматом захвалности:

Марка Васиљевића из Крагујевца;

Бранка Спасојевића из Београда;

Миломирку Љубисављевић из Неменикућа.

Поверити у опслуживање:

Јереју Горану Крстићу, привременом пароху доњештипљанском у Доњем Штипљу, упражњену парохију јовачку у Јовцу, Архијерејско намесништво белачко.

Примити у свезу клира:

Стефана Дамјановића из свезе клира Епархије новограчаничко-средњезападноамеричке.

Примити у први разред богословије:

Николу Недића;

Луку Милосављевића;

Филипа Инића;

Бошка Димитријевића;

Николу Јеремића;

Николу Караклајића;

Марка Вукосављевића;
Филипа Фафулића.

Завршили богословију:

Александар Цалић;

Стефан Поповић;

Милош Јовановић;

Петар Борисављевић;

Петар Грујић;

Младен Марић.

Поделити благослов за упис на Православни богословски факултет Универзитета у Београду:

Николији Милојевић;

Јовану Ђаковићу;

Младену Марићу;

Петру Грујићу;

Петру Борисављевићу;

Николи Копићу;

Милошу Јовановићу;

Стефану Ђорђевићу;

Александру Васићу;

Александру Цалићу;

Николи Ралевићу.

Завршили студије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду:

Протојереј Бојан Димитријевић;

Јереј Ратко Аврамовић.

Пензионисати:

Протојереја Саву Крстића, привременог пароха јовачког у Јовцу, Архијерејско намесништво белачко.

Упокојили се у Господу:

Монахиња Акилина (Пантелић), монахиња Светониколајевског манастира Драче.

СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. јуна 2015. године до 31. јула 2015. године

ЈУН 2015:

1. јун 2015 – Духовски понедељак:
Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви Силаска Светог Духа и пререзао славски колач поводом храмовне славе;

Предводио улицама Крагујевца градску литију уз учешће представника друштвеног живота.

2. јун 2015 – Духовски уторак:
Служио Литургију у цркви Силаска Светог Духа у Цервцу и пререзао славски колач поводом храмовне славе;
Рад у Епархијској канцеларији.

3. јун 2015 – Свети цар Константин и Света царица Јелена:
Служио Литургију у цркви Светог цара Константина и Свете царице Јелене у Наталинцима и пререзао славски колач поводом храмовне славе;
Рад у Епархијској канцеларији.

4. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог Николаја Мирликијског у Калудри и освештао трпезар при овој цркви; крстио малу Рајну Јеличић;
Посетио сестринство манастира Каленића;
Венчао у Саборној крагујевачкој цркви Вељка и Ану.

5. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Рад у Епархијској канцеларији.

6. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Рођења Пресвете Богородице у Доњем Штипљу;
Рад у Епархијској канцеларији.

7. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светих апостола Петра и Павла у Рачи Крагујевачкој у којој је одржан фестивал црквених хорова Шумадијске епархије.

8. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;
Учествовао у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу на матурском испиту из етике и догматике;
Рад у Епархијској канцеларији.

9. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу – Сушица;
Учествовао у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу на матурском испиту из историје Цркве и историје Српске православне Цркве.

10. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог кнеза Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац;
Учествовао у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу на матурском испиту из предмета црквено право и црквено појање.

11. јун 2015:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви;
Рад у Епархијској канцеларији;
Примио архимандрита Алексеја (Богићевића), игумана манастира Светог Луке у Бошњанима.

12. јун 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Учествовао у Богословији Светог Јована Златоустог у Крагујевцу на матурском испиту из литургије;
Рад у Епархијској канцеларији.

13. јун 2015:

Служио у манастиру Благовештењу Рудничком Литургију и полугодишњи парастос игуманији Михаили; освештао надгробни крст игуманији Михаили;
Посетио сестринство манастира Вољавче и Дивостина.

14. јун 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради.

15. јун 2015:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;
Примио Радојка Дамјановића, начелника Школске управе Шумадијског округа.

16. јун 2015:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Пантелејмона у Крагујевцу – Станово;
Посетио Врњачку Бању ради надгледања радова на реновирању патријаршијске виле.

17. јун 2015:

Служио у Саборној крагујевачкој цркви Литургију и парастос поводом четрнаест година од упокојења епископа шумадијског Саве (Вуковића);
Посетио Мале Пчелице и одредио место за подизање нове цркве.

18. јун 2015:

Служио Литургију у Светоархангелском манастиру Венчац и пререзао славски колач поводом славе манасирске капеле;
Рад у Епархијској канцеларији.

19. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Примио чланове стручног тима ангажованог ради обезбеђења грејања у манастиру Благовештење Рудничко;
Служио у манастиру Драчи опело монахињи Акилини.

20. јун 2015:

Служио Литургију у манастиру Денковцу;
Рад у Епархијској канцеларији.

21. јун 2015:
Служио Литургију у Светоархангелској цркви у Аранђеловцу – Врбици.

22. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;
Председавао седницама органа фондова Епархије шумадијске.

23. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу – Сушица;
Посетио село Бабе ради надгледања радова на изградњи Епархијске куће и цркве Светог деспота Стефана Лазаревића.

24. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светих апостола Вартоломеја и Варнаве у Раниловићу и пререзао славски колач поводом храмовне славе; пароха раниловићког Драгана Нагулића одликовао протојерејским чином;
Осветио у Заводу за збрињавање одраслих особа у Малим Пчелицама земљиште за подизање храма Светог Луке Кримског;
Присуствовао у крагујевачком позоришту премијери монодраме о војводи Петру Бојовићу.

25. јун 2015:
Служио Литургију у параклису Владичанског двора;
Састао се са Милетом Радојевићем, директором Канцеларије за односе са црквама и верским заједницама Министарства правде у Влади републике Србије ради договора о обнови цркве у Шопићу.

26. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Рад у Епархијској канцеларији.

27. јун 2015:
Служио Литургију у Преображенској цркви у Смедеревској Паланци;
Служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви.

28. јун 2015 – Видовдан:
Служио Литургију у цркви Светог кнеза Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац и пререзао славски колач поводом храмовне славе;
Учествовао у Тополи на заседању Српске краљевске академије и заслужним члановима уручио одликовања.

29. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;
Рад у Епархијској канцеларији.

30. јун 2015:
Служио Литургију у цркви Светог великомученика Пантелејмона у Крагујевцу – Станово;
Одржао пријемни испит за кандидате за упис у богословије СПЦ;
Рад у Епархијској канцеларији.

ЈУЛ 2015:
1. јул 2015:
Служио Литургију у цркви Светог кнеза Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац;
Посетио Јовановац ради надгледања радова на цркви Светог Јована Крститеља;
Рад у Епархијској канцеларији.

2. јул 2015:
Служио Литургију у манастиру Дивостину и пререзао славски колач породици Борић;
Рад у Епархијској канцеларији;
Посетио село Главинце код Јагодине;
Посетио село Коларе код Јагодине ради надгледања радова на подизању нове цркве.

3. јул 2015:
Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Примио пуковника Сашу Милутиновића, начелника Одељења за веру Војске Србије и војне свештенике капетана Ђорђа Стојисављевића и поручнике Предрага Докића и Стевана Стојисављевића.

4. јул 2015:
Служио Литургију у цркви Силаска Светог Духа у Кораћици;
Освештао, уз саслужење Господина др Игнатија, епископа браничевског, спортске базене у Смедеревској Паланци.

5. јул 2015:
Служио Литургију у манастиру Каленићу и пререзао славски колач поводом славе манастирске капеле посвећене Светој Анастасији Српској.

6. јул 2015:
Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;
Рад у Епархијској канцеларији;
Примио свештеника Добривоја Милуновића са породицом.

7. јул 2015 – Ивањдан:
Служио Литургију у цркви брвнари Светог Николаја Мирликијског у Барошевцу;
Посетио у Смедеревској Паланци протојереја ставрофора Велибора Ранђића поводом крсне славе.

8. јул 2015:
Служио Литургију у манастиру Липару;
У Патријаршији СПЦ у Београду одржао више састанака.

9. јул 2015:
Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви;
Састао се у Патријаршији СПЦ са Господином Иринејем, патријархом српским;
Посетио манастир Вољавчу ради утврђивања распореда живописа.

10. јул 2015:
Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Председавао седници Епархијског управног одбора;
Примио професорку Милку Андрић и архитекту Милади-на Лукића.

11. јула 2015:

Служио Литургију у цркви Светог Николаја Мирликијског у Дражевцу и освештао палионицу свећа при овом храму;
Одредио у селу Мељаку место за подизање нове цркве;
Служио бденије у манастиру Ралетинцу.

12. јул 2015 – Петровдан:

Служио Литургију у цркви Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу и пререзао славски колач поводом храмовне славе; крстио малу Дрину, унуку Раденка Марјановића, ктитора ове аранђеловачке цркве; уручио Орден Војда Карађорђа др Небојши Мрљешу;
Учествовао у манифестацији *Дани Милована Видаковића* у Неменикућама.

13. јул 2015:

Служио Литургију у параклису Владичанског двора;
Отпутовао у Загреб и састао се са Господином др Порфиријем, митрополитом загребачко-љубљанским и Господином Фотијем, епископом далматинским – боравио у Хрватској до 16. јула 2015.

17. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;

18. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Светог архангела Гаврила у Багрдану;
Посетио цркву Покрова Пресвете Богородице у Јагодини ради надгледања текућих радова.

19. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Рогојевцу;
Венчао у баточинској цркви Андреја и Мирјану Петровић.

20. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Недеље у Десимировцу и пререзао славски колач поводом храмовне славе;
Рад у Епархијској канцеларији.

21. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Прокопија у Овсишту и пререзао славски колач поводом храмовне славе; рукоположио у чин ђакон Стефана Дамјановића.

22. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Светог кнеза Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац;

23. јул 2015:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви;
Посетио цркву у Младеновцу, као и манастире Тресије и Павловац ради надгледања текућих грађевинских радова.

24. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Рад у Епархијској канцеларији;
Служио бденије у цркви Чудотворне иконе Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама.

25. јул 2015:

Служио Литургију у манастиру Каленићу и пререзао славски колач поводом празника Чудотворне иконе Богородице Тројеручице; рукоположио у чин свештеника ђакон Стефана Дамјановића.

26. јул 2015 – Сабор Светог архангела Гаврила:

Служио Литургију у манастиру Вољавчи и пререзао славски колач поводом манастирске славе; свештеника Јована Биберцића рукопроизвео у протојерејски чин.

27. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродором;
Посетио манастир Тресије ради утврђивања распореда живописа у олтару;
Служио на Варошком гробљу у Крагујевцу опело Јасмини Савић.

28. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Силаска Светог Духа у Кијеву;
Посетио Господина др Игнатија, епископа браничевског.

29. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Светог кнеза Лазара Косовског у Крагујевцу – Белошевац;
Посетио Врњачку Бању ради надгледања радова на патријаршијској вили;
Рад у Епархијској канцеларији.

30. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Георгија у Драгову и пререзао славски колач поводом годишњице освештавања ове цркве;
Венчао у цркви у Јовцу Драгана и Љиљану Крстић.

31. јул 2015:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Примио Радомира Николића, градоначелника Крагујевца;
Састао се у Патријаршији СПЦ са Господином Иринејем, патријархом српским.

ДЕЧИЈА СТРАНА

«КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕБЕ ЗИД У ПЕРА»

Свети Николај Српски

НЕБЕСКА СРБИЈА

Небеска Србија, Србија је рајска,
Миомирна красна, као ружа мајска.

Ту су оци наши и праоци свети,
Што са Крстом Часним достигоше мети.

Ту жупани Српски, краљеви и цари,
И витези Крста и нови и стари.

Ту мајка јунака и сестара јато,
У плачевној патњи сијају ко злато.

Ту чете постника и Светаца благи,
И многи и многи и сродници драги.

Ту монаси часни, монахиње бледе,
Вечну светлост Божју сад весело гледе.

Ту свечари Српски и задужбинари,
Борци и страдалци и млади и стари.

И девојке миле и дечица мала,
Што су за свог Христа радо пострадала.

Мачем посечена, огњем сагорена,
Ко шибљика млада, ветром оборена.

Домаћини ту су што у доме своме
Палише кандила Богу Превечноме.

Занатлије славне, веште свом занату,
Тамо, сви су тамо, у небеском јату.

Из тамнице сужњи, из болнице болни,
Паћеници овде, убоги, невољни.

Радују се тамо око Светог Саве,
Ко синови царски, посред царске славе.

И војници храбри, Божји осветници,
Многи богомољци, многи добротворци.

Удовице тужне и мајке без деце,
Све су убројане у Божије Свеце.

Што са горчинама живише најљућим
Али немогуће сматраше могућим.

Поколења многа од најбољег соја,
Народ, Божји народ, без броја и броја.

То је она вечна, Небеска Србија,
Што ко јато звезда пред Богом се сија.

О, ПреблагИ Боже, у Три Ипостаси,
Уброј и нас грешне у Свете и спаси.

Молимо Те Христе за наш народ цео,
Да би га до Раја белога довео.

ИЗЛЕТ УЧЕНИКА ВЕРОНАУКЕ И ОБИЛАЗАК РУДНИЧКИХ МАНАСТИРА

У оквиру предмета Верска настава ученици млађих разреда (од I до IV) ОШ „Први српски устанак“ из Копљара и Орашца посетили су рудничке манастире. Ученици су имали прилику да виде манастир Никоље, Вољавчу, Петковицу и Благовештење. Излет је осмишљен као једнодневна екскурзија, односно обилазак манастира у рудничком крају. Предвођени својим вероучитељом и учитељима, ученици су 6. јуна у 10 часова кренули на пут. Излет је организовала Црквена општина орашачка благословом свештеника Милисав Симића.

Прва станица била је манастир Никоље, где нас је срдечно дочекало сестринство манастира предвођено мати Евдокијом. У манастирској цркви укратко смо чули историјат манастира, а после тога у неколико група посетили смо параклис – зимску цркву. Ученици су имали прилику да упознају историју женског манастира

прилику и да обиђемо конак у коме је 1805. године заседао Правитељствујушчи совјет. Деца су провела време у разговору свештеником, искористивши време и за игру у манастирској порти.

Путовање је настављено посетом манастиру Петковица где смо уз срдчан пријем сазнали много о прошлости и обнови овог манастира који је настао највероватније крајем 13. века.

Највећи утисак оставио је обилазак манастира Баловештење, где су ученици могли видети добро очуване фреске у храму. Отац Мардарије Јокић нас је дочекао и испричао о настанку манастира. Ученици су уживали у дружењу и новим сазнањима. Са великом пажњом и радозналешћу пратили су излагање вероучитеља и монаха. У том манастиру смо посетили извор воде „Светиња“. Ученици су овај извор искористили да се окрепе и да се упознају са лепотом природе у којој се налази сам манастир.

Вратили смо се духовно богатији; сазнали смо неке нове ствари из наше историје. Деца су уживала у разгледању манастира, манастирских фресака као и околине манастира. У Орашац смо стигли око 19 часова обogaћени новим знањем и унутрашњим задовољством.

Излет до рудничких манастира остаће у лепом сећању свим ученицима од првог до четвртог разреда јер су потом са пуно усхићења описивали оно што су у манастирима видели и доживели. Овим путовањем ученици веронауке стекли су нова сазнања о нашим светим црквама и манастирима.

Срдечно се захваљујемо свим управама манастира, директору, учитељима и особљу школе на срдечној помоћи у организацији и извођењу овог излета. Уз њихову помоћ све је далеко лакше изводљиво и поприма дух заједништва у овом богоугодном делу.

Златко Вујановић, вероучитељ

Никоље који потиче из прве половине 14. века. Слушали су о имену и значају манастира, упалили свеће, итд. Монахиње су за сву децу припремиле послужење.

Следеће одредиште било је манастир Вољавча, где љубазност и гостољубље оца Јове Биберцића нису изостали. Пожелео нам је добродошлицу и упознао нас са историјатом цркве, духовним и културним благом овог манастира. Имали смо

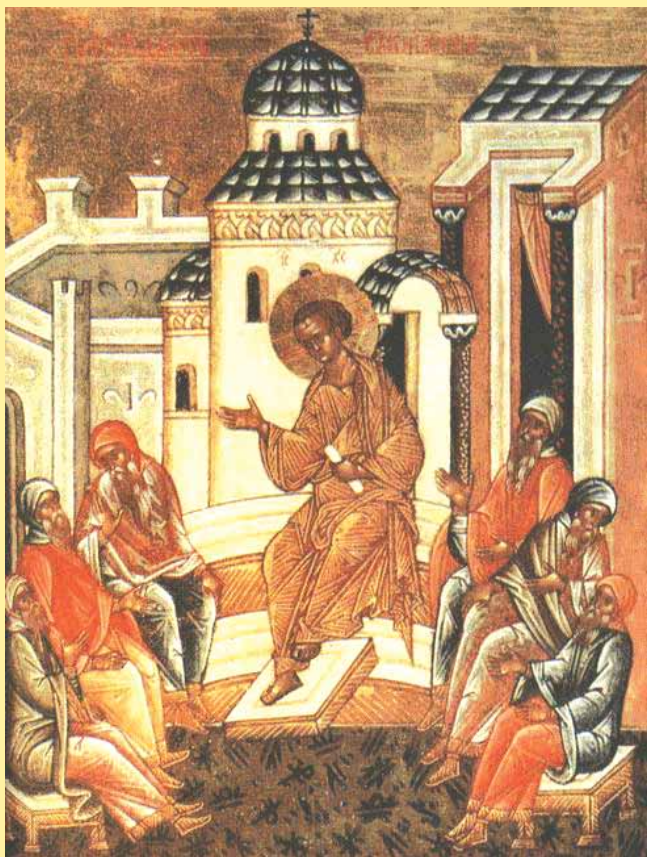
ВЕРОНАУКА

Звони школско звоно,
нови час да најави,
тада наш вероучитељ Бојан
уз речи: „Помаже Бог, децо“,
тихо у учионици се појави.

Са молитвом сви у глас
започнемо верски час.
Учимо о нашој вери славној,
Српској, православној.
Српски свеци и владар
нашег Бога синови
и вере чувари.

Ми се деца волимо,
Господу се молимо,
Да нас чува, да нас пази
и од сваког зла избави.

Милан Пантић 3. разред
ОШ „Радомир Лазић“ Азања
Подручно одељење Влашки До

КОНЦЕРТ ОДСЕКА ЗА ТРАДИЦИОНАЛНО НАРОДНО ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ „ДР МИЛОЈЕ МИЛОЈЕВИЋ“ ИЗ КРАГУЈЕВЦА

„Као што птица никад не изневери свој пев, тако ни ниједан народ не може певати туђим гласом и туђу песму. Шта би, чедо моје, било да славуј загракће, а ластавица запућпуриче? Не би то било природно нити Богу угодно. Нека увек орао кликће, ћук ћуче, а сваки народ нека пева своју песму својим гласом.“

У свечаној сали Прве крагујевачке гимназије, 13. 6. 2015. године, одржан је први целовечерњи концерт Одсека за традиционално народно певање и свирање, Музичке школе „Др Милоје Милојевић“ из Крагујевца.

Публика је те вечери имала прилике да чује оригиналне традиционалне народне мелодије и стихове Срба.

Гласови младих ученика Одсека за традиционално народно певање и свирање, Софије Бороте, Милице Ристић, Иване Симовић и Јоване Костић, смењивали су се кроз мелодије, изводећи их индивидуално али и у групама, дајући тако публици широк спектар уметничко-духовног задовољства и живог сећања на богатство музичког израза нашег народа.

Одговоран и стручан приступ одабиру мелодија и песама професора Дејана Чекановића, прилагођен

гласовним карактеристикама сваког од ученика, омогућио је публици да се упозна или се подсети на стваралаштво са широког географског подручја, тачније, свих крајева на којима живе или су живели Срби.

Публици се представио и народни оркестар, повремено употпуњујући музички доживљај одређене мелодије са или без вокалне пратње.

Право изненађење за публику, било је извођење три мелодије на гајдама, професора Дејана Чекановића.

Са видљивим задовољством на лицима и потврђеним задовољством у срцима, публика се те вечери захвалила уметницима на простору за узрастање и духовно усавршавање.

Једино темељан приступ традиционалној народној музици и одговорност при њеном преношењу и извођењу, може и овај облик уметности обухватити Православним, црквеним стилем живота, те јој дати поред естетске и живу, молитвену, спасоносну димензију.

Предраг Обровић, вероучитељ

ИЗ ДЕТИЊСТВА СВЕТОГ НЕКТАРИЈА ЕГИНСКОГ

Анастасије Кефалас, потоњи митрополит пентапољски и светитељ Нектарије, рођен је 1846. године у малом селу Силиврији, у Тракији, недалеко од Цариграда (данашњег Истамбула), некадашње престонице византијског хришћанског царства.

Родитељи Светог Нектарија, Дима и Василика, били су прости и побожни хришћани. Светитељ је био пето од шесторо деце. На Светом крштењу добио је име Анастасије. Његова породица је била веома сиромашна. Родитељи су својој деци даривали основно знање и уложили велики труд да их васпитају богоугодно.

Анастасије је био веома везан за своју баку која је имала срце препуно љубави и била веома побожна. Од ње је научио да се моли Богу. Посебно су волели да заједно читају педесети псалом: „Помилуј ме, Боже, по великој милости Твојој...“ Бака се сваког дана молила Пресветој Богородици да помогне малом Анастасију. Надала се да ће он изучавати Свето Писмо. Често му је причала о прекрасном, скривеном благу Царства Небеског које је унутра, у нама.

Иако је Анастасијева породица била веома сиромашна и није могла да плати његово школовање, он је жарко желео да учи. Када је напунио четрнаест година, породица је донела одлуку да га пошаље у Цариград, где је имао прилику да се запосли и школује.

До Цариграда је могао да стигне једино бродом. Зато је отишао на пристаниште и замолио капетана једног брода да га поведе са собом. Међутим, овај је одбио да га прими јер дечак није имао довољно новца за карту. Наредио је да се упале сви мотори за полазак, но брод није хтео да мрдне! Шта све капетан није покушавао како би кренуо, али сви његови покушаји били су узалудни све док није примио малог Анастасија на палубу. Тек када се дечак укрцао, брод је лагано запловио морем.

По доласку у Цариград, Анастасије се дивно лепоти старохришћанских храмова, а нарочито Светој Софији, у којој су у стара времена проповедали велики патријарси и светитељи Православне Цркве. Али, авај, тај град већ одавно није хришћански и налази се у рукама муслимана који су га освојили и отели од православних хришћана, и који су многе цариградске цркве и манастире претворили у џамије.

Анастасије се запослио код једног трговца. Морао је да ради дуго и напорно за малу плату. Није могао да заради довољно новца ни за најосновније потребе, па је зато једног дана одлучио да напише писмо нашем Спаситељу. По-

ложивши сву наду на Бога, написао је: „Мој мили Христе, немам кецељу нити ципеле. Уздам се у Тебе, пошаљи ми, молим Те, оно што ми је потребно и помози ми. Знаш колико Те волим. Анастасије.“ На коверти је написао „Господу Исусу Христу на небу“. На путу за пошту срео је власника оближње радње. Тај човек се сажалио

на дечака јер је знао његове врлине: безазленост, поштење и трудољубље. Рекао је Анастасију да је и он кренуо на пошту и да ће послати његово писмо. Када је касније угледао коме је упућено писмо, задивио се и одлучио да га отвори. Прочитавши Анастасијево писмо још више се сажалио на дечака и одлучио да му пошаље све ствари које су му биле потребне. Тако је Господ услишио молитву смерног Анастасија кроз доброту ближњих, која је такође дар Божији. Касније, када је послодавац видео да Анастасије носи нове ципеле и бољу одећу, оптужио га је за крађу. Но Анастасије му је рекао истину: „Мој Христос ми је све то послао.“

(По „Свети Нектарије Егински“, Знамење, мисионарска установа манастира Светог Димитрија, Дивљана)

*фото
репортажа*

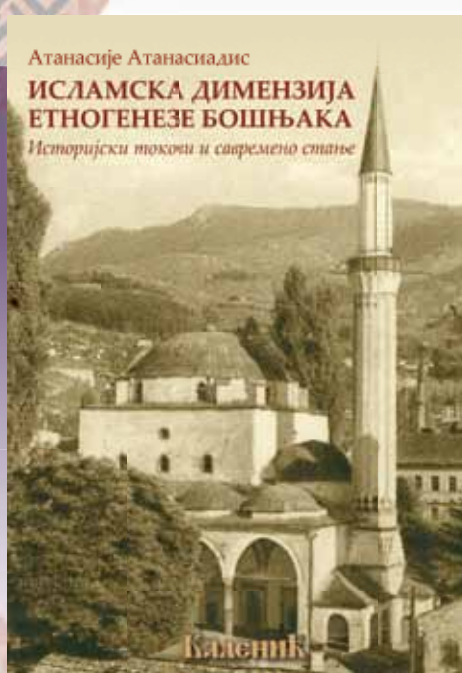
Манастир Јошаница

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

Каленик

Н О В А И З Д А Њ А

ускоро! ускоро! ускоро!

До краја ове године у издању Каленића изаћиће и следећи наслови:

- Јеромонах Григорије - Свето крштење,
- Зборник радова Алексеја Пентковског,
- Зборник радова - Благодарствено поштовање. Уздарје частвовања и помена блаженог професора литургије Јована М. Фундулиса
- Свети Теофан Затворник - Тумачење Прве посланице светог апостола Павла Коринћанима
- Архимандрит Никодим Скретас - Простор и време у литургијској теологији Симеона Солунског

**потражите наш
нови каталог**

www.kalenic.rs